« ئۇچقۇندىن يالقۇن چىقىدۇ » (ئۇيغۇر ماقال - تەمسىللىرىدىن)

ئۇچقۇن

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى

1999 - يىلى 7 - ئاي
15 - سان
گىرمانىيىدە نەشر قىلىندى
Eastern Turkistan Information Center

ھەپتىلىك سىياسىي - ئىلمىي گېزىت
گېزىتىمىز 1999 - يىلى 3 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن ئېتىبارەن نەشر قىلىنماقتا

خىتاي ھۆكۈمىتى خوتەندىكى مەسجىدلەرنىڭ سانىنى 1949 - يىلدىكى سەۋىيەنىڭ ئاستىغا چۈشۈرۈپ قويدى

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ خوتەندىن بىۋاستە ئالغان خەۋىرىگە قارىغاندا، نۆۋەتتە خوتون ۋىلايىتى خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ دىنىي جەھەتتىكى زىيانكەشلىكىگە ۋە بوزغۇنچىلىقىغا ئەڭ ئېغىر دەرىجىدە ئۇچرىغان ۋىلايەتلەرنىڭ بىرى بولۇپ، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان خىتاي ھۆكۈمىتى « مەركەزلەشتۈرۈپ تەرتىپكە سېلىش » دېگەن باھانە بىلەن، ۋىلايەت بويىچە مەسجىد چېقىش ۋە دىنىي ئۆلىمالارغا زەربە بېرىش ھەرىكىتى قوزغاپ، خوتەن تەۋەسىدىكى مەسجىد ۋە دىنىي ئۆلىمالارنىڭ سانىنى 1949 - يىلدىكى سانىنىڭمۇ ئاستىغا چۈشۈرۈپ قويغان. (داۋامى 2 - بەتتە)

خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى بىرلەشمە يىغىنىنىڭ باياناتى: « ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتا ئۇلارنىڭ تۈپ مەنپەئەتىنى چىقىش قىلىش كېرەك »

تەيۋەن مەركىزى ئاخبارات ئاگېنتلىقىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇيىل 6 - ئاينىڭ 17 - كۈنى چەتئەلدىكى بارلىق خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى ۋەكىللىرىنىڭ قاتنىشىشى بىلەن چاقىرىلغان « يۇمىلاق ئۈستەل يىغىنى » دا، خىتايدىكى مىللەتلەر مەسىلىسى ۋە تەيۋەن بىلەن چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ مۇناسىۋىتى مەسىلىسى ئۈزلۈكسىز ھالدا مۇزاكىرە قىلىنغان ھەمدە يىغىن ئاخىرىدا بۇقېتىمقى بىرلەشمە يىغىن، خىتايدىكى ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ ئۆزتەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش مەسىلىسى ھەققىدە ئورتاق بايانات ئېلان قىلغان. (داۋامى 2 - بەتتە)

ئابلىكىم باقىنىڭ « بېيجىڭ باھارى » ژۇرنىلىغا ئېيتقانلىرى: « خىتاي دېموكراتلىرى خەلقىمىزنىڭ مۇستەقىللىق ئارزۇسىغا ھۆرمەت قىلىشى لازىم »

« بېيجىڭ باھارى » ژۇرنىلىنىڭ 99 - يىللى 7 - ئايلىق سانىغا، مەزكۇر ژۇرنالنىڭ مۇخبىرى شۈۋېي ئەپەندىنىڭ، « شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئابلىكىم باقى بىلەن قىلغان چوڭ ھەجىملىك زىيارەت خاتىرىسىنىڭ ئەملى ئەھۋالى خەۋەر قىلىندى. بۇزىيارەت خاتىرىسى جەمئى 35 سوئال - جاۋاپتىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئابلىكىم باقى شۈۋېي ئەپەندىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي ۋەزىيىتى، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئارزۇ - تەلەپلىرى، شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى تۈرلۈك مىللىي كۈرەشلەر، ۋەتەن سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ پائالىيەت ئەھۋالى، ۋەتەن ئىچىدىكى تەشكىلاتلار بىلەن ۋەتەن سىرتىدىكى تەشكىلاتلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتلەر، « شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ دائىرىسى، يېتەكچى ئىدىيىسى ۋە غايە - مەقسەتلىرى ... ھەققىدە سورىغان سوئاللىرىغا ئومۇمىي يۈزلۈك ھالدا جاۋاپ بەردى. (داۋامى گېزىتىمىزنىڭ 3 - بېتىدە)

ئەسقەرجان بوندىكى 4 - ئىيون نامايىشىدا پۈتۈن خىتاي دېموكراتلىرىنى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ھەققانىي كۈرىشىنى قوللاشقا دەۋەت قىلدى

بۇيىل 6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى گىرمانىيەنىڭ پايتەختى بون شەھرىدىكى خىتاي ئەلچىخانىسىنىڭ ئالدىدا، 1989 - يىلى بېيجىڭدا يۈزبەرگەن « 4 - ئىيون » ۋەقەسىنىڭ 10 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن خىتاي ھۆكۈمىتىگە قارشى نارازىلىق نامايىشى ئۆتكۈزۈلدى. گىرمانىيىدىكى بەش خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلغان بۇقېتىمقى نارازىلىق نامايىشىغا، « گىرمانىيە خەلقئارا ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتى »، « دۇنيا خەتەرئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى »، « گىرمانىيە تىبەتنى ھىمايە قىلىش تەشكىلاتى »، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى »، « ئىچكى موڭغۇلىستان ئىنسان ھەقلىرىنى قوغداش بىرلىكى »، « گىرمانىيە خىرىستىيان دېموكراتىك بىرلىكى ئوقۇغۇچىلار جەمىيىتى » ... قاتارلىق كۆپلىگەن تەشكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرىدىن بولۇپ 400 دىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى. (داۋامى 2 - بەتتە)

ختاي ھۆكۈمىتى خوتەندىكى مەسجىدلەرنىڭ سانىنى 1949 - يىلدىكى سەۋىيەنىڭ ئاستىغا چۈشۈرۈپ قويىدى

(بېشى 1- بەتتە) « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسيون مەركىزى » نىڭ بۇ ھەقتىكى خەۋىرىنىڭ مەزمونىغا ئاساسلانغاندا، ختاي ھۆكۈمىتى 1997 - يىلى مەخسۇس دىنى ساھەگە قارىتا « مەركەزلەشتۈرۈپ تەرتىپكە سېلىش » ھەرىكىتىنى قوزغىغاندىن تارتىپ تاكى ھازىرغا قەدەر خوتەن ۋىلايىتى بويىچە جەمئى 1218 مەسجىد ھۆكۈمەت تەرىپىدىن مەجبۇرى تاقۇۋېتىلگەن، 939 مەجىد چېقىپ تاشلانغان، 279 مەسجىد مۇسادىرە قىلىنىپ، ھۆكۈمەت تەرىپىدىن ئۆزگەرتىپ ئىشلىتىۋېلىنغان. ختاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇخىل ئۇرۇپ - چېقىش ھەرىكىتى خوتەننىڭ ئەڭ چوڭ ناھىيىسى بولغان قاراقاش ناھىيىسىدە ئەڭ قاتتىق بولغان. يۇقارقى ھەرىكەتلەر جەريانىدا قارىقاش ناھىيىسىنىڭ ئۆزىدىلا 770 مەسجىد چېقىپ تاشلانغان، 200 دىن ئارتۇق مەسجىد مۇسادىرە قىلىنىپ، ھۆكۈمەت تەرىپىدىن زورلۇق بىلەن ئىگەللىۋېلىنغان. بۇسەۋەبتىن يەرلىك خەلق ئىقتىسادى جەھەتتىن 36 مىليون يۈەن بىۋاستە زىيان تارتقان (خوتەن ۋىلايىتىدىكى دېھقانلارنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە كىرىمى 400 يۈەن). بۇندىن باشقا 118 ئورۇندىكى دىنى مەكتەپ پېچەتلەنگەن ۋە دىنى مەكتەپلەردە ئوقۇۋاتقان 918 نەپەر بىگۇنا تالىپ قولغا ئېلىنىپ تۈرمىلەرگە تاشلانغان، 108 نەپەر دىنى ئۆلىمانى « قانۇنسىز دىنى ھەرىكەت بىلەن شۇغۇللانغان » دېگەن بوھتان بىلەن تۇتقۇن قىلىپ ئېغىر جازالىغان.

ختاي ھۆكۈمىتىنىڭ يۇقارقىدەك زىيانكەشلىكى تۈپەيلىدىن ھازىر خوتەن ۋىلايىتىدىكى مەسجىد، مەدرىس ۋە دىنى ئۆلىمالارنىڭ ئومومى سانى 1949 - يىلدىكى سەۋىيەنىڭمۇ ئاستىغا چۈشۈپ قالغان. سانلىق مەلۇماتلارغا قارىغاندا، 1949 - يىلى خوتەن ۋىلايىتى بويىچە جەمئى 7489 مەسجىد، 263 مەدرىس، 8100 نەپەر دىنى ئۆلىما، 12 مىڭ نەپەر تالىپ بار بولۇپ، ئەينى چاغدا خوتەندىكى ھەر 87 نەپەر موسۇلمانغا بىر مەسجىد، ھەر 81 كىشىگە بىردىن دىنى ئۆلىما توغرا كەلگەن بولسا، 1982 - يىلغا كەلگەندە خوتەندىكى مەسجىدلەرنىڭ ئومومى سانى 3212 گە، دىنى ئۆلىمالارنىڭ سانى 4067 نەپەرگە چۈشۈپ، ھەر 351 نەپەر كىشىگە بىردىن مەسجىد، ھەر 277 نەپەر كىشىگە بىردىن دىنى ئۆلىما توغرا كەلگەن. گەرچە 82 - يىلدىن 95 - يىلغىچە بولغان مەزگىل ئىچىدە مەسجىدلارنىڭ سانى بىرئاز كۆپىيىپ 5657 گە يەتكەن بولسىمۇ، ئەمما ھازىر مەسجىدلارنىڭ ئومومى سانى يەنە 4439 غاچۈشۈپ، ۋىلايەت بويىچە ھەر 345 موسۇلمانغا بىرمەسجىد (بۇ مەسجىدلەرنىڭ كۆپ قىسمى 40 - 50 كىشىلىك كىچىك مەسجىدلەر) توغرا كەلگەن.

ختاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى بىرلەشمە يىغىنىنىڭ باياناتى:

« ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتا ئۇلارنىڭ تۈپ مەنپەئەتىنى چىقىش قىلىش كېرەك »

(بېشى 1 - بەتتە) بىرلەشمە يىغىنىنىڭ باياناتىمىللىرىدىن دۇجىغۇ ۋە ۋۇفاكچېڭ ئەپەندىلەرنىڭ باياناتىدا قىسقىچە مۇنداق دېيىلدۇ: « نۆۋەتتىكى جۇڭگو ھۆكۈمىتى مىللى ۋە رايون خارەكتېرلىك توقۇنۇشلارنى ۋە ئىختىلاپلارنى بىرتەرەپ قىلىشتا، شۇخەلقلەرنىڭ مەنپەئەتىنى چىقىش قىلىشى ۋە قورال كۈچى ئىشلەتمەسلىك ئاساسى پىرىنسىپ قىلىنىشى كېرەك، بۇ، يىغىنغا قاتناشقان ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ ئورتاق قارىشىدىن ئىبارەت ».

باياناتتا يەنە مۇنداق دېيىلدۇ: « مەيلى بىرلىشىش، ئاپتونومىيە بېرىش ياكى مۇستەقىللىق بېرىش مەسىلىسىدە بولسۇن، ئالدى بىلەن بۇشەكىللەرنىڭ قايسىسىنىڭ ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ تۈپ مەنپەئەتىگە توغرا كېلىدىغان ياكى كەلمەيدىغانلىقىغا قاراش لازىم. نۆۋەتتىكى جۇڭگو ھۆكۈمىتى ھەرقايسى خەلقلەرنىڭ تىنچلىق شەكلى ئارقىلىق ئوتتۇرىغا قويغان تەلەپلىرىگە قارىتا قورال كۈچى ئىشلەتمەسلىكى كېرەك، ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ ئەرز - شىكايەتلىرىنى ۋە نارازىلىقلىرىنى تىنچ ئۇسول ئارقىلىق ھەل قىلىشى لازىم. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ھەرقايسى مىللەتلەرگە قارىتا زوراۋانلىق سىياسىتىنى قوللىنىپ كەلگەچكە، يېقىندا بەزى ئازسانلىق مىللەتلەر رايونلىرىدىمۇ (شەرقىي تۈركىستاننى دېمەكچى) زوراۋانلىق ۋە تېرورلۇق ھەرىكەتلىرى كۆپەيدى ».

باياناتنىڭ ئاخىرىدا مۇنداق دېيىلدۇ: « جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ بىرپارتىيىلىك تۈزۈمى بولسا ئىنتايىن ۋەھشى بىرتۈزۈم، شۇنداقلا جۇڭگودىكى ھەرقايسى مىللەتلەرگە زۇلۇم پەيدا قىلىۋاتقان ئاساسلىق ئامىل. شۇڭا بىزنىڭچە ئازسانلىق مىللەتلەر مەسىلىسىنى ۋە تەيۋەن بىلەن چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ مۇناسىۋەت مەسىلىسىنى تەل - تۆكۈس ھەل قىلىشنىڭ ئالدىنقى شەرتى - بىرپارتىيىلىك مۇستەبىت ھاكىمىيەتنى يوقۇتۇشتىن ئىبارەت. شۇڭا جۇڭگودىكى ھەرقايسى مىللەتلەر ئۆزئارا ئىتتىپاقلىشىپ، ئۆزلىرىنىڭ دېموكراتىك ھەق - ھوقۇقلىرىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۆرەش قىلىشى كېرەك. جۇڭگودا دېموكراتىك بىر جەمىيەت ئوتتۇرىغا چىققاندىلا ئاندىن مىللى مەسىلىلەر ھەقىقى يوسۇندا ھەل بولىدۇ ».

ئەسقەرجان بوندىكى « 4 - ئىيون » نامايىشىدا پۈتۈن ختاي دېموكراتلىرىنى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ھەققانى كۈرىشىنى قوللاشقا دەۋەت قىلدى

(بېشى 1 - بەتتە) بۇقېتىمقى نامايىشقا ئالاھىدە تەكلىپ بىلەن قاتناشقان « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان باشچىلىقىدىكى ئۇيغۇرلار، بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ پۈتۈن نامايىش جەريانىدا شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاي - يۇلتۇزلۇق بايرىقىنى ۋە كوممۇنىست ختاي ھاكىمىيىتىنىڭ زوراۋانلىقىغا قارشى لوزۇنكىلارنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، نامايىش ئەھلىگە ۋە ئەقمەيداندىكى چەتئەل مۇخبىرلىرىغا ختاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە قارىتا يۈرگۈزۈۋاتقان زۇلۇم ۋە قىرغىنچىلىق سىياسەتلىرىنى تەپسىلى ئاڭلاتتى.

ختاي ئەلچىخانىسىنىڭ ئالدىدا ئۆتكۈزۈلگەن بۇقېتىمقى نامايىش جەريانىدا ئەسقەرجان تەكلىپكە بىنائەن شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالەتەن سۆزقىلىپ، كوممۇنىست ختاي ھاكىمىيىتىنىڭ نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئۈستىدىن يۈرگۈزۈۋاتقان زوراۋان سىياسىتىنى ۋە ئىنسان ھەقلىرى تاجاۋۇزچىلىقلىرىنى پاش قىلىش بىلەن بىرگە، ختاي ئىچى ۋە سىرتىدىكى بارلىق ختاي دېموكراتىك كۈچلىرىنى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆزتەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقوقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەققانى مىللى كۈرىشىنى قوللاپ - قۇۋەتلەشكە ۋە ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلىشقا چاقىردى.

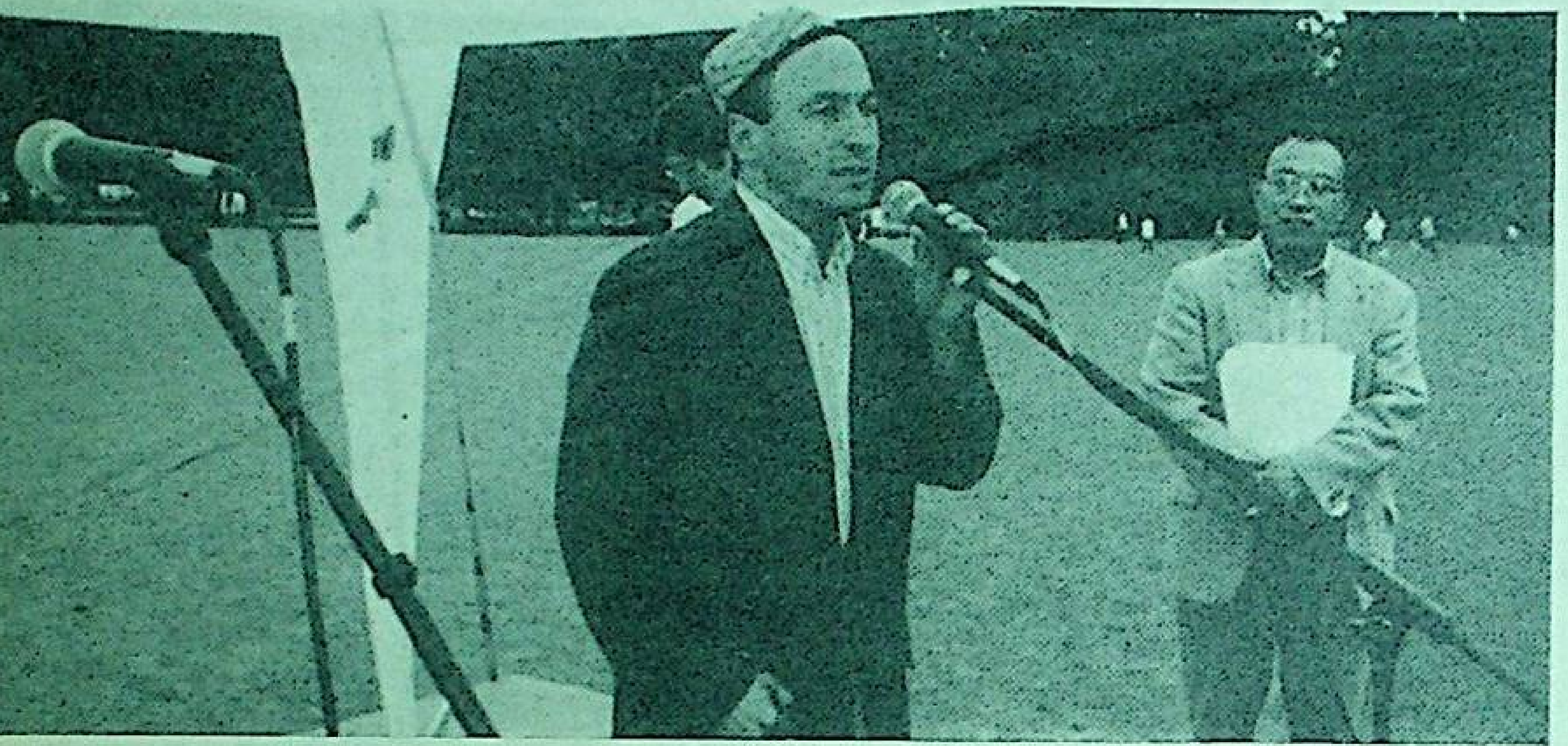

ئەسقەرجان ختاي دېموكراتلىرىغا خىتابەن مۇنداق دېدى: « 1989 - يىلى بېيجىڭدا ئېلىپ بېرىلغان ختاي دېموكراتىك ھەرىكىتىدە شەرقىي تۈركىستانلىقلارمۇ ئاكتىپ ئورۇن ئالغان ئىدى. مەسىلەن، ئەينى چاغدىكى ئوقۇغۇچىلار دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرىنىڭ بىرى بولغان ئۆركەش ئىسىملىك ياشمۇ ئۇيغۇر مىللىتىدىن ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بېيجىڭدىكى « 4 - ئىيون » قانلىق قىرغىنچىلىقىدا ئەينى چاغدا بېيجىڭدا ئوقۇۋاتقان بىرقانچە شەرقىي تۈركىستانلىق ئوقۇغۇچىمۇ ھاياتىدىن ئايرىلغان ئىدى. ئەينى چاغدىكى ختاي دېموكراتىك ھەرىكىتى پەقەت بېيجىڭدا ئوقۇۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار تەرىپىدىنلا ئەمەس، بەلكى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ھەرقايسى ئالى مەكتەپلىرىدىكى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭمۇ قوللىشىغا ئېرىشكەن. ئەمما بىزنى قاتتىق ئەپسۇسلاندۇرغىنى شۇ بولدىكى، يىللاردىن بۇيان شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى ئومومى باياننامىسىدا كۆرسىتىلگەن ئۆزتەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقوقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەققانى كۆرەشلىرى ختاي دېموكراتىك كۈچلىرىنىڭ قوللىشىغا ۋە ھېسداشلىقىغا ئېرىشىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ئۇلارنىڭ قىسمەن ياكى ئومومى يۈزلۈك قارشى تۇرۇشىغا ئۇچراپ كەلدى. بۇسەۋەبتىن خەلقىمىز ختاي دېموكراتىك ھەرىكىتىگە ۋە ختاي دېموكراتىك كۈچلىرىگە گۇمان ۋە ئىشەنچسىزلىك بىلەن قارىماقتا. ئەگەر ختاي ئىچى ۋە سىرتىدىكى ختاي دېموكراتىك كۈچلىرى ئۆزلىرىنى ھەقىقى دېموكرات دەپ قارىسا، ئۇچاغدا ئۇلار دېموكراتىك پىرىنسىپلارغا ۋە دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى باياننامىسىنىڭ روھىغا تولۇق ئەمەل قىلىپ، ختاي تېررىتورىيىسى ئىچىدىكى مىللەتلەرنىڭ ئۆزتەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقوقىغا ۋە ئۇلارنىڭ مۇستەقىل، ھۆر ياشاش ئارزۇلىرىغا ھۆرمەت قىلىشى ۋە ھېسداشلىق قىلىشى لازىم ».

ئەسقەرجان سۆزىنىڭ ئاخىرىدا، يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان چەتئەللەردىكى ختاي دېموكراتىك ھەرىكىتىدە بۇ جەھەتتە قىسمەن ئىلگىرلەشلەر ھاسىل قىلىنغانلىقىنى بايان قىلدى.

پۈتۈن نامايىش جەريانىدا نامايىشقا قاتناشقان ختاي دېموكراتلىرى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاي - يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقىنى ئۇيغۇر نامايىشچىلاردىن بەس - بەستە سوراپ ئېلىپ، بايرىقىمىزنى ختاي ئەلچىخانىسىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا جەۋلان قىلدۇرۇپ، ئۆزلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە بولغان سەمىمىيەتلىرىنى بىلدۈرۈشكە تىرىشتى.

ئابلىكىم باقىنىڭ « بېيجىڭ باھارى » ژۇرنىلىغا ئېيتقانلىرى:

« خىتاي دېموكراتلىرى خەلقىمىزنىڭ مۇستەقىللىق ئارزۇسىغا ھۆرمەت قىلىشى لازىم »

(بېشى 1 - بەتتە)

ئابلىكىم باقى شۇۋېي ئەپەندىنىڭ، « سىز جۇڭگو كومپارتىيىسى ئوتتۇرىغا قويغان « بىردۆلەتتە ئىككىخىل تۈزۈم » سىياسىتىگە ۋە دالاي لامانىڭ كەڭ دائىرىلىك ئاپتونومىيە تەلىۋىگە قانداق قارايسىز؟ » دېگەن سوئالىغا جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دېدى: « خىتاي كومپارتىيىسىنىڭ « بىردۆلەتتە ئىككىخىل تۈزۈمنى يولغا قويۇش » دېگەن بۇ سىياسىتى پەقەتلا تەيۋەن، شاڭگاڭ ۋە ئاۋمىن رايونلىرىغا قارىتىلغان، خىتايدا « ئاپتونومىيە » دېگەن بۇ سۆزلىگىمۇ ھېچبىر ئەھمىيىتى قالمىدى، چۈنكى گومىنداڭنىڭ ھۆكۈمرانلىقى دەۋرىدە، يەنى 1947 - يىلى شەرقىي تۈركىستاندا بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇرۇلغان مەزگىلدە، گومىنداڭ ھۆكۈمىتى شەرقىي تۈركىستاندا « 17 بېتىم » نى تۈزۈپ چىقىپ يولغا قويغان ئىدى، ئەمەلىيەتتە بولسا بۇبىر ئاپتونومىيە ئىدى، ئەمما ھەرخىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن بۇ تولۇق ئەمەلىلەشمىدى. 1955 - يىلى « شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغاندىن تارتىپ تاكى ھازىرغىچە بولغان ئەمەلىيەت شۇنى ئىسپاتلىدىكى، « ئاپتونوم رايون » دېگەن بۇ ئىسىم پەقەت نامىدىلا ساقلىنىپ قېلىپ، ماھىيەتتە شەرقىي تۈركىستان مۇستەملىكە رايونىغا ئايلاندۇرۇۋېلىندى، مەقسەت شەرقىي تۈركىستاننى تامامەن ئىشغال قىلىپ، بۇيەردىكى يەرلىك مىللەتلەرنى يوقىتىش ئارقىلىق غەيرى ئىنسانى ھەۋەسلىرىنى قاندۇرۇشتىن ئىبارەت. شۇڭا مېنىڭچە بىز پەقەت مۇستەقىللىقنى قولىمىزغا ئالغان چېغىمىزدىلا ئاندىن خەلقىمىزنى قۇتقۇزۇپ قالالايمىز، مەدەنىيىتىمىزنى تەرەققى قىلدۇرالايمىز، دىنى ئېتىقاتىمىزغا كاپالەتلىك قىلالايمىز، شۇندىلا دۇنيادىكى باشقا مىللەتلەرگە ئوخشاش تېنچلىق ۋە دوستلۇق ئىچىدە ياشىيالايمىز ».

ئابلىكىم باقى شۇۋېي ئەپەندىنىڭ، « سىلەر، قوراللىق تاقابىل تۇرۇش ۋە زوراۋانلىق ھەرىكەتلىرى ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق ھەقىقى ئۈنۈمگە ئېرىشكىلى بولىدۇ، دەپ قارامسىلەر؟ » دېگەن سوئالىغا جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دېدى: « بىزنىڭ مىللى مەركىزىمىزنىڭ نىزامنامىسىدا، « زوراۋان كۈچ بىلەن مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈش » دېگەن ماددا يوق، بىز ئالدى بىلەن زوراۋانلىق ھەرىكەتلىرىنى قوللىمايدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرمەكچىمىز. ئەمما مەن ئادەتتىكى بىر ئۇيغۇرلۇق سۈپىتىم بىلەن بۇمەسىلىگە قارىغىنىمدا، ئۇۋەتتە مۇستەقىللىق نىشانىغا يېتىشتە پەقەت قوراللىق ۋە شىددەتلىك كۆرەشكە تايىنىشلا كۇپايە قىلمايدۇ، ئەمما بۇخىل كۆرەشلەر ئارقىلىق خىتاي ھاكىمىيىتىگە، بىزنىڭ تىزپۈكمەيدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرگىلى ۋە ئۇلارنى زوراۋانلىق سىياسىتى ئارقىلىق شەرقىي تۈركىستاننى كونترول قىلالمايدىغانلىقى ھەققىدە ئاگاھلاندۇرغىلى بولىدۇ. يەنە بىرجەھەتتىن، بۇخىل شەكىلدىكى كۆرەش ئارقىلىق ئاخبارات ئۈنۈمىگە تېز ئېرىشكىلى بولىدۇ، يەنى دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ دىققىتىنى جەلىپ قىلغىلى ۋە بۇئارقىلىق كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىگە بېسىم ئىشلىتىپ، خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ۋەھشى سىياسىتىنى ئۆزگەرتىشى ئۈچۈن بېسىم ئىشلەتكىلى بولىدۇ. كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىمۇ ئەزەلدىن « مىلتىقتىن ھاكىمىيەت چىقىدۇ » دېگەن زوراۋانلىق سىياسىتىنى تەكىتلەپ كەلمەكتە، شۇڭا، « دېموكراتىيە، ئىنسان ھەقلىرى » دېگەندەك سۆزلەر خىتايغا ئاقمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ۋەتەن ئىچىدىكى كۆپلىگەن ئۇيغۇرلار، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىگە پەقەت قوراللىق كۆرەش ئارقىلىقلا تاقابىل تۇرغىلى بولىدۇ، باشقا چىقىش يولى يوق، دەپ قارىماقتا ».

ئابلىكىم باقى شۇۋېي ئەپەندىنىڭ، « ئۇنداقتا سىز زوراۋانلىق ھەرىكەتلىرىگە سۆكۈت قىلىدىكەنسىز - دە؟ » دېگەن سوئالىغا جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دېدى: « شەرقىي تۈركىستاندا قوراللىق مىللى كۆرەشلەرنىڭ ئۇلغىيىشىغا تامامەن كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ زوراۋانلىق سىياسىتى سەۋەپچى بولغان. بۇخىل كۆرەشلەر بىزنىڭ مىللى مەركىزىمىزنىڭ تەشكىلى دائىرىسى سىرتىدا يۈز بېرىۋاتىدۇ، شۇڭا بىزنىڭ بۇنىڭ بىلەن بىۋاستە ئالاقىمىز يوق، سۈكۈت قىلىش - قىلماسلىق مەسىلىسىمۇ مەۋجۇت ئەمەس ».

ئابلىكىم باقى يەنە شۇۋېي ئەپەندىنىڭ، « بۇخىل قوراللىق كۆرەشلەر ئۇيغۇرلارنىڭ مىللى مۇستەقىللىقى ئۈچۈن پايدىلىقمۇ ياكى ئەكسىچە بۇخىل ھەرىكەتلەر كومپارتىيىنىڭ ھەزقايسى مىللەتلەرگە قاراتقان باستۇرۇشىنى كۈچەيتىۋېتەمدۇ؟ » دېگەن سوئالىغا جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دېدى: « بۇ ئىككىخىل ئەھۋالنىڭ ھەممىسى مەۋجۇت. ھازىر شەرقىي تۈركىستانلىقلار ھايات - ماماتلىق خەۋپىگە دۇچ كەلمەكتە، ۋەتەن ئىچىدىكى خەلقىمىز مىللىتىنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن، موسۇلمانلارنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ئۆلۈمگە پىسەنت قىلماي[illegible]، چۈنكى ئۇلار ئاخىرەتلىكتە ئىشىنىدۇ، يەنى شېھىت بولسا جەننەتكە كىرىدىغانلىقىغا شەكسىز ئىشىنىدۇ، ئۇلار زوراۋانلىققا زوراۋانلىق ئارقىلىق جاۋاپ قايتۇرىۋاتىدۇ، ئەلۋەتتىكى بۇجەرياندا ئەڭ چوڭ زىيان يەنىلا بىزتەرەپكە بولىۋاتىدۇ، چۈنكى بىز ئاجىز ».

ئابلىكىم باقى شۇۋېي ئەپەندىنىڭ ، « يېقىنقى يىللاردىن بۇيان جۇڭگو چوڭ قۇرۇقلۇقىدا بەزى تېرورىستىك ھەرىكەتلەر يۈزبېرىۋاتىدۇ، سىلەرنىڭ ئىگەللىشىڭلارچە بۇ ئۆزلىگىدىن ئوتتۇرىغا چىققان ئەھۋالمۇ ياكى چەتئەلدىكى تەشكىلاتلىرىڭلار قوزغىغانمۇ؟ » دېگەن سوئالىغا جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دېدى: « مىللى مەركىزىمىزنىڭ مەيدانى شۇكى، بىز ھەرقانداق شەكىلدىكى تېرورىستىك ھەرىكەتلەرگە قارشىمىز، ئەمما چەكلىمە قويمايمىز، بۇخىل ھەرىكەتلەر بىلەن مۇناسىۋەت ۋە ئالاقىمۇ قورمايمىز. ۋەتەن ئىچىدىكى پارتلىتىش ۋەقەلىرىنىڭ ھەممىسى ئۆزلىگىدىن ئوتتۇرىغا چىققان بولۇپ، تارقاق كىچىك گۇرۇپپىلار تەرىپىدىن ئېلىپ بېرىلغان، ئۇلارنىڭ مەقسىدى، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ۋەھشى زوراۋانلىقىغا قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت، چۈنكى ئۇلار جىم ياتسىمۇ ئۆلتۈرۈلىدىغانلىقىنى بىلگەشكە، شۇڭا تاقابىل تۇرۇپ ئۆلۈش يولىنى تاللىغان. شەرقىي تۈركىستاندا خىتاينىڭ بېسىمى قانچە يۇقۇرى بولسا، بۇخىل ھەرىكەتلەرمۇ شۇنچە كۆپىيىدۇ ۋە شۇندىلا قوللانغان ۋاستىلىرى ۋە ھەرىكەت دائىرىسىمۇ ئاۋالقىغا قارىغاندا يەنىمۇ كۆپىيىدۇ ۋە كۈچىيىدۇ ».

زىيارەتنىڭ ئاخىرىدا ئابلىكىم باقى شۇۋېي ئەپەندىنىڭ ، « سىلەرنىڭ چەتئەلدىكى جۇڭگو دېموكراتىك ھەرىكىتىگە قارىتا قانداق ئۈمىت ۋە تەكلىۋىڭلار بار؟ » دېگەن سوئالىغا جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دېدى: « چەتئەلدىكى خىتاي دېموكراتىك كۈچلىرىنىڭ ئېلىپ بېرىۋاتقىنى ھەم دېموكراتىك ھەرىكەت، ھەم ئىنسان ھەقلىرىنى قوغداش ھەرىكىتى بولغىنى ئۈچۈن، ئۇلار كاللىسىدىكى چوڭ خىتايچىلىق ئىدىيىسىنى تاشلاپ، ھەممە مىللەتلەرنىڭ ئورتاق راۋاۋلىنىشىنى تەشەببۇس قىلىشى ۋە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مۇستەقىللىق ئارزۇلىرىنى ئېتىراپ قىلىشى كېرەك، بۇ مەسىلە بىز ئۈچۈن ناھايىتى نازۇك بىرمەسىلە، چۈنكى گومىنداڭدىن تارتىپ كومپارتىيەگىچە ھەممىسلا بىزگە ناھايىتى چىرايلىق ۋەدىلەرنى بەرگەن، ئەمما بۇلارنىڭ ھېچبىرى ئەمەلگە ئاشمىدى، بىز كۆپ ئالدىنىپ كەتتۇق، شۇڭا خىتاي دېموكراتلىرى بىزنىڭ بۇجەھەتتىكى ھېسسىياتىمىزنى توغرا چۈشىنىپ، دېموكراتىيە، ئەركىنلىك، تېنچلىق ۋە ئىنسان ھەقلىرى دائىرىسى ئىچىدە ئۆزئارا ھەمكارلىشىپ، تېنچلىق ئاساسىدا ئورتاق گۈللىنىشىمىز ۋە كەلگۈسىگە قەدەم تاشلىشىمىز كېرەك ».

(تەھرىردىن ئەسكەرتىش: بۇزىيارەت خاتىرىسىنىڭ ھەجمى خىتايچە ژۇرنالدا جەمئى 7 بەت بولۇپ، گېزىتىمىزنىڭ سەھىپىسى چەكلىك بولغاچقا، مۇھىم دەپ قارىغان بەزى ئابزاسلارنى قىسقارتىپ تەرجىمە قىلىپ دىققىتىڭلارغا سۇندۇق)

ئامېرىكا خىتاي ھۆكۈمىتىنى بېيجىڭ ۋەقەسىدىكى خاتالىقلىرىنى تۈزىتىشكە چاقىردى

بېيجىڭ باھارى ژۇرنىلىنىڭ بۇيىل 7 - ئايلىق سانىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىندا ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ باياناتچىسى بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن مەخسۇس بايانات ئېلان قىلىپ، بېيجىڭ ھۆكۈمىتىدىن بۇندىن 10 يىل بۇرۇن تيەنئەنمېن مەيدانىدا ئۆتكۈزگەن خاتالىقلىرىنى تۈزىتىشنى تەلەپ قىلغان ھەمدە، ئەگەر خىتاي ھۆكۈمىتى ئىنسان ھەقلىرى جەھەتتە خەلقئارالىق ئۆلچەملەرگە يېقىنلاشمىسا، ئۇچاغدا ئامېرىكا - خىتاي مۇناسىۋىتىنىڭ ياخشىلىنىشىدىن سۆز ئېچىش مۇمكىن ئەمەس دېگەن.

ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ باياناتچىسى، ئامېرىكاھۆكۈمىتىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن خىتاي خەلقىنىڭ ئىنسان ھەقلىرى جەھەتتىكى كۆرەشلىرىنى بۇرۇنقىدەكلا داۋاملىق ھالدا قوللايدىغانلىقىنى، ئۆتكەن 10 يىلدىن بۇيان ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ بېيجىڭ دائىرىلىرىدىن تيەنئەنمېن ۋەقەسىدە ھاياتىدىن ئايرىلغانلارنىڭ ئائىلىلىرىگە مۇۋاپىق تۈردە ھساپ بېرىشنى ھەمدە ئەينى چاغدا نامايىشقا قاتنىشىپ قولغا ئېلىنغانلارنى قويۇپ بېرىشنى ئىزچىل تۈردە تەلەپ قىلىپ كەلگەنلىكىنى بايان قىلغان.

ئۇندىن باشقا يەنە ئاقساراي باياناتچىسى لوكخات ئەپەندىمۇ بايانات ئېلان قىلىپ، پرېزىدېنت كىلىنتوننىڭ خىتاي ھۆكۈمىتىدىن سىياسى سەۋەبلەر بىلەن تۈرمىگە تاشلانغان بارلىق مەھبۇسلارنى دەرھال قويۇپ بېرىشنى ھەمدە ئىنسان ھەقلىرى مەسىلىسىدە جىددى ئىلگىرىلەش ھاسىل قىلىشنى تەلەپ قىلغانلىقىنى بىلدۈرگەن.

ياۋروپا پارلامېنتى جاڭ زېمىنغا ئوچۇق خەت يازدى

« ياۋروپا پارلامېنتى » ۋە ئەنگلىيە، شۋېتسارىيە، گوللاندىيە، نورۋېگىيە، فىنلاندىيە، بېلگىيە پارلامېنتىنىڭ بىرقىسىم ئەزالىرى بىرلىكتە بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن جاڭ زېمىنغا مەكتۇپ يوللاپ، خىتاي ھۆكۈمىتىدىن بېيجىڭدىكى قانلىق ۋەقەنىڭ كاۋاپكارلىقىنى سۈرۈشتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى.

خىتاي ھۆكۈمىتى ئامېرىكىنىڭ يۇگوسلاۋىيىدىكى خىتاي ئەلچىخانىسىنىڭ بومباردىمان قىلىنىشى ھەققىدىكى تەكشۈرۈش دوكلاتىغا قايىل بولمىدى

« ياۋروپا كۈنلۈك گېزىتى » نىڭ 6 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، ئامېرىكا پرېزىدېنتىنىڭ پەۋقۇلاددە ۋەكىلى ۋە ئامېرىكا دۆلەت ئىشلىرى كومىسسىيەسىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى پىكىرنىڭ ئەپەندى 6 - ئاينىڭ 16 - كۈنى مەخسۇس بېيجىڭنى زىيارەت قىلىپ، خىتاي ھۆكۈمىتىگە، خىتاينىڭ يۇگوسلاۋىيىدىكى ئەلچىخانىسىنىڭ بومباردىمان قىلىنىشىغا ئائىت تەكشۈرۈش دوكلاتىنىڭ نەتىجىسىنى سۇنغان بولسىمۇ، ئەمما خىتاي ھۆكۈمىتى ئامېرىكىنىڭ بۇ تەكشۈرۈش نەتىجىسىگە قايىل بولمىغان ھەمدە ئامېرىكىنىڭ « ئۇقۇشماي ئۇرۇپ سالغان » دېگەن پىكرىگە 5 تۈرلۈك ئېتىرازىنى بىلدۈرگەن.

پىكىرنىڭ ئەپەندى 6 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا خىتاينىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى تاڭ جياشۈەن ۋە ئۇنىڭ ئورۇنباسارى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ ۋەقەنى تەكشۈرۈش ئارقىلىق تۇۋەندىكى 3 تۈرلۈك خۇلاسىغا كەلگەنلىكىنى بىلدۈرگەن:

1. ئامېرىكا نىشاننى بەلگىلەشتە خاتالاشقان بولۇپ، خىتاينىڭ يۇگوسلاۋىيىدىكى باش ئەلچىخانىسىنى يۇگوسلاۋىيىنىڭ ھەربىي ئەسلىھەلىرىنى ساقلاش ئورنى دەپ ھۆكۈم قىلغان.

2. ئامېرىكىنىڭ ئاخبارات زاپىسىدا يېتەرسىزلىكلەر مەۋجۇت بولۇپ، خىتاينىڭ يۇگوسلاۋىيىدىكى ئەلچىخانىسىنىڭ يېڭى ئادرېسى ئامېرىكىنىڭ ئاخبارات ئورگانلىرى تەرىپىدىن ئەنگە ئېلىنمىغان.

3. قايتا - قايتا تەكشۈرۈش ئارقىلىق يۇقارقى ئىككى تۈرلۈك خاتالىق شەكسىز ھالداتولۇق ئىسپاتلانغان.

ئەمما خىتاي ھۆكۈمىتى ئامېرىكىنىڭ يۇقارقى 3 تۈرلۈك ئىزاھاتىغا قايىل بولمىغان ھەمدە تۆۋەندىكى 5 تۈرلۈك قارشى پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويغان:

1. ئامېرىكىنىڭ جۇڭگونىڭ يۇگوسلاۋىيىدىكى ئەلچىخانىسىنىڭ ئورنىنى بىلمەسلىكى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس، ئامېرىكىنىڭ « يۇگوسلاۋىيىنىڭ كونا خەرىتىسىنى كۆرۈپ سالغان » دېگىنىگە تازا ئىشىنىپ كەتكىلى بولمايدۇ.

2. ئامېرىكا بېلگىراتنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىنى ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ، ئۇلارغا قەيەرنى بومباردىمان قىلىپ، قەيەرنى بومباردىمان قىلماسلىق بەش قولدەك ئايان.

3. ئامېرىكا تەرەپ قورۇقلۇق دالا ئۇرۇشى تاكتىكىسى بويىچە ھاۋادىن بومباردىمان قىلىدىغان نىشانلارنى بەلگىلەپ چىقىقانلىقىنى بايان قىلماقتا، بۇ، مەنتىقىغە سىغمايدۇ.

4. ئامېرىكىنىڭ، « جۇڭگو ئەلچىخانىسىنىڭ يېڭى ئادرېسىنى خەرىتىمىزگە چۈشۈرمەپتۇق » دېگەن سۆزى تازا پۇت تىرەپ تۇرالمايدۇ.

5. ئامېرىكا تەرەپنىڭ ، تەكشۈرۈش نەتىجىسى قايىل قىلارلىق ئەمەس.

ئىككى تەرەپنىڭ كۆرۈشۈشى جەريانىدا خىتاي ھۆكۈمىتى ئامېرىكىدىن بومباردىماندا ئۆلگەن ۋە يارىدار بولغان خىتايلارغا تۆلەم تۆلەپ بېرىشنى تەلەپ قىلغان.

پىكىرنىڭ ئەپەندى 6 - ئاينىڭ 17 - كۈنى بېيجىڭغا قىلغان زىيارىتىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ ئامېرىكىغا قايتتى.

خەلقئارا تەشكىلاتلار دۇنيا بانكىسىنىڭ خىتايغا قەرزپۇل بېرىشىگە قارشى چىقتى

« شىڭداۋ گېزىتى » نىڭ بۇيىل 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، 6 - ئاينىڭ 17 - كۈنى خەلقئارادىكى تىبەتنى ھىمايە قىلغۇچى تەشكىلاتلار ۋە ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتلىرى ئامېرىكىدىكى دۇنيا بانكىسى بىناسىنىڭ ئالدىدا نارازىلىق نامايىشى تەشكىللەپ، دۇنيا بانكىسىدىن خىتاينىڭ « غەربىي ئۆلكىلەردىكى نامراتلارنى يۆلەش پىلانى » ئۈچۈن قەرز پۇل بەرمەسلىكنى تەلەپ قىلغان ھەمدە ئۇلار خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ دۇنيا بانكىسىدىن ئالغان قەرز پۇلدىن پايدىلىنىپ غەربىي ئۆلكىلىرىدىكى خىتاي پۇقرالىرىنى تىبەت رايونلىرىغا يۆتكەشنى ۋە بۇ ئارقىلىق تىبەتلىكلەرنى كونترول قىلىشنى پىلانلاۋاتقانلىقىنى بايان قىلغان.

بۇقېتىمقى نارازىلىق نامايىشى جەريانىدا ، « خەلقئارا تىبەتنى ھىمايە قىلىش جەمئىيتى » نىڭ رەئىسى ئېكلىن ئەپەندى سۆزقىلىپ، دۇنيا بانكىسى مۇدىرلار يىغىنىنىڭ بۇيىل 6 - ئاينىڭ 22 - كۈنى خىتاينىڭ « غەربىي ئۆلكىلەردىكى نامراتلارنى يۆلەش پىلانى » ئۈچۈن قەرز پۇل بېرىش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلىدىغانلىقىنى، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ پىلان ئارقىلىق 60 مىڭ نەپەرخىتاي پۇقراسىنى چىڭخەي ئۆلكىسىدىكى تىبەت ۋە موڭغۇل رايونلىرىغا كۆچۈرۈشنى مەقسەت قىلىۋاتقانلىقىنى، بۇنىڭ دۇنيا بانكىسىنىڭ پرىنسىپلىرىغا خىلاپ ئىكەنلىكىنى، ئەگەر خىتاي ھۆكۈمىتى دۇنيا بانكىسىنىڭ پۇلى ئارقىلىق بۇ پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرغان تەقدىردە، تىبەتلىكلەرنىڭ دىن، تىل، تۇپراق ۋە شۇنداقلا ئىجتىمائىي ھەم سىياسىي جەھەتتىكى پۈتۈنلىكىگە ۋەيرانچىلىق ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

ئۇندىن باشقا يەنە دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى تىبەتلىكلەر ۋە تىبەتنى ھىمايە قىلغۇچى جەمئىيەت ۋە ئاممىۋى گۇرۇپپىلار دۇنيا بانكىسىغا نەچچەمىڭ پارچە نارازىلىق مەكتۇبى يوللاپ، دۇنيا بانكىسىدىن خىتايغا قەرزپۇل بەرمەسلىكنى تەلەپ قىلدى. دۇنيا بانكىسى مەسئۇللىرى ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ پىكرىنى ئەتراپلىق ھالدا مۇھاكىمە قىلىدىغانلىقىنى ۋە خىتايغا قەرزپۇل بېرىش - بەرمەسلىك مەسىلىسىنى دۇنيابانكىسى مۇدىرىيىتىنىڭ 24 نەپەر ئىجرائىيە ئەزاسى قارار قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولسا كېرەك، 1996 - يىلى شەرقىي تۈركىستاندىكى جاللات قوشۇن « بىڭتۇەن » مۇ دۇنيا بانكىسىنىڭ كۆزىنى بوياپ، ئۆزلىرىنى شەرقىي تۈركىستاننىڭ يېزائىگىلىككە ياردەم بېرىدىغان ئەمگەكچىلەرقوشۇنى قىلىپ كۆرسىتىپ، دۇنيا بانكىسىدىن قەرز پۇل ئېلىشقا ئۇرۇنغاندا، دۇنيا بانكىسى چەتئەلدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ قاتتىق ئېتىرازىغا ئاساسەن، « بىڭتۇەن » گە قەرز پۇل بېرىشنى توختىتىپ قويغان ئىدى.

خىتايىنى ساختە پۇل قاپلاپ كەتتى

« ياۋروپا كۈنلۈك گېزىتى » نىڭ بۇيىل 6 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىكى خەۋىرىنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسلانغاندا، ئۆتكەن يىلدىن بۇيان خىتايدا ساختە پۇل ياساپ سېتىش دېلولىرىنىڭ سانى شىددەت بىلەن ئاشقان. ئۆتكەن يىلى 1 - ئايدىن بۇيىل 4 - ئايغا قەدەر بېيجىڭ ساقچى دائىرىلىرى جەمئىي 221 يالغان پۇل ياساش ۋە يالغان پۇل سېتىش دېلوسىنى پاش قىلىپ، يالغان پۇل ساتقان 404 نەپەر خىتايىنى قولغا ئالغان ھەمدە 10 مىليون 500 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق ساختە پۇلنى قولغا چۈشۈرگەن. بېيجىڭ ساقچى ئىدارىسىنىڭ بايان قىلىشىچە بۇ ساختە پۇللارنىڭ ھەممىسى چەتئەلدە ناھايىتى ئىلغار تېخنىكىلاردىن پايدىلىنىپ ياسىلىپ خىتايغا ئېلىپ كىرىلگەنىكە، بۇ پۇللارنىڭ راست - يالغانلىقىنى پەرىقلەندۈرۈش ناھايىتى قىيىن ئىكەن. سانلىق مەلۇماتلارغا ئاساسلانغاندا، 1994 - يىلدىن 1997 - يىلغىچە قەدەر بېيجىڭ ساقچى دائىرىلىرىنىڭ يىلدا پاش قىلىدىغان ساختە پۇل دېلولىرىنىڭ سانى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 100 قېتىمدىن ئېشىپ كەتمىگەن ئىكەن، ئەمما ئۆتكەن يىلدىن باشلاپ بۇخىل ۋەقەلەرنىڭ سانى شىددەت بىلەن كۆپەيگەن. ئۆتكەن يىلى يالغان پۇل ياساپ سېتىش دېلوسىدىن 150 نى پاش قىلىنغان. بۇيىل 1 - ئايدىن 4 - ئايغا قەدەر پاش قىلىنغان ساختە پۇل سېتىش دېلولىرىنىڭ سانى 70 كە يەتكەن. خىتاي ساقچى دائىرىلىرىنىڭ بايان قىلىشىچە، يېقىنقى 5 يىلدىن بۇيان بېيجىڭ شەھرىدە ساختە خەلق پۇلى ساتقانلارنىڭ 80 پىرسەنتىدىن كۆپىرەكى چەتئەلدىن كىرگەن كىشىلەر ئىكەن.

دۇنيادىكى 10 چوڭ مەينەت شەھەرنىڭ توققۇزى خىتايدا

« شىڭداۋ گېزىتى » نىڭ بۇيىل 6 - ئاينىڭ 18 - كۈنىدىكى خەۋىرى: « دۇنيا مەنبە تەتقىقات مەركىزى » نىڭ يېقىندا ئېلان قىلغان تەتقىقات نەتىجىسىگە قارىغاندا، دۇنيا بويىچە مۇھىتنىڭ بۇلغىنىشى ئەڭ ئېغىر بولغان 10 چوڭ مەينەت شەھەرنىڭ توققۇزى خىتايدا بولۇپ، بۇلارنىڭ ئىچىدە خىتاينىڭ گۇاڭجۇ شەھرى دۇنيا بويىچە مۇھىتنىڭ بۇلغىنىشى ئەڭ ئېغىر بولغان شەھەر ئىكەن. گۇاڭجۇدا مۇھىتنىڭ ئېغىر بۇلغىنىشى تۈپەيلىدىن ھەركۈنى ھەربىر كىشى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىرقاپ تاماكىنىڭ زەھىرىچىلىك زەھەرلىنىشكە ئۇچرايدىكەن. گۇاڭجۇدا ھەربىر كۆپچىتر يەردىكى مۇھىتنىڭ بۇلغىنىش مىقدارى ئامېرىكىنىڭ لوس ئانجېلىس شەھرىنىڭكىدىن 7 ھەسسە كۆپ ئىكەن. ئىلگىرى دۇنيا بويىچە مۇھىتنىڭ بۇلغىنىشى ئەڭ ئېغىر بولغان شەھەر لوس ئانجېلىس بولۇپ، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇلار تۈرلۈك تەدبىرلەر ئارقىلىق شەھەر مۇھىتىنى ياخشىلاپ، بۇ « شەرەپلىك » نامنى خىتاينىڭ گۇاڭجۇ شەھرىگە ئۆتكۈزۈپ بەرگەن.

يوقاپ كەتكەن بەنچەن لاما پەيدا بولدى

« شىڭداۋ » گېزىتىنىڭ بۇيىل 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، 1995 - يىلى خىتاي ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن « 11 - بەنچەن لاما » دەپ ئېتىراپ قىلىنغان ۋە شۇنىڭدىن كېيىن بېيجىڭغا مەخپىي ئېلىپ كېتىلىپ نەزەربەنت ئاستىغا ئېلىنغان 9 ياشلىق بەنچەن لاما، 6 - ئاينىڭ 18 - كۈنى تىبەتنىڭ پايتەختى لاسا شەھىرىگە ئېلىپ كېلىنگەن. خىتاينىڭ « خەلق گېزىتى »، 11 - بەنچەن لامانىڭ پارتىيە مەركىزى كومىتېتى ۋە رەئىس جاڭ زېمىننىڭ « غەمخورلۇقى » ئاستىدا بىرقانچە يىلدىن بۇيان بېيجىڭدا قېتىقىنىپ ئۆگىنىپ، ياخشى نەتىجىگە ئېرىشكەنلىكىنى ۋە تىبەتلىكلەرنىڭ سۆيۈملۈك داھىيسىغا ئايلانغانلىقىنى، بۇسەۋەپتىن ئۇنىڭ ھۆكۈمەت تەرىپىدىن تىبەتكە ئېلىپ كېلىنگەنلىكىنى خەۋەر قىلغان. شۇكۈنى خىتاينىڭ تىبەتتىكى پارتىيە، ھۆكۈمەت ۋە ئارمىيە مەسئۇللىرى ھەشەمەتلىك مۇراسىم ئۆتكۈزۈپ، 9 ياشلىق بەنچەن لامانى قارشى ئالغان.

بىرقانچە يىلدىن بۇيان چەتئەللەردە ياشاۋاتقان تىبەتلىكلەر كوممۇنىست خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ 11 - بەنچەن لامانى يوشۇرۇن ھالدا نازارەت ئاستىغا ئالغانلىقىنى ۋە ئۇنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى يوشۇرۇپ كەلگەنلىكىنى بىلدۈرگەن ھەمدە بۇمۇناسىۋەت بىلەن خىتاي ھۆكۈمىتىگە نارازىلىق بىلدۈرۈپ، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا نامايىش قىلىش، ئاچلىق ئېلان قىلىش قاتارلىق پائالىيەتلەرنى ئېلىپ بېرىپ، خىتاي ھۆكۈمىتىدىن 11 - بەنچەن لامانى قويۇپ بېرىشنى قاتتىق تەلەپ قىلىپ كەلگەن ئىدى. بۇندىن باشقا يەنە دۇنيادىكى كۆپلىگەن خەلپىئارالىق تەشكىلاتلار ۋە ئامېرىكا تەشكىلاتلارمۇ خىتاي ھۆكۈمىتىگە 11 - بەنچەننى قويۇپ بېرىش ھەققىدە ئۈزلۈكسىز ھالدا بېسىم ئىشلىتىپ كەلگەن ئىدى. 11 - بەنچەننىڭ تۇيۇقسىز لاسادا ئوتتۇرىغا چىقىشى، ئۇلارنىڭ بۇ تىرىشچانلىقىنىڭ نەتىجىسىدىن ئىبارەت.

خىتايدىكى پارىخورلار ھۆكۈمەت بانكىسىنىڭ 100 مىليون دوللارىنى ئالداپ كەتتى

« ياۋروپا كۈنلۈك گېزىتى » نىڭ 6 - ئاينىڭ 19 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىندا « جۇڭگو بانكىسى بېيجىڭ شۆبىسى » نىڭ بىرقىسىم پارىخور ئەمەلدارلىرى سىرتتىكى قويمىچىلار بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، بۇ بانكىنىڭ ھساۋىدىكى 100 مىليون دوللاردىن ئارتۇق پۇلنى ئالداپ كەتكەن. ۋەقەدىن كېيىن خىتاي ساقچى دائىرىلىرى پارىخور ئەمەلدارلارنى ۋە قويمىچىلارنى دەرھال قولغا ئالغان.

بۇگېزىتنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان خىتاينىڭ پۇل - مۇئامىلە ساھەسىدە ھۆكۈمەت خادىملىرى بىلەن جەمئىيەتتىكى قويمىچىلار بىرلىشىپ ھۆكۈمەتنىڭ پۇلىنى سۇيىستېمال قىلىدىغان ئەھۋاللار ئومومىي يۈزلۈك ھادىسىگە ئايلىنىپ قالغان. بۇكىشىلەر يالغان ھۆججەت - تالون، بانكا چېكى ۋە بانكا كارتى ياساش، ئېلېكترونلۇق مېگە تېخنىكىسىدىن پايدىلىنىپ بانكىلارنىڭ مەخپىيەتلىكىنى ئوغرىلاش، يالغان تامغا ياساش قاتارلىق تۈرلۈك ئۇسۇللاردىن پايدىلىنىپ ھۆكۈمەتنىڭ پۇلىنى ئالدىغان. مەسىلەن، خىبەن ئۆلكىلىك « جۇڭگو بانكىسى » نىڭ مۇئاۋىن باشلىقى چېن جيەنمىن جەمئىيەتتىكى قويمىچى رېن چىڭجەن بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، 1996 - يىلدىن بۇيان بۇ بانكىنىڭ 370 مىليون يۈەن خەلق پۇلىنى ۋە بىرمىليون 500 مىڭ ئامېرىكا دوللىرىنى ئالداپ كەتكەن.

جاڭ زېمىن غەربىي شىمالدا مۇقىملىقتىن سۆز ئەتتى

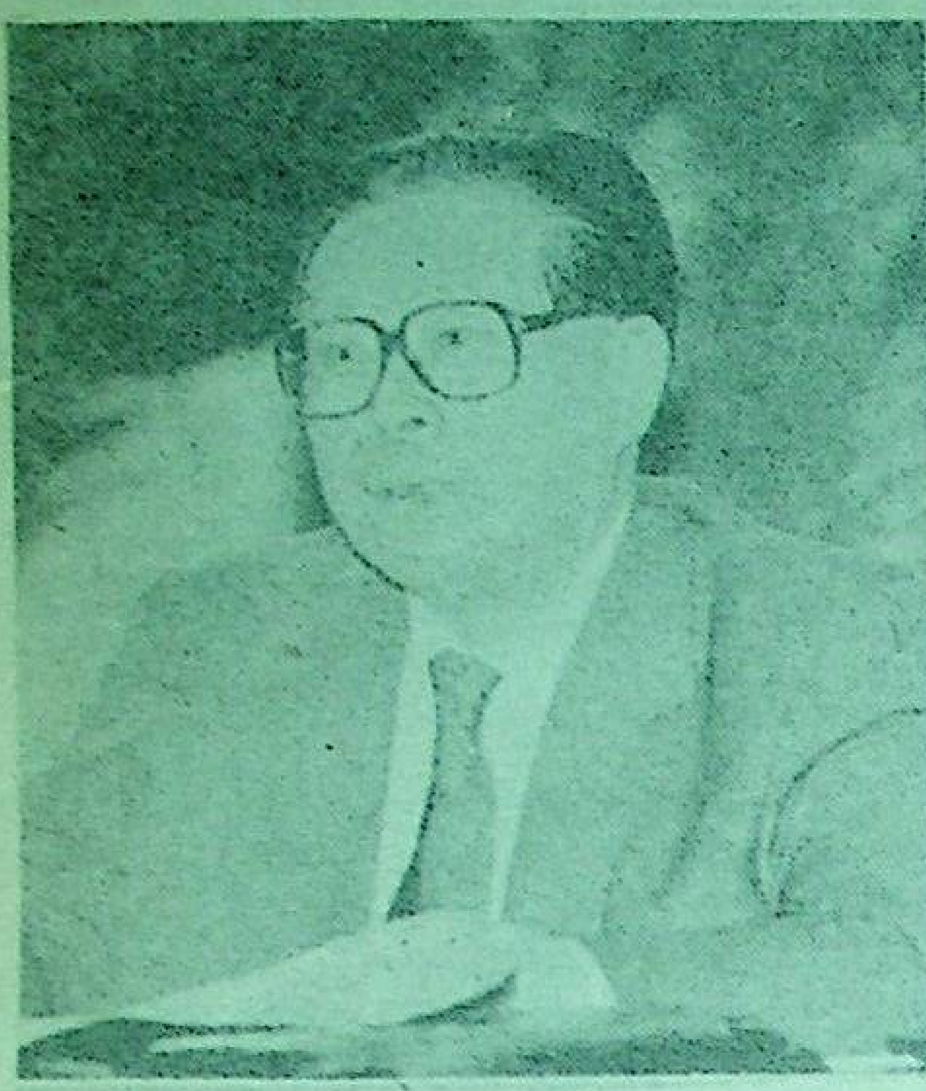

« شىڭداۋ » گېزىتىنىڭ بۇيىل 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، خىتاينىڭ دۆلەت رەئىسى جاڭ زېمىن 6 - ئاينىڭ 17 - كۈنى شىئەندە چاقىرىلغان شەرقىي تۈركىستانىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان « غەربىي شىمالدىكى 5 ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايوندىكى دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ ئىسلاھات ۋە تەرەققىيات سۆھبەت يىغىنى » غا قاتنىشىپ قىلغان سۆزىدە، ئۇختۇلۇق ھالدا مۇقىملىقتىن سۆز ئەتكەن ۋە مۇقىملىقنىڭ ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغانلىقىنى بايان قىلىش بىلەن بىرگە، بۇ رايونلاردا « مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى » نى كۈچەيتىشنى ئالاھىدە تەكىتلىگەن.

جاڭ زېمىن يىغىندا مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: « غەربىي شىمالدىكى بىرقىسىم ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايونلاردا ئازسانلىق مىللەتلەر بىرقەدەر توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان، شۇڭا، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىپ، سىياسىي ۋە ئىجتىمائىي مۇقىملىقنى قوغداش ناھايىتى مۇھىم. بىز 56 مىللەتنىڭ ئورتاق ئارزۇسى - ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ تۈپ مەنپەئەتى ئاساسىدا بىرلەشكەن».

گېزىتتە، جاڭ زېمىننىڭ شىئەندە چاقىرىلغان بۇقېتىمقى يىغىنغا شەخسەن قاتنىشىشىنىڭ ۋە يىغىندا ئۇختۇلۇق ھالدا مۇقىملىقنى تەكىتلىشىنىڭ، شەرقىي تۈركىستانى ئۆز ئىچىگە ئالغان غەربىي ئۆلكىلەردە مۇقىمسىزلىق ئامىللىرىنىڭ كۈچەيگەنلىكىنى كۆرسىتىدىغانلىقى بايان قىلىندى.

خىتاي ھۆكۈمىتى بانكىلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى قىسقارتماقچى

« ياۋروپا كۈنلۈك گېزىتى » نىڭ بۇيىل 6 - ئاينىڭ 19 - كۈنىدىكى خەۋىرىنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسلانغاندا، خىتاي ھۆكۈمىتى بۇيىلنىڭ ئىچىدە « جۇڭگو سودا - سانائەت بانكىسى »، « جۇڭگو يېزا ئىگىلىك بانكىسى »، « جۇڭگو بانكىسى »، « جۇڭگو قۇرۇلۇش بانكىسى » قاتارلىق دۆلەت ئىگىلىكىدىكى 4 چوڭ بانكىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ 20 پىرسەنتىنى قىسقارتىشنى قارار قىلغان. بۇ 4 بانكىدا ئىشلەۋاتقان خادىملارنىڭ ئومومىي سانى 1 مىليون 700 نەپەرگە يېتىدىكەن. گېزىتنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا بۇ بانكىلار مەركىزى ھۆكۈمەتنىڭ ۋە يەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن زىيان تارتىپ كېلىۋاتقان دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلارغا ھەددى - ھېسابسىز قەرز پۇل بەرگەن بولسىمۇ، ئەمما بۇ بانكىلار قەرزبەرگەن پۇلنىڭ 30 پىرسەنتىدىن كۆپرەكىنى قايتۇرۇۋالالمىغاشقا، بانكا تارماقلىرى ئىقتىسادى جەھەتتىن قىيىن ئەھۋالدا قالغان.

يۇقارقى گېزىتنىڭ خەۋىرىدە، ئۆۋەتتە خىتاينىڭ شەھەرلىرىدىكى ئىشسىزلىق نىسبىتىنىڭ 10 پىرسەنتتىن ئېشىپ كەتكەنلىكى، بۇنداق بىر شارائىتتا 4 چوڭ بانكا كەڭ - كۆلەمدە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى قىسقارتسا، جەمئىيەتتە زور قالايمىقانچىلىق چىقىدىغانلىقى بايان قىلىندى.

ئامېرىكىمۇ خىتايدىن تۆلەم تەلەپ قىلدى

« ياۋروپا كۈنلۈك گېزىتى » نىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، مۇشۇ ئاينىڭ 16 - كۈنى ئامېرىكا پىرېزىدېنتىنىڭ پەۋقۇلاددە ۋەكىلى پېكلىن ئەپەندى بېيجىڭدا خىتاي دائىرىلىرى بىلەن كۆرۈشكەندە، خىتاي دائىرىلىرى ئامېرىكا ھۆكۈمىتىدىن يۇگوسلاۋىيەدىكى خىتاي ئەلچىخانىسىنىڭ بومباردىمان قىلىنىشى تۈپەيلىدىن ھاياتىدىن ئايرىلغان ۋە يارىلانغان خىتايلار ئۈچۈن تۆلەم تۆلەشنى تەلەپ قىلغان، بۇنىڭغا جاۋابەن پېكلىن ئەپەندىمۇ خىتاي دائىرىلىرىغا، بېيجىڭ ۋە شاڭخەيلەردە يۈزبەرگەن ئامېرىكىغا قارشى نامايىشلار جەريانىدا ئامېرىكىنىڭ بېيجىڭدىكى ئەلچىخانىسى ۋە شاڭخەيدىكى كونسۇلخانىسىنىڭ خىتاي نامايىشچىلار تەرىپىدىن ماددى جەھەتتىن ئېغىر دەرىجىدە ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىتىلغانلىقىنى بايان قىلىپ، خىتاي ھۆكۈمىتىدىن ماددى زىيانلارنى تۆلەپ بېرىشنى تەلەپ قىلغان.

دالاي لاما گىرمانىيە تاشقى ئىشلار مىنىستىرى بىلەن كۆرۈشتى

ئۆز خەۋەرىمىز: تىبەتلىكلەرنىڭ دىنى ۋە سىياسى داھىيسى دالاي لاما گىرمانىيىدىكى « يېشىللەر پارتىيىسى فوندا جەمىيتى » نىڭ تەكلىۋىگە بىنائەن بۇيىل 6 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن ئېتىبارەن گىرمانىيىدە 9 كۈنلۈك رەسمى زىيارەتتە بولدى. بۇقېتىمقى زىيارەت جەريانىدا گىرمانىيەنىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى فىشىر ۋە ئىچكى ئىشلار مىنىستىرى شىلى خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ قاتتىق ئېتىرازلىرىغا پەرۋا قىلماي، پايتەخت بون شەھرىدە ئايرىم - ئايرىم ھالدا دالاي لامانى قوبۇل قىلىپ كۆرۈشتى ھەمدە دالاي لامانىڭ تىبەت مەسىلىسىنى تىنچلىق بىلەن ھەل قىلىش ھەققىدە ئوتتۇرىغا قويغان تەكلىپىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەيدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى.

گىرمانىيەنىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى فىشىر ئەپەندى گىرمانىيەدىكى يېشىللار پارتىيىسىدىن بولۇپ، ئۇ ھەم « ياۋروپا پارلامېنتى تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىرى مۇدىرلىكى » نىڭ باشلىقى. ئۇ بۇيىل 3 - ئاينىڭ 22 - كۈنى بىلگىيەنىڭ پايتەختى بۇرۇكسەلدە ئەسقەرجان باشچىلىقىدىكى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ بىرقىسىم ئەزالىرىنى قوبۇل قىلىپ، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرى تاجاۋۇزچىلىقلىرىنى ئەيىپلىگەن ئىدى.

خىتاي ھۆكۈمىتى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى ھەربىي سەپكە قاتنىشىشقا سەپەرۋەر قىلماقتا

« ياۋروپا كۈنلۈك گېزىتى » نىڭ 6 - ئاينىڭ 18 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، ئۈۋەتتە خىتاي ھۆكۈمىتى ھەربىي قىسملىرىنىڭ زامانىۋىلىشىش قەدىمىنى تېزلىتىش ۋە ئەسكەرلىرىنىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرۈش مەقسىدىدە، ھەرقايسى ئالىي مەكتەپلەرنى پۈتتۈرگەن خىتاي ئوقۇغۇچىلارنى ھەربىي سەپكە قاتنىشىشقا سەپەرۋەر قىلىشقا باشلىغان. سانلىق مەلۇماتلارغا قارىغاندا، ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ ئەسكەر بولغانلارنىڭ 90 پىرسەنتىدىن كۆپرەكى ھەربىي قىسىملارنىڭ كوماندىرلىقىغا تەيىنلەنگەن. پەقەت بېيجىڭ ھەربىي رايونى 3 يىل ئىچىدىلا ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەن مىڭدىن ئارتۇق ئوقۇغۇچىنى ھەربىي سەپكە قوبۇل قىلىپ، بۇلارنىڭ ھەممىسى دىگۈدەك كوماندىرلىققا تەيىنلەنگەن.

« ئۈرچۈن » گېزىتىنىڭ ئېلانى

ۋەتەنداشلىرىمىزغا يېتىپ مەلۇم بولغاينكى، گېزىتىمىزنى تېخىمۇ كەڭ ئاممىۋىچانلىققا ئىگە قىلىش مەقسىدىدە، گېزىتىمىزگە سىياسى خەۋەرلەردىن باشقا يەنە، تاشقى دۇنيادا ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ تۇرمۇش، ئائىلە، توي - تۆكۈن، ئوقۇش، خىزمەت، ئۆلۈم - يېتىم،... ئىشلىرىغا مۇناسىۋەتلىك تۈرلۈك ئىجتىمائى خەۋەرلەرنى، ئۇيغۇر يازغۇچى - شائىرلىرىمىزنىڭ شېئىرى، ھىكايە، ئەدەبىي ئوبزور، نەسىر... قاتارلىق نادىر ئەسەرلىرىنى، ھەرقايسى كەسپلەردىكى ئالىم مۇتەخەسسىلىرىمىزنىڭ ۋە دىنى ئەربابلىرىمىزنىڭ تارىخ، جۇغراپىيە، ئېكولوگىيە، ئارخىلوگىيە، دىن... قاتارلىق تۈرلۈك كەسپلەر مەزمۇن قىلىنغان ئىنچىكە ئىلمى تەتقىقات ئەسەرلىرىنى مۇۋاپىق شەكىلدە بېرىشنى قارار قىلدۇق. ئەگەر پۇرسەت، رومان ۋە شېئىرلار توپلىمى ئوخشىغان چوڭ تىپتىكى نادىر ئەسەرلەر بولسا، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ئۇنىڭ نەشر قىلىنىشىغا مۇۋاپىق تۈردە ياردەم قىلىدۇ. بۇنىڭدىكى مەقسىدىمىز، چەتئەلدە ياشاۋاتقان يازغۇچى - شائىرلىرىمىزغا تېخىمۇ ئازادە موھىت يارىتىپ بېرىش ۋە ئۇيغۇر ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتىغا تېگىشلىك تۆھپە قوشۇشتىن ئىبارەت.

ئۇنىڭدىن باشقا يەنە گېزىتىمىز تىجارەت ۋە ئىجتىمائى ئىشلارغا مۇناسىۋەتلىك تۈرلۈك ئېلانلارنى قوبۇل قىلىدۇ. ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ گېزىتىمىزنى يۇقارقى مەزمۇنلاردىكى تۈرلۈك ئەسەرلەر بىلەن تەمىنلىشىنى ئۈمۈد قىلىمىز.

ھۆرمەت بىلەن:

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ باشلىقى ۋە

« ئۈرچۈن » گېزىتىنىڭ ساھىبى ئابدۇجىلىل قاراقاش

« خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ پۈتۈن ۋەتەنداشلىرىمىزغا مۇراجاتى

سىزلەرگە مەلۇمكى، شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى، « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى » نى بۇيىل ئۆكتەبىردە گىرمانىيەدە ئېچىشنى قارار قىلدى، مىللى قۇرۇلتاينىڭ دۇنيانىڭ ئىقتىسادى ۋە سىياسىتىگە بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىۋاتقان گىرمانىيىدەك كۈچلۈك بىر غەربىي دۆلەتتە چاقىرىلىشى، مۇقەددەس مىللى داۋايىمىزنى خەلقئارالاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن تاشلانغان موھىم قەدەمدىن ئىبارەت. بۇقېتىمقى مىللى قۇرۇلتاينى چاقىرىشتىكى ئاساسى مەقسەت، دۇنياغا يۈزلەنگەن كۈچلۈك كادرولاردىن تەركىپ تاپقان، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنى ۋە مىللى داۋايىمىز بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان شەخسلىرىمىزنى تولۇق ئۆز ئىچىگە ئالغان، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق خەلقىمىزگە تولۇق ۋەكىللىك قىلالايدىغان ئويۇزلۇق، قۇدرەتلىك بىر خەلقئارالىق ئورگىنىمىزنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشتىن ئىبارەت. بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن تەييارلىق كومىتېتىمىز ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ ۋەكىللىرىنىڭ قۇرۇلتايغا تولۇق قاتنىشىشىغا، مىللى داۋايىمىزغا جىددى كېرەكلىك بولغان يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىپ چىقىپ ئۇلاردىن ئۈنۈملۈك ھالدا پايدىلىنىشقا ۋە قۇرۇلتاينىڭ بىرلىك، باراۋەرلىك ۋە قېرىنداشلىق كەيپىياتى ئىچىدە مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشقا تىرىشىدۇ. بىز شۇنىڭغا تولۇق ئىشىنىمىزكى، بۇقېتىمقى قۇرۇلتاي 50 يىلدىن بۇيان ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللى مۇجادىلىمىز ئۈچۈن زور بىر بۇرۇلۇش ئۇقتىسى بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇقېتىمقى مىللى قۇرۇلتاينى مۇۋاپىقىيەتلىك ئۆتكۈزۈش، ۋەتەن سىرتىدا ياشاۋاتقان بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مۇقەددەس بۇرچى ۋە باش تارتىپ بولمايدىغان تارىخى ۋەزىپىسى. بىز شۇنداق دەپ ھىساپلايمىزكى، بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك ھالدا ئۆتكۈزۈلىشىگە ۋە بۇ ئارقىلىق ئويۇزلۇق بىر خەلقئارالىق ئورگىنىمىزنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشقا ھەسسە قوشۇش، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزغا نىسبەتەن ئېلىپ ئېيتقاندا ۋەتەن - مىللەت ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنىڭ ھەمدە ۋەتەن ئىچىدە مىللىتى ئۈچۈن قان كېچىپ كۈرەش قىلىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ بىزدىن كۈتكەن ئۈمىدىگە جاۋاپ قايتۇرۇشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى. سىزنىڭ مىللى قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشى ئۈچۈن ئىشانە قىلغان ھەربىر سىنتىڭىز ۋە ھەربىر تىيىنىڭىز، ۋەتەن ئىچىدە جان تالىشىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ تومۇرىغا ئاققان بىرتامچە قان ۋە دۈشمىنىمىزنىڭ يۈرىكىگە ئېتىلغان بىرپاي ئوقتىن ئىبارەتتۇر. شۇڭا بىز دۇنيانىڭ ھەرقايسى ئەللىرىدە ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزدىن ئۆزلىرىنىڭ بۇ تارىخى مەسئۇلىيىتىنى چوڭقۇر تونۇپ يېتىپ، قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ ئىئانە توپلاش كامپانىيەسىگە ئاكتىپلىق بىلەن قاتنىشىشنى ۋە ئاز - كۆپ دىمەي شەرت - شارائىتى يار بەرگەن ئاساستا تەييارلىق كومىتېتىمىزغا ئىقتىسادى جەھەتتىن ياردەم بېرىشنى ئارزۇ ۋە ئۈمىت قىلىمىز. شۇنىڭ بىلەن بىرگە بىز ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلاتلىرىمىزدىن ۋە مىللى داۋايىمىزغا يېقىندىن كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان شەخسلىرىمىزدىن تەييارلىق كومىتېتىمىزنى مىللى قۇرۇلتايغا ۋە مىللى داۋايىمىزنىڭ كېلەچىكىگە مۇناسىۋەتلىك قىممەتلىك تەكلىپ - پىكىرلەر بىلەن تەمىنلىشىنى ۋە بۇ ئارقىلىق ئوخشانلاردىن خالى بىر مىللى ئورگاننىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپە قوشۇشلىرىنى ئۈمىت قىلىمىز.

ھۆرمەت بىلەن:

« خەلقئارا مىللى قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى »

رەئىس : ئەسقەرجان

مۇئاۋىن رەئىسلەر: ئابدۇجېلىل قاراقاش

دولقۇن ئەيسا

مىللى قۇرۇلتايغا ياردەم بەرگۈچىلەر ئۈچۈن بانكا ھېساپ نومۇرىمىز:

Ostturkistanische Union e.v (Germany)

Hypo _ Vereinsbank

Konto_Nr. 43728466

BLZ.700 20270

ئالاقىلىشىش ئادرېسىمىز:

Lindwurm str.99

80337 munchen Germany

Tel/ 0049/5438899

Fax/ 0049/89/ 54456330

(بۇ مۇراجەئەتنامە مىللى قۇرۇلتاي ئېچىلغانغا قەدەر گېزىتىمىزنىڭ سەھىپىسىدە ئىزچىل بەر ئالىدۇ. تەھرىردىن)

بىز كىم ئىدۇق؟ هازىر كىم بولدۇق؟ خىتاي باسقۇنچىللىرى بىزنى يەنە نىمە قىلماقچى؟

ئەخمەت ئىگەمبەردى

ئەقلى - هوشى بار هەربىر ئۇيغۇر دوپپىسىنى ئالدىدا قويۇپ، كوممۇنىست خىتايلارنىڭ جۇت ئايىغى تەككەن ئەشۇ قارا كۈن ۋە قانلىق يىللارنى ئەسلەپ باقسۇن. يېشى كىچىكلەر چوڭلاردىن، ئاتا - ئانىلىرىدىن سوراپ باقسۇن. بىز زادى كىم ئىدۇق؟ ئۆتمۈشتە يېزا - قىشلاقلىرىمىز، شەھەرلىرىمىز قانداق ئىدى؟ هازىر ۋەتىنىمىز قانداق هالغا چۈشۈپ قالدى؟ خىتايلار تەرىپىدىن « شىنجاڭ » دەپ ئاتالغان بۇ لوقما گۆشنىڭ خىتايدىن ئىبارەت بۇ سېرىق ئەژدەرھانىڭ چاڭگىلىدا تۇرغىنىدا، « سېرىق ئەجدەرها » نىمە قىلىۋاتىدۇ، يەنە نىمە قىلماقچى؟ !

50 يىل بۇرۇنقى ئەھۋالدا، سۆيۈملۈك ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان تولۇق مەنىدىكى مۇستەقىل مەملىكەت بولمىسىمۇ، 33 - يىلدا قەشقەردە قۇرۇلغان « شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمهۇرىيىتى »، 44 - يىلى غۇلجىدا قۇرۇلغان « شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلال جۇمهۇرىيىتى » ۋە شۇ چاغدىكى سىياسى ئېقىمنىڭ تەسىرلىرىدىن بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ۋەتىنىمىزنىڭ شىمالىنى گومىنداڭدىن ئازات قىلىپ، ۋەتەن تارىخىدا يېڭىچە بىر باسقۇچقا كىرگەن ئىدۇق. ئەلمىساقتىن ئاللاھ بىزگە نېسىپ قىلغان، ئەجداتلارنىڭ مىراسى بولغان سۆيۈملۈك ۋەتىنىمىزنىڭ مۇبارەك نامى - « شەرقىي تۈركىستان » نى غورۇر بىلەن تىلغا ئالاتتۇق. سىياسى، ئىقتىسادى، ئىجتىمائى ساھەلىرىمىز ۋە مەدىنى - مائارىپىمىز ئاساسەن يەرلىك خەلقلەر ئۈچۈن خىزمەت قىلاتتى. دېخانچىلىق، چارۋىچىلىق، ئورمانچىلىق، كانچىلىق، باغۋەنچىلىك، يەرلىك سانائەت، قول - هۈنەر سانائەتلىرى، مىللى ئىگىلىككە مەنسۇپ بارلىق مىللى تارماقلار ئاساسەن شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قولىدا بولۇپ، خىتاي ئاهالىسى گومىنداڭ قوشۇنلىرىنى قوشقاندا ئارانلا 250 - 300 مىڭغا قەدەر ئىدى. مۇنداق ئېيتقاندا، ئۆز ۋەتىنىمىزگە ئۆزىمىز خوجا ئىدۇق. دەريا - كۆللىرىمىزدىكى بېلىقلارنىڭ سانىنى مۆلچەرلىگىلى بولمايتتى. دېخانچىلىق، چارۋىچىلىق مەهسۇلاتلىرى خەلقىمىزگە يېتىپ ئېشىپ، خەلقىمىز باياشات ياشايتتى. ئۆزىمىزنىڭ ئۆزىمىزگە خاس مىللى مەدەنىيىتىمىز، مائارىپىمىز، ئۆزىمىزنىڭ خەلقىمىز ۋە دىنىمىز ئۈچۈن خىزمەت قىلاتتى. خۇنۇ كىلكتىن يىراق، گۈللەنگەن ئەدەبىيات - سەنئىتىمىز بار ئىدى.

بىر ئېغىز سۆز، ئۆز ۋەتىنىمىزگە ئۆزىمىز خوجا بولۇپ، مىللىتىمىز هالاكەت گىرداۋىدىن يىراق، مىللى روهىمىز مۇنقەرىزلىكتىن ئازات، شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا خاس ئىمانىمىز هەم ۋىجدانىمىز بىلەن ياشاپ، ئۆزىمىزنى ئادەم هىساپلايتتۇق.

بۈگۈنچۇ؟ سوۋېت ئىمپىريالىزىمىنىڭ ئىنقىلاۋىمىزغا قىلغان ساتقىنلىقى هەم بىزنى بېسىپ بېرىشى بىلەن، ماۋنىڭ باسقۇنچى ئارمىيەسى ۋەتىنىمىزنى بېسىۋالدى. ئۇلار كىرگەن ۋاقتتا ئۆزلىرى ۋەتىنىمىزگە بىرەر چىشقاق ئوغلاق، بىرەر تونىنا بۇغداي ياكى خىتاينىڭ بايلىقىنى ئېلىپ كىرگەن ئەمەس، بەلكى ئۇلار ئاچلىقتا جېنىنى باقالماي، گۈزەل، باي ۋەتىنىمىزنى بېسىۋېلىش ئۈچۈن كىرگەن. ئۇلار ۋەتىنىمىزنىڭ بايلىقىنى، مىللىتىمىزنىڭ قولىدىكى يەر - مۈلۈك، پۈتۈن ئىگىلىك، بار ئىمكانىمىزنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن، « سوتسىيالىزىم » دىگەن بۇ زەهەرلىك قىلتاقتىن پايدىلاندى. « سىنىپى كۈرەش » دەپ ئاتالغان بۇ نەيرەڭنى كۆتۈرۈپ چىقىپ، بىر پۈتۈن مىللىتىمىزنى پارچىلارغا بۆلۈپ، « باي - كەمبەغەل، زومگەر » دىگەنلەرگە ئايرىپ، بىر - بىرىگە دۈشمەنلەشتۈردى. كوممۇنىستلار خەلقىمىزنى قۇتقۇزغۇچى ئەۋلىيا سىياقىغا كىرىۋېلىپ، ئۆزلىرىنى يوقسۇللارنىڭ باشپاناهى قىلىپ كۆرسۈتۈپ، يەر، سۇ، مۈلۈك، چارۋا، كان، زاۋۇت، فابرىكا ئورۇنلىرىنى خەلقىمىزنىڭ قولىدىن مەجبۇرى تارتىۋېلىپ، ئۇنى بىر مەزكىل دۆلەتنىڭ خوجىسى« ئىشچى - دېخانلار » غا بۆلۈپ بەرگەن بولدى. « دۆلەت خوجىسى» ئىشچى - دېخانلارنىڭ خوشاللىقى ئۇزۇنغا بارمىدى. قارنىنى تويغۇزۇپ ئۆزىنى بوردىۋالغان خىتاي تاجاۋۇزچىللىرى ، خەلقىمىزگە قارىتا يېڭى جازا يۈرۈشلىرى باشلىدى. « گوڭشى » دەپ ئاتالغان بۇ توزاق ئارقىلىق يېزىلاردا دېهقانلىرىمىزنىڭ قولىغا ئەمدى تەككەن يەر ، سۇ، مۈلۈكلەرنى تارتىۋالسا، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا چارۋىچىلارنىڭ ماللىرىنى هەر خىل كولىكتىپ هەم دۆلەت ئىگىلىكىدىكى چارۋا مەيدانلىرىغا يىغىۋالدى. سودا تىجارەت، زاۋۇت - فابرىكا، يەرلىك سانائەتنى « سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش » دىگەن قىلتاق بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىگە ئۆتكۈزۈپ ئالدى.

شەرقىي تۈركىستاندىكى بارلىق ئىمتىيازلار خىتاي مىللەتچىلىرىنىڭ دىكتاتۇرلىقىدىكى هۆكۈمەتنىڭ قولىغا ئۆتتى. ئەشۇ « سوتسىيالىزىم » دىگەن نەيرەڭ ئارقىلىق بىزنىڭ ئەشەددى دۈشمىنىمىز بولغان خىتاي باسقۇنچىلىرى بىزنىڭ پۈتۈن بارلىقىمىزنى تارتىۋالدى. ئىنسانى هوقۇقىمىزنى، ئار - نومۇسىمىزنى ئاياق - ئاستى قىلىۋاتىدۇ. كومۇنىست خىتاي باسقۇنچىلىرىنىڭ « ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى » دىگىنى، ماهىيەتتە بولسا باسقۇنچى خىتاي هاكىمىيىتىنىڭ ، بىزنىڭ جۇڭگونى سۆي، ۋەتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئۇنتۇپ، مەڭگۈلۈك مۇنقەرىز بول، دىگەنلىكىدىن ئىبارەتتۇر. « مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى تەربىيىسى » دىگىنى، خىتاي هۆكۈمرانلىرىغا ئىتائەتمەن قۇل بولۇپ، شۇلارنىڭ تۇپان بالاسىدا مىللەت سۈپىتىدە دۇنيادىن يوقال، دىگەنلىك. ئەمدى هازىر يەنە « سوتسىيالىزىم تەربىيىسى» نى كۆتۈرۈپ چىقتى. بۇ، قالغان يەر - زىمىن، مۈلۈكلەرنى خىتايلارغا ئۆتكۈزۈپ بەر ، دىگىنى. ئۇلارنىڭ جار سېلىپ، « ماركسىزىملىق دۆلەت، مىللەت، دىن، تارىخ، مەدەنىيەت قارىشى تەربىيەسى » دىگەنلىرى، خىتايلارنىڭ دۆلىتى ئۈچۈن ئۆزەڭنى، مىللىتىڭنى، دىنىڭنى، دۆلىتىڭنى، تارىخىڭنى ئۇنۇت، دىگەنلىك. مۇشۇ مەخسەت بىلەن ئايىغى ئۈزۈلمىگەن هەرىكەتلەرنى ئېلىپ بېرىپ ، هەر خىل جازالارنى ئېلىپ باردى. خەلقىمىزنى قانلىق زىندانلارغا تاشلىدى، مىليونلارچە ۋەتەنپەرۋەرلەرنى ئۆلتۈردى ۋە كەستى، هەرقانداق جايدا خىتاي باسقۇنچىلىرى مىللىتىمىز ئىچىدىكى ئاز ساندىكى ئەقىلسىز ، گالۋاڭ، ئىمان - ۋىجدانلىرىنى ساتقان بىر ئوچۇم مۇناپىقلارنى يېتىشتۈرەلىدى. بۇ خائىن - مۇناپىقلار هېچقاچان خەلقىمىزگە ۋەكىللىك قىلالمايدۇ ، خىتاي باسقۇنچىلىرى مەيلى قانچىلىك قۇترىمىسۇن، قەهرىمان خەلقىمىزنى هېچقاچان بويسۇندۇرالمايدۇ . ئىنشائاللاھ خەلقىمىز كۆكسىدىكى 50 يىلدىن بۇيان قوللانغان قاتتىق - يۇمشاق چارىلىرى، زۇلۇم ئىسكەنجىلىرىنىڭ ئاچچىق تەمىنى تېتىپ ئويغاندى. ئاتاغلىق ئىنقىلاۋى شائىر ، ئۇلۇغ مۇجاهىد ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنىڭ 70 يىل بۇرۇن، « ئەي پېقىر ، ئويغان ئۇيغۇر ، ئۇيقۇڭ يېتەر ، سەندە مال يوق، ئەمدى كەتسە جان كېتەر ! » دىگەن ئىنقىلاۋى چاقىرىغى خەلقىمىزنى يېڭى كۈرەش سەپلىرىگە چاقىرىۋاتىدۇ.

1999 - يىلى 6 - ئاي

باي ناهىيىسىدە يەر تەۋرىدى

« شىڭداۋ گېزىتى » نىڭ 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىكى خەۋرىگە ئاساسلانغاندا، 6 - ئاينىڭ 17 - كۈنى كېچە سائەت 11 دىن 2 مىنوت ئۆتكەندە، ئاقسۇنىڭ باي ناهىيىسىدە 5.3 بال يەر تەۋرىگەن، بۇقېتىمقى يەر تەۋرەشتە باي ناهىيىسىگە خوشنا بولغان كۇچار ۋە توقسۇ ناهىيىلىرىمۇ تەۋرىگەن دەرىجىدە يەرتەۋرەشنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان. خىتاي هۆكۈمىتى بۇقېتىمقى يەر تەۋرەشتە مەيدانغا كەلگەن ئۆلۈم - يېتىم ۋە ماددى زىيانلار هەققىدە ئېنىق خەۋەر بەرمىگەن. « شىڭداۋ » گېزىتىدە، ئاقسۇ ۋىلايىتىدىن بىرجىددى قۇتقۇزۇش ئەترىتىنىڭ باي ناهىيىسىگە ئۇۋەتكەنلىكى بايان قىلىندى.

خىتاي ئىچى ۋە سىرتىدىكى خىتاي دېموكراتلىرى بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 يىللىقىنى خاتىرىلىدى

بۇيىل 6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى، 1989 - يىلى بېيجىڭدا يۈزبەرگەن خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ خىتاي ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن قانلىق باستۇرۇلغانلىقىنىڭ 10 يىللىق خاتىرە كۈنى. بۇمۇناسىۋەت بىلەن بۇيىل 6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى خىتاي ئىچى ۋە سىرتىدىكى خىتاي دېموكراتىك كۈچلىرى ھەرخىل شەكىللەر بىلەن پائالىيەت ئېلىپ بېرىپ، بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 يىللىقىنى خاتىرىلەش بىلەن بىرگە، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىگە بولغان ئېتىرازلىرىنى بىلدۈرۈشتى.

شۇكۈنى چۈشتىن كېيىن يەنە بىرياش تيەنئەنمېن مەيدانىنىڭ ئالدىدا ئۇستىگە ، چىرىكلىككە ۋە مۇستەبىتلىككە قارشى تۇرايلى دېگەن خەت چۈشۈرۈلگەن ئاق مايكىنى كىيىۋېلىپ، ئەتراپتىكى ئاممىغا كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى تەشۋىقات ۋەرەقلىرىنى تارقىتىۋاتقاندا، ئەتراپتا چارلاپ يۈرگەن 10 نەچچە ساقچى يۈگۈرۈپ كېلىپ ئۇ ياشنى دەرھال تۇتۇپ كەتكەن.

شۇكۈنى يەنە بېيجىڭدىكى ۋەنئەن قەۋرىستانلىقىدا بېيجىڭ ۋەقەسىدە ئۆلگەنلەرنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىدىن بولۇپ 20 دىن ئارتۇق كىشى ماتەم مۇراسىمى ئۆتكۈزۈپ، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ قانلىق قىرغىنچىلىقىنى ئەيىبلىگەن.

بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 يىللىقى ھارپىسىدا ۋە خاتىرەش كۈنى جەريانىدا خىتاينىڭ ھەرقايسى ئۆلكىلىرىدىن 100 دىن ئارتۇق خىتاي دېموكراتىك زاتلىرى قولغا ئېلىنغان.

ئۇندىن باشقا يەنە 4 - ئىيۇن ھارپىسىدا، 1989 - يىلىدىكى بېيجىڭ ۋەقەسىدە ئۆلگەن 105 نەپەر خىتاينىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى خىتاي ئالى خەلقسوت مەھكىمىسىگە شىكايەتنامە سۇنۇپ، لى پېڭ، دېڭ شاۋپىڭ، ياڭ شاڭكۇن، چېنشىتوڭ قاتارلىق خىتاينىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارلىرى ئۈستىدىن، قەستەن ئادەم ئۆلتۈرگۈزگەن دېگەن سەۋەب بىلەن ئەرز قىلغان.

چەتئەللەردە

بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن، ئامېرىكا، گېرمانىيە، گوللاندىيە، ئەنگلىيە، فرانسىيە، شۋىتسارىيە، كانادا، تەيۋەن، شاڭگاڭ، ئاۋمېن قاتارلىق دۆلەت ۋە رايونلاردىكى دېموكراتىك خىتايلار، خىتاي ئەلچىخانىلىرى ئالدىدا نامايىش قىلىش، ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغىنى چاقىرىش، گۈلخان ۋە شام كېچىلىكى ئۆتكۈزۈش قاتارلىق شەكىللەر ئارقىلىق بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 يىللىقىنى خاتىرىلىدى. 6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى كەچتە شاڭگاڭدىكى ۋىكتورىيە باغچىسىدا ئۆتكۈزۈلگەن خاتىرىلەش پائالىيىتىگە 70 مىڭدىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى.

سانفىرانسىكو، نيويورك، بوستون، بون، ئامېستېردام ، لوندون، پارىژ، شتوكولۇم، تورونتو قاتارلىق شەھەرلەردى خىتاي دېموكراتلىرى خىتاي ئەلچىخانىلىرى ئالدىدا نارازىلىق نامايىشلىرى ئۆتكۈزدى. چەتئەللەردىكى خىتاي دېموكراتلىرىنىڭ بۇقېتىمقى ھەرىكەتلىرى دۇنيادىكى ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتلىرىنىڭ ۋە دۇنيا مەتبۇئاتلىرىنىڭ قوللىشىغا ۋە ياردىمىگە ئېرىشتى.

چەتئەللەردىكى خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرىنىڭ تەكلىۋىگە بىنائەن، بۇقېتىمقى ھەرىكەتلەرگە بەزى شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان تەشكىلاتلىرىمۇ قاتناشتى ھەمدە بۇجەرياندا ئۇلار خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنى قوللايدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈش بىلەن بىرگە، خىتاي دېموكراتىك كۈچلىرىدىن شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ئارزۇسىغا ھۆرمەت قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

خىتاي ئىچىدە

بېيجىڭ باھارى ژورنىلىنىڭ بۇيىل 7 - ئايلىق سانىدىكى خەۋەرىگە قارىغاندا، 6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى بېيجىڭ شەھىرىدە جېجياڭ، شەنشى، لياۋنىڭ، سىچۈەن قاتارلىق ئۆلكىلەرنىڭ كۆپلىگەن شەھەرلىرىدە خىتاي دېموكراتىك كۈچلىرى نامايىش قىلىش، تەشۋىقات ۋەرىقى تارقىتىش، گۈلخان ۋە شام كېچىلىكى ئۆتكۈزۈش قاتارلىق شەكىللەردىن پايدىلىنىپ بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 - يىللىقىنى خاتىرىلىگەن.

6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى خىتاي ھۆكۈمىتى تيەنئەنمېن مەيدانىدا ۋەقە چىقىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، مەيداندا ھەربى ھالەت يۈرگۈزگەن ھەمدە بارلىق چەتئەل مۇخبىرلىرىنىڭ مەيداندا رەسىمگە تارتىشنى ۋە فىلىمگە ئېلىشنى چەكلىگەن. شۇنداقتىمۇ يەنە شۇكۈنى چۈشتە بىرخىتاي ياش تيەنئەنمېن مەيدانىنىڭ ئالدىدا ئۇستىگە « ئوقۇغۇچىلار ھەرىكىتىنىڭ 10 يىللىقىنى خاتىرىلەيلى » دېگەن خەت يېزىلغان ئاق كۆڭلەكنى ئاچقان، ئەمما بۇ ياشنى ئەتراپتا پايلاپ يۈرگەن ساقچىلار دەرھال قولغا ئېلىپ ماشىنا بىلەن ئېلىپ كەتكەن.

گېزىتنىڭ قۇرغۇچىسى ۋە ساھىبى: ئابدۇلجېلىل قارقاش
گېزىت مەسئۇلى ۋە باش تەھرىر: پەرھات مۇھەممەدى

تەھرىرلەر: تۇمەرجان شاھيارى
پەرىدە نىياز
ئايگۈل نەسەتكىچىك
كورىكتور: خەدىچەم خەلىل
مونتاژ: ئۇچقۇن قەشقەرى

گېزىتىمىزگە بېسىلغان ماقالىلارنىڭ مەۋقەسى ئاپتورلىرىمىزغا ئائىتتۇر. گېزىتىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ. ۋەتەن ھەققىدىكى مۇھىم ئاخباراتلارغا مۇۋاپىق ھەق بېرىلىدۇ.

E TIC
Lindwurmstr. 99
80337 Munchen Germany
E [illegible]etic@ uygur.com
Internet:www.uygur.com
Tel:0049/89/543 88 99
Fax:0049/89/54 45 63 30

گېزىتنى بېسىپ تارقاتقۇچى
شەرقىي تۈركىستان
ئىنفورماتسىيون مەركىزى
نەشرىيات مۇدىرى
ئابدۇلجېلىل تۇران
Tel&Fax:0090 212 6790370

جانابى ئاللاھ مەدەتكارىمىز بولغاي!

شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى نەشر قىلدى

« ئۇچقۇندىن يالقۇن چىقىدۇ »(ئۇيغۇر ماقال - تەمسىللىرىدىن)

ئۇچقۇن

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشىر قىلدى

1999 - يىلى 7 - ئاي
16 - سان
گېرمانىيىدە نەشر قىلىندى
Eastern Turkistan
Information Center

ھەپتىلىك سىياسىي - ئىلمىي گېزىت
گېزىتىمىز 1999 - يىلى 3 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن ئېتىبارەن نەشرقىلىنماقتا

خىتاي مەتبۇئاتلىرىدا شەرقىي تۈركىستان :
« ئۇيغۇرلار مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنى ياخشى پەرىقلەندۈرىدىغان خەلق »

شاڭگاڭدا نەشر قىلىنىۋاتقان « جوڭگو باھارى » ژورنىلىنىڭ 188 - سانىدا، شاڭگاڭلىق تېلېۋىزىيە مۇخبىرى لياڭ دوڭ ئەپەندىنىڭ مەخسۇس شەرقىي تۈركىستانلىقلار ھەققىدە يازغان « تەڭرى تاغلىرىدىكى ھۆزۈلغان بۆرىلەر » دېگەن تېمىدىكى تەكشۈرۈش دوكلاتى ئېلان قىلىنغان ئىدى، ئاپتورنىڭ مەزكۇر ماقالىسىنىڭ قىسقارتىلغان نۇسخىسى يەنە « ئامېرىكا دۇنيا گېزىتى » نىڭ قوشۇمچە سانى بولغان « تەرمىلەر » دېگەن كىتابچىنىڭ 3 - قىسمىدا، « شىنجاڭنىڭ مۇستەقىللىق ھەرىكىتى » دېگەن تېمىدا قايتا ئېلان قىلىندى.

مەزكۇر ماقالىدا شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۆزۈەتتىكى مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكىتى ئومۇمىي يۈزلۈك تەتقىق قىلىنغان. (داۋامى 2 - بەتتە)

(داۋامى 2 - بەتتە)

7 - نۆۋەتلىك تۈرك دۇنياسى قۇرۇلتىيىدا، شەرقىي تۈركىستان قاتارلىق ئاسارەت ئىچىدىكى تۈركىي ئەللەرنىڭ مەسىلىسىنىڭ مۇستەقىل 7 تۈرك جۇمھۇرىيىتى تەرىپىدىن ئورتاق ھەل قىلىنىشى كېرەكلىكى قارارلاشتۇرۇلدى

« تۈركىيە » گېزىتىنىڭ بېرىل 7 - ئاينىڭ 5 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، 7 - ئاينىڭ 4 - كۈنى تۈركىيەدە ئاياقلاشقان « 7 - نۆۋەتلىك تۈرك دۇنياسى قۇرۇلتىيى » دا، پۈتۈن تۈرك دۇنياسىدىكى ئىنسان ھەقلىرى تاجاۋۇزچىلىقلىرىنى كۆزىتىش مەقسىدىدە « تۈرك دۇنياسى ئىنسان ھەقلىرىنى كۆزىتىش كومىتېتى » نى قۇرۇپ چىقىش، شەرقىي تۈركىستان، شىمالىي ئىراق، غەربىي تىراكىيا، سۈرىيە، كوسوۋا، قاراباغ، ئىراق، جەنۇبىي ئەزەربەيجان قاتارلىق جايلاردا ياشاۋاتقان تۈركىي مىللەتلەرنىڭ ۋە نوگاي، كۆمۈك تۈركلىرىنىڭ خەلقئارالىق مەسىلىرىنى مۇستەقىل 7 تۈرك جۇمھۇرىيىتى ئورتاق ھالدا ھەل قىلىش، تۈركىي ئەللەر ۋە مىللەتلەرنىڭ ئەڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئورتاق ھەرىپ قوللىنىشى ۋە ئورتاق دەرسلىك كىتابى ھازىرلاپ چىقىشى ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىش قارارلاشتۇرۇلدى.

(داۋامى 3 - بەتتە)

لى پېڭنىڭ تۈركىيەگە قىلغان زىيارىتىنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى

« بېيجىڭ باھارى » ژورنىلىنىڭ بېرىل 7 - ئايلىق سانىدا، مەزكۇر ژورنالنىڭ مۇخبىرى فېي دىڭ ئەپەندىنىڭ، « لى پېڭنىڭ تۈركىيەگە قىلغان زىيارىتىنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى » دېگەن تېمىدىكى مەخسۇس ماقالىسى ئېلان قىلىندى. بۇ ماقالە جەمئىي 8 پاراگرافقا بۆلۈنگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا خىتاي پارلامېنتىنىڭ باشلىقى لى پېڭنىڭ بېرىل 4 - ئاينىڭ 2 - كۈنىدىن 6 - كۈنىگىچە تۈركىيەگە قىلغان رەسمىي زىيارىتىنىڭ ئاساسىي مەقسىدىنىڭ تۈركىيەدە پائالىيەت قىلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ مۇستەقىللىق ھەرىكەتلىرىنى توسۇش ئىكەنلىكى ۋە خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن تۈركىيە ھۆكۈمىتىگە تۈركىيەدىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ پائالىيەتلىرىنى توسۇش شەرتى ئاستىدا ئىقتىسادىي، ھەربىي ۋە دىپلوماتىيە جەھەتلەردە ياردەم بېرىش ھەققىدە كۆرسەتكەن ۋەدىلىرىنى بەرگەنلىكى تەپسىلىي بايان قىلىندى.

مەزكۇر ماقالىنىڭ باش قىسمىدا لى پېڭنىڭ تۈركىيەدە ئانچە قىزغىن قارشى ئېلىنمىغانلىقى بايان قىلىنىپ مۇنداق دېيىلىدۇ: « لى پېڭ 4 - ئاينىڭ 2 - كۈنى كەچتە ئىستانبۇلغا يېتىپ كەلدى، 3 - كۈنى قەدىمىي ئاسارە - ئەتىقىلەرنى زىيارەت قىلدى، ساقچى دائىرىلىرى كۆپ مىقداردا ساقچى ۋە مەخپىي ساقچىلارنى ئاجرىتىپ ئۇنى قوغدىدى. بەزى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ساقچىلارنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشىغا قارىماي، 4 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ئايرودرومدا لى پېڭ ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنىڭ زىيارەتكە كەلگەنلىكىگە نارازىلىق بىلدۈرمەكچى بولغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇلارنى ساقچىلار توسۇپ قالدى. 4 - ئاينىڭ 3 - كۈنى يەنە بەزى ئۇيغۇرلار لى پېڭ ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كېلىپ نارازىلىق بىلدۈرۈشتى، ئەمما ساقچىلار ئۇلارنى ئەقمەيداندىن ئۇزاقلاشتۇردى. ھەتتا بىر نەپەر ئۇيغۇر ياش بېنزىن قاچىلانغان بوتۇلكىنى كۆتۈرۈپ كېلىپ لى پېڭغا ھۇجۇم قىلماقچى بولغاندا، ساقچىلار تەرىپىدىن قولغا ئېلىندى. ساقچى دائىرىلىرى ئەھۋالنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆرۈپ، شەرقىي تۈركىستان مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنىڭ رەھبەرلىرىنى قولغا ئېلىش ئارقىلىق ۋەزىيەتنى كونترول قىلماقچى بولدى ۋە خىتاينىڭ تۈركىيەدىكى ئورگانلىرى قاتتىق مۇھاپىزەت ئاستىغا ئېلىندى. (داۋامى 3 - بەتتە)

(داۋامى 3 - بەتتە)

« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » خەلقئارا تەشكىلاتلار بىلەن بولغان ئالاقىنى كۈچەيتىشكە ئەھمىيەت بەرمەكتە

ئۆز مۇخبىرىمىز خەۋىرى : باش شىتابى گېرمانىيەدىكى « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » رەھبەرلىك ئورگىنى 7 - ئاينىڭ 4 - كۈنى گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن شەھىرىدە يىغىن چاقىرىپ، گېرمانىيەدە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلارغا « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان ئېلىپ بارغان سىياسىي پائالىيەتلىرى ھەققىدە دوكلات بەردى. « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىي كومىتېتى تەرىپىدىن چاقىرىلغان بۇقېتىمقى يىغىنغا، گېرمانىيىدىكى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » ۋە « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ بىرقىسىم مەسئۇللىرىمۇ تەكلىپ بىلەن قاتناشتى.

يىغىندا ئالدى بىلەن « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسا سۆز قىلىپ، بۇيىل كىرگەندىن بۇيان ياشلار قۇرۇلتىيىنىڭ سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي كۈچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ، ياۋروپادىكى خەلقئارالىق تەشكىلاتلار ۋە تۈرلۈك ئاممىۋى تەشكىلاتلار بىلەن بولغان ئالاقە ۋە ھەمكارلىقنى يەنىمۇ كۈچەيتىپ، ياشلار قۇرۇلتىيىنىڭ ھەرىكەت دائىرىسىنى ئۈزلۈكسىز تۈردە كېڭەيتكەنلىكىنى بايان قىلدى.

(داۋامى 2 - بەتتە)

خىتاي مەتبۇئاتلىرىدا شەرقىي تۈركىستان :

« ئۇيغۇرلار مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنى ياخشى پەرىقلەندۈرىدىغان خەلق »

(بېشى 1 - بەتتە) مەزكۇر ماقالىدا شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا باھا بېرىلىپ ئەينەن مۇنداق دېيىلگەن : « بەزىلەر ھەمىشە موسۇلمانلارنى رادىكال ۋە زوراۋان دەپ قارايدۇ، بۇ خىل ھۆكۈم ئىنتايىن خاتا. شەرقىي تۈركىستانلىقلار مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنى ياخشى ئايرىيالايدىغان خەلق، ئۇلار ھىلە - مىكىرلىكنى سۆيمەيدۇ، ئەگەر سىز ئۇلارنى ئالدىسىڭىز، ئۇلار سىزدىن قاتتىق نەپرەت قىلىدۇ، ئاۋادا سىز ئۇلارغا سەممىي بولسىڭىز، ئۇ چاغدا ئۇلار سىز بىلەن ياخشى دوست بولالايدۇ. شۇنى ئېنىق كۆررۈۋېلىش مۇمكىنكى، ئۇيغۇر ۋە خەنزۇ مىللىتى ئوتتۇرىسىدىكى زىدىيەتلەرنى تامامەن جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى بىرقوللۇق پەيدا قىلغان، پەقەت جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى يوقالغان چاغدىلا ئاندىن مىللەتلەرنىڭ ئىتتىپاقلىقى ھەقىقىي يوسۇندا ئەمەلگە ئاشىدۇ ».

مەزكۇر ماقالىدا يەنە ۋەتەن سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىغا باھا بېرىلىپ مۇنداق دېيىلگەن : « شىنجاڭنىڭ مۇستەقىللىق ھەرىكىتى چەتەللەردىكى جۇڭگو دېموكراتىك ھەرىكىتى ۋە تىبەت سەرگەردان ھۆكۈمىتىنىڭ ھەرىكەتلىرى بىلەن سېلىشتۇرىدىغان بولساق، شىنجاڭنىڭ مۇستەقىللىق ھەرىكىتى ئۆزۈەتتە تەشكىلى ئاپپاراتلىرى ئەڭ مۇكەممەل، كۈچى ئەڭ زور، ئىقتىسادى مەنبىيى ئەڭ يېتەرلىك، نىشانى ئەڭ ئېنىق بولغان بىر كوممۇنىزىمغا قارشى سىياسىي كۈچتىن ئىبارەت. شەرقىي تۈركىستان ھەرىكىتىنىڭ باشقا ھەرىكەتلەردىن پەرقلىنىدىغان ئەڭ ئاساسلىق ئالاھىدىلىكى، ئازگەپ قىلىپ، كۆپ ئىش قىلىشتىن ئىبارەت. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئۇلۇغۋار نىشانىغا يېتىش ئۈچۈن قىممەتلىك ھاياتىنى تەقدىم قىلىشقىمۇ تەييار ».

مەزكۇر ماقالىدا يەنە، ئاۋادا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىلەن جۇڭگو ھۆكۈمىتى ئوتتۇرىسىدا زور بىر ئۇرۇش پارتىلاپ قالسا، شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە 200 مىڭدىن 400 مىڭ كىشىلىككە قەدەر مىللىي ئارمىيە تەشكىل قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە ئىكەنلىكى، شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىچى ۋە سىرتىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئارىسىدا ئايروپىلان، تانكا ھەيدىيەلەيدىغان، راكېتا ئاتالايدىغان، پاراشوتتىن سەكرىيەلەيدىغان ۋە مۇنتىزىم ئۇرۇش قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە كۆپلىگەن كىشىلەرنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكى بايان قىلىندى.

گەرچە مەزكۇر ماقالىدا سان - سىفىر جەھەتلەردە ئەمىلىيەتكە ماس كەلمىگەن بەزى ئۇقسانلار مەۋجۇت بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭدا ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستان مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى خېلى ئەترابلىق ھالدا ئىلمىي يوسۇندا مۇھاكىمە قىلىنغان. شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە ماقالىدا، ئۇيغۇرلارنىڭ پەقەت شەرقىي تۈركىستاندىكى ئېفتىقا تايىنىپلا خۇددى سەئۇدى ئەرەبىستانىغا ئوخشاش باي بىر دۆلەت قۇرالايدىغانلىقى بايان قىلىندى.

شەرقىي تۈركىستاندىكى گىگانت بوۋاق

« ياۋروپا كۈنلۈك گېزىتى » نىڭ يىل 6 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىكى سانىدا، ئۈررۈمچى شەھرىگە قاراشلىق ئەرگۈزۈڭ يېزىدا بىر دېھقان ئايالنىڭ 6 كىلو 200 گىرام ئېغىرلىقتا بىر گىگانت بوۋاقنى دۇنياغا كەلتۈرگەنلىكى خەۋەر قىلىندى. ئەمما گېزىتنىڭ خەۋىرىدە بۇ بوۋاقنىڭ قايسى مىللەتكە ئائىت ئىكەنلىكى ئېنىق بايان قىلىنمىغان.

« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » خەلقئارا تەشكىلاتلار بىلەن بولغان ئالاقىنى كۈچەيتىشكە ئەھمىيەت بەرمەكتە

(بېشى 1 - بەتتە) دولقۇن ئەيسا بۇ جەھەتلەردە ئېلىپ بارغان بەزى پائالىيەتلىرى ھەققىدە قىسقىچە توختۇلۇپ مۇنداق دېدى: « بۇ يىل كىرگەندىن بۇيان بىز ياۋروپادىكى خەلقئارالىق تەشكىلاتلار بىلەن بولغان ئالاقە ۋە ھەمكارلىق جەھەتلەردە مەلۇم ئىلگىرلەشلەرنى ھاسىل قىلدۇق. مەسىلەن، بۇ يىل 3 - ئاينىڭ 20 - كۈندىن 21 - كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ فرانكفۇرت شەھرىدە چاقىرىلغان « گېرمانىيە ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى » نىڭ يىللىق يىغىنىغا قۇرۇلتىيىمىزغا ۋاكالىتەن مەخسۇس بىر ئۆمەك قاتناشتى. بۇقېتىمقى يىغىنغا دۇنيانىڭ ھەرقايسى ئەللىرىدىكى ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتلىرىنىڭ 80 دىن ئارتۇق ۋەكىلى قاتناشقان ئىدى، بىز بۇپۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ھەرقايسى ئەللەردىن كەلگەن ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتلىرى ۋەكىللىرىگە شەرقىي تۈركىستاننىڭ ۋەزىيىتىنى ئاڭلىتىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدۇق. بۇ يىل 4 - ئاينىڭ 13 - كۈندىن 23 - كۈنىگىچە بولغان مەزگىل ئىچىدە شۋېتسارىيىنىڭ جەنۋە شەھرىدە چاقىرىلغان دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ يىللىق يىغىنىغا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ياشلار قۇرۇلتىيىمىزغا ۋاكالىتەن بىرقانچە ۋەكىلى قاتناشتى ۋە بىزنىڭ شۋېتسارىيەدە تۇرۇشلۇق ۋەكىلىمىز كېرەم شېرىپ بۇقېتىمقى يىغىندا 10 مىنۇت سۆز قىلىش ھوقوقىغا ئېرىشتى ھەمدە بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ دۇنيادىكى 100 دىن ئارتۇق دۆلەتتىن كەلگەن ۋەكىللەرگە خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرى تاجاۋۇزچىلىقلىرى ھەققىدە يازما دوكلات بەردى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۇ يىغىن جەريانىدا كۆپلىگەن ئىسلام ئەللىرىنىڭ ۋەكىللىرى بىلەن ئۇچرۇشۇپ، ئۇيغۇرلارنىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتىنى ئاڭلاتتى. ئۇندىن باشقا يەنە قۇرۇلتىيىمىزنىڭ بىرنەپەر ۋەكىلى بۇ يىل 6 - ئاينىڭ 4 - ۋە 5 - كۈنلىرى ئاۋمىندا چاقىرىلغان خىتاي ۋەزىيىتى ھەققىدىكى خەلقئارالىق كونفرانسقا قاتنىشىپ، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن دېموكراتىك خىتاي ۋەكىللىرىگە ۋە تەيۋەن، شاڭگاڭ، ئاۋمىنلىق مۇخپىرلارغا كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئۈستىدىن يۈرگۈزۈۋاتقان زوراۋان سىياسەتلىرى ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بەردى. يەنە ياشلار قۇرۇلتىيى ۋەكىللىرى بۇ يىل 6 - ئاينىڭ 19 - كۈندىن 20 - كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ پايتەختى بون شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن تىبەت قوزغىلىڭىنىڭ 40 - يىللىقىنى خاتىرىلەش پائالىيىتىگە قاتنىشىش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ، دالاي لاما ۋە تىبەت ياشلار قۇرۇلتىيىنىڭ رەئىسى بىلەن كۆرۈشۈش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى. يەنە شۇنداقلا ياشلار قۇرۇلتىيى ۋەكىللىرى بۇ يىل 6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى بوندىكى خىتاي ئەلچىخانىسىنىڭ ئالدىدا ئۆتكۈزۈلگەن « تيەنئەنمىن ۋەقەسى » نىڭ 10 يىللىقىنى خاتىرىلەش پائالىيىتىگە قاتناشتى. ئۇندىن باشقا يەنە بىز يېقىندا گېرمانىيە تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكى ئوتتۇرا ئاسىيا ۋە بالقانلار شۆبىسى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇلارغا شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە مەلۇمات بەردۇق. ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا ياشلار قۇرۇلتىيىمىز مىللىي داۋايىمىزنى تاشقى دۇنياغا ئاڭلىتىش جەھەتلەردە خوشاللىنارلىق ئىلگىرلەشلەر ھاسىل قىلدى ».

دولقۇن ئەيسا دوكلاتىنىڭ ئاخىرىدا، ئۆزىنىڭ بۇ يىل 4 - ئايدا ياشلار قۇرۇلتىيى رەھبەرلىك ئورگىنىغا ۋاكالىتەن قازاقىستان ۋە قىرغىزىستانلارنى زىيارەت قىلىپ، بۇئەللەردە شەرقىي تۈركىستانلىق سىياسىي قاچقۇنلارنىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى ھەققىدە تەپسىلى تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغانلىقىنى ھەمدە قايتىشىدا تۈركىيەگە كېلىپ، ئەنقەرەدە « تۈركىيە مىللىيەتچى ھەرىكەت پارتىيىسى » نىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ۋە پارلامېنت ئەزاسى (ھازىر دۆلەت ئىشلىرى كومىسسەرى) سادى سوبۇنجۇ ئەپەندى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭغا بۇ مەسىلە ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بەرگەنلىكىنى، شۇنداقلا ئۇنىڭدىن شەرقىي تۈركىستانلىق سىياسىي قاچقۇنلارنى خىتايغا قايتۇرۇپ بەرمەسلىك ھەققىدە قازاقىستان ھۆكۈمىتىگە بېسىم ئىشلىتىشنى تەلەپ قىلغانلىقىنى بايان قىلدى.

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى

لى پېڭنىڭ تۈركىيەگە قىلغان زىيارىتىنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى

(بېشى 1 ـ بەتتە) ئۇندىن باشقا يەنە لى پېڭ تۈركىيەنى زىيارەت قىلىۋاتقان مەزگىلدە، تۈركىيەدىكى بىر تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى تيەنئەنمېن ۋەقەسىگە ئائىت فىلىمنى، كىچىك بەنچەنىڭ يوقاپ كەتكەنلىك خەۋىرىنى ۋە خىتاينىڭ ئامېرىكىغا ئائىت يادرو قوراللىرى تېخنىكىسىنى ئوغرىلىغانلىقىغا ئائىت خەۋەرلەرنى كۆرسەتتى. ئۇندىن باشقا يەنە تۈركىيەدىكى ياۋروپا ـ ئاسىيا ئىنسان ھەقلىرى جەمئىيىتى مۇ مەتبۇئات ساھەسىگە بايانات ئېلان قىلىپ، لى پېڭنىڭ بۇندىن 10 يىل بۇرۇنقى 4 ـ ئىيون ۋەقەسى دە ئوقۇغۇچىلارنى ۋە ئاممىنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن بۇيرۇق چۈشۈرگەنلىكىنى بايان قىلدى .

مەزكۇر ماقالىدا مۇنداق دېيىلىدۇ: شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى ئىككى دۆلەتنىڭ مۇناسىۋىتىگە ئىنچىل ھالدا تەسىر يەتكۈزۈپ كەلمەكتە. شەرقىي تۈركىستان ھەرىكىتىنىڭ تۈركىيەدە پۇت دەسسەپ تۇرالىشىنىڭ ئاساسىي سەۋەبى، ئىككى تەرەپنىڭ يىلتىزىنىڭ ۋە كېلىپ چىقىشىنىڭ ئوخشاش بولغانلىقى، شۇنداقلا ئوخشاش مەدەنىيەت ۋە ئوخشاش دىندىكى بۇ تۈركىي مىللەتلەرنىڭ ھېسسىيات جەھەتتىن بىر ـ بىرىنى قوللىغانلىقىدىن ئىبارەت، ئۇلارنىڭ تارىخىي مەنبەيى ئوخشاش. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە چوڭ قۇرۇقلۇقتىكى مەتبۇئاتلار بىردەك ھالدا، تۈركىيە ھۆكۈمىتى شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنى يوشۇرۇن ھالدا قوللاپ كەلمەكتە، دەپ قارىماقتا ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىمۇ بۇنىڭغا شەكسىز ھالدا ئىشىنىدۇ. جۇڭگو ھۆكۈمىتى بۇمەسىلىگە ئەزەلدىن ئۆزىنىڭ نۇقتىي نەزىرى بويىچە قارىماقتا، ئۇلار باشقا دۆلەتلەرنىڭ دېموكراتىك تۈزۈمىنى چۈشەنمەيدۇ، يەنى ئۇلار دېموكراتىك بىر دۆلەتتە كىشىلەرنىڭ ھەرخىل پىكىرقىلىش ھوقۇقىغا ئىگە ئىكەنلىكىگە قارىماي، بۇ ئىشنى تۈركىيە ھۆكۈمىتى قوزغاۋاتىدۇ، دەپ قارايدۇ.بۇمەسىلىدە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى تۈركىيە ھۆكۈمىتىنى كۆپ قېتىم ئاگاھلاندۇرغان بولسىمۇ، ئەمما كار قىلمىدى، شۇڭا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى سىياسىي ۋە ئەسكىرى جەھەتلەردىكى پايدا ـ مەنپەئەتلەر ئارقىلىق تۈركىيەنى ئۆزىگە تارتىپ، تۈركىيەنىڭ بۇ مەسىلىدە كەسكىن تەدبىر قوللىنىشىنى ئۈمىت قىلماقتا. مانابۇ ـ لى پېڭنىڭ تۈركىيەنى زىيارەت قىلىشىنىڭ ئاساسلىق سەۋەپلىرىنىڭ بىرى .

مەزكۇر ماقالىنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسلانغاندا، خىتاي پارلامېنتىنىڭ باشلىقى لى پېڭ بۇقېتىمقى تۈركىيە زىيارىتى جەريانىدا، تۈركىيەنىڭ شەرقىي تۈركىستاننىڭ مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنى قوللىماسلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، سىياسىي، ئىقتىسادى ۋە ھەربى جەھەتتە تۆۋەندىكىدەك بىرقاتار ۋەدىلەرنى بەرگەن:

بىرىنچىدىن، لى پېڭ خىتاي ھۆكۈمىتىگە ۋاكالىتەن تۈركىيەنىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى بىخەتەرلىك كومىتېتىغا ئەزا بولۇش تەلىۋىنى قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن؛

ئىككىنچىدىن، خىتاينىڭ ئىقتىسادى جەھەتتە تۈركىيە بىلەن پائال تۈردە ھەمكارلىقنى يولغا قويىدىغانلىقىنى ۋە تۈركىيە بىلەن خىتاي ئوتتۇرىسىدا داۋام قىلىپ كەلگەن تاشقى سودا جەھەتتىكى تەڭپۇڭسىزلىقنى تۈگىتىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن. 1998 ـ يىلى تۈركىيە بىلەن خىتاي ئوتتۇرىسىدىكى سودا مىقدارى 600 مىليون دوللار بولۇپ، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ تۈركىيەگە ئېكسپورت قىلغان مېلىنىڭ مىقدارى 550 مىليون دوللارغا يەتكەن بولسا، تۈركىيەنىڭ خىتايغا ساتقان مېلىنىڭ قىممىتى ئاران 50 مىليون دوللار بولغان، دېمەك تۈركىيە خىتاي بىلەن بولغان سودىسىدا 500 مىليون دوللار زىيان تارتقان. لى پېڭ بۇقېتىمقى زىيارىتىدە تۈركىيە ھۆكۈمىتىگە بۇجەھەتتىكى پەرقنى يوقۇتىدىغانلىقى ھەققىدە ۋەدە بەرگەن ۋە تۈركىيەدىن بىرسودا ۋەكىللەر ئۆمىكىنى خىتايغا زىيارەتكە بېرىشقا تەكلىپ قىلغان. لى پېڭ تۈركىيەگە 3 ـ بىردۆلەتكە بىرلىشىپ مەبلەغ سېلىش ھەققىدە تەكلىپ بېرىش بىلەن بىرگە، خىتاي ھۆكۈمىتى يەنە تۈركىيەدە 250 مىليون دوللار مەبلەغ سېلىپ بىر ئېلېكتر ئىستانسىسى قۇرۇپ بەرمەكچى بولغان؛

ئۈچۈنچىدىن، خىتاي ھۆكۈمىتى تۈركىيەگە مۇساپىسى 80 كىلومېتىرلىق ۋە 150 كىلومېتىرلىق باشقۇرىلىدىغان بومبا تېخنىكىسىنى سېتىپ بېرىشكە ماقۇل بولغان، بۇنىڭغا جاۋابەن تۈركىيەمۇ خىتاينىڭ ھەربى ئەمەلدارلىرىنى تۈركىيەدە تەربىيەلەپ بېرىشكە ماقۇل بولغان. ئۇندىن باشقا يەنە بۇجەرياندا خىتاينىڭ ھەربى ئاخبارات باش شتابى قارمىقىدىكى « يېڭى ئەسىر شىركىتى » ، « باۋلى تېخنىكا شىركىتى »، « جۇڭگو غەربى سانائەت شىركىتى » قاتارلىق شىركەتلەر سودا ئىنقاۋى ئاستىدا تۈركىيەدە رەسمى پائالىيەت باشلىغان. ئوخشاش مەزگىل ئىچىدە، يەنى 4 ـ ئاينىڭ 6 ـ كۈنى تۈركىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانى ئاتىللا ئاتەش خىتاينى زىيارەت قىلغان ۋە خىتاينىڭ دۆلەت مۇداپىيە مىنىستىرى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئىككى تەرەپنىڭ ھەربى ھامكارلىقنى كۈچەيتىش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلغان.

ماقالىدا يەنە ، تۈركىيەنىڭ قىبرىس مەسىلىسىدە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا خىتاينىڭ قوللىشىغا ئېھتىياجى بارلىقىنى، ئۇنىڭ ئۈستىگە تۈركىيە ھۆكۈمىتىنىڭ ، «خىتاي بىزدىن ئۆچ ئېلىپ « پ.ك.ك » نى قوللاپ سالارمىكىن » دېگەن ئەندىشە بىلەن، شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنى قوللىماي كەلگەنلىكى بايان قىلىندى.

مەزكۇر ماقالىنىڭ ئاخىرىدا بايان قىلىشىچە، لى پېڭ تۈركىيەدىكى زىيارىتىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ خىتايغا قايتىپ بارغاندىن كېيىن، بۇقېتىمقى زىيارىتىدە كۆزلىگەن مەقسىتىگە يەتكەنلىكىنى ۋە شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى ھەل قىلغانلىقىنى بايان قىلغان .

مەزكۇر ماقالىنىڭ ئاپتورى فېي دىڭ ئەپەندى ماقالىسىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا مۇنۇلارنى بايان قىلغان : « ئەملىيەتتە بولسا بۇ قىيىن مەسىلە تامامەن ھەل بولغىنى يوق، بۇمەسىلە كەلگۈسىدە خېلى ئۇزۇن بىرمەزگىلگىچە ئىككى دۆلەتنىڭ نورمال مۇناسىۋىتىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ. شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى بۇ ئىككى دۆلەتنىڭ چېگىش مەسىلىسىدىن ئىبارەت ».

(تەھرىرنىڭ ئىزاھاتى: مەزكۇر ماقالە چوڭ ھەجىملىك ماقالە بولۇپ، گېزىتىمىزنىڭ سەھىپىسى چەكلىك بولغاچقا، ماقالىنىڭ موھىم ئابزاسلىرىنى قىسقارتىپ تەرجىمە قىلىپ دىققىتىڭلارغا سۇنۇشقا مەجبۇر بولدۇق ، ئاپتور بۇماقالىنى يېزىشتا ئاساسەن « شىنخۇا ئاخبارات ئاگېنتلىقى » نىڭ خەۋەر مەنبىيىگە تايانغاچقا، ماقالىنى تەرەپسىز دەپ قاراشقا بولمايدۇ، شۇڭا تەنقىدى ئاساستا پايدىلانغايسىزلەر)

7 ـ نۆۋەتلىك تۈرك دۇنياسى قۇرۇلتىيىدا، شەرقىي تۈركىستان قاتارلىق ئاسارەت ئىچىدىكى تۈركىي ئەللەرنىڭ مەسىلىسىنىڭ مۇستەقىل 7 تۈرك جۇمھۇرىيىتى تەرىپىدىن ئورتاق ھەل قىلىنىشى كېرەكلىكى قارارلاشتۇرۇلدى

(بېشى 1 ـ بەتتە) ئۇندىن باشقا يىغىندا يەنە، شىمالى قىبرىس تۈرك جۇمھۇرىيىتىنى تولۇق قوللاش مەقسىدىدە، كېلەرقېتىملىق تۈرك دۇنياسى قۇرۇلتىيىنى شىمالى قىبرىس تۈرك جۇمھۇرىيىتىدە ئېچىش، شۇنداقلا شىمالى قىبرىس تۈرك جۇمھۇرىيىتىنىڭ تۈركىي جۇمھۇرىيەتلەر تەرىپىدىن ئېتىراپ قىلىنىشىنى تىزلىتىش قارار قىلىندى.

تۈركىيەنىڭ مۇئاۋىن باش مىنىستىرى ۋە تۈركىيەدىكى « مىللىيەتچى ھەرىكەت پارتىيىسى » نىڭ رەئىسى دۆلەت باغچىلى قۇرۇلتاينىڭ يېپىلىش مۇراسىمىدا سۆزقىلىپ، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ياشاۋاتقان بارلىق تۈركىي خەلقلەرنى ئۆزئارا ئېخمۇ زىچ ئىتىپاقلىشىپ، بۈيۈك تۈرك مىللىتىنىڭ مىللى مىراسلىرىغا ساھىپ چىقىشى كېرەكلىكىنى ۋە 21 ئەسىردە قۇدرەتلىك بىر تۈرك دۇنياسىنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى كېرەكلىكىنى بايان قىلدى.

• يىغىن جەريانىدا شىمالى قىبرىس تۈرك جۇمھۇرىيىتىنىڭ باش مىنىستىرى دەرۋىش ئەرئوغلى سۆز ئېلىپ، ھازىرغا قەدەر شىمالى قىبرىس تۈرك جۇمھۇرىيىتىنىڭ تۈركىيەدىن باشقا ھېچبىر تۈرك جۇمھۇرىيىتى تەرىپىدىن ئېتىراپ قىلىنمىغانلىقىنى، بۇنىڭ ئۈچۈن ناھايىتى ئەپسۇسلانغانلىقىنى بايان قىلىپ ئۆتكەندىن كېيىن، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان، تۈركمەنىستان، ئەزەربەيجان قاتارلىق تۈركىي جۇمھۇرىيەتلەرگە خىتابەن مۇنداق دېدى: « دۇنيا نىمە دەر؟ دېگەن خىيالنى كاللىڭىزدىن چىقىرىپ تاشلاپ بىزنىمۇ ئارىڭىزغا قوشۇۋېلىڭ » دېدى. دەرۋىش ئەرئوغلى ئۈنجى نۆۋەتلىك تۈرك دۇنياسى قۇرۇلتىيىدىن بۇيان تۈركىي ئەللەر ۋە تۈركىي مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى ھەمكارلىق مۇناسىۋىتى جەھەتتە موھىم قەدەملەر تاشلانغانلىقىنى، تۈرك دۇنياسىنىڭ ئىقتىسات، مەدەنىيەت ۋە سىياسى جەھەتلەردىكى ئۆزئارا ھەمكارلىقىدا خوشاللىنارلىق نەتىجىلەر ھاسىل قىلىنغانلىقىنى بايان قىلدى.

شاڭگاڭدىكى دېموكراتىك تەشكىلاتلار خىتاي دائىرلىرىدىن دېموكراتىك ھەق - ھوقۇقلارغا ھۆرمەت قىلىشنى تەلەپ قىلدى

شاڭگاڭدا نەشر قىلىنىۋاتقان جۇڭگو باھارى ژۇرنىلىنىڭ 99 - يىللىق 188 - سانىدا خەۋەرقىلىنىشىچە، يېقىندا شاڭگاڭ ئالى مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى جەمئىيىتى، شاڭگاڭ شەھەرلىك ستودېنتلار جەمئىيىتى، شاڭگاڭ ئەدەبىيات ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇغۇچىلار جەمئىيىتى، دېموكراتىك ئۇنىۋېرسىتېتى ساۋاغداشلىق جەمئىيىتى، شاڭگاڭ مائارىپ ساھەسى خادىملىرى جەمئىيىتى، شاڭگاڭ يۇخرالىرىنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك دېموكراتىك ھەرىكىتىگە ياردەم بېرىش جەمئىيىتى ۋە دېموكراتىيە ئۇنىۋېرسىتېتى قاتارلىق 7 ئورگان 4 - ئىيۇن ۋەقەسى (89 - يىلدىكى بېيجىڭ ۋەقەسى)نىڭ 10 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن بىرلەشمە خىتاپنامە ئېلان قىلىپ، خىتاي كوممۇنىستىك ھۆكۈمىتىدىن دېموكراتىك قائىدە - قانۇنلارغا ۋە ئىنسان ھەقلىرىگە ھۆرمەت قىلىشنى تەلەپ قىلغان. يۇقارقى تەشكىلات ۋە ئورگانلارنىڭ بىرلەشمە خىتاپنامىسىدا كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارىتا 4 تۈرلۈك تەلەپ ئوتتۇرىغا قويۇلغان بولۇپ، بۇ تەلەپلەر تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

1. جۇڭگو دائىرلىرى، 4 - ئىيۇن ۋەقەسىنى مۇستەقىل ھالدا تەكشۈرۈپ چىقىشى، مەسئۇلىيەتنى سۈرۈشتۈرۈپ، ۋەقەدە ئۆلگەنلەرنىڭ ئائىلە - تاۋاباتلىرىغا ھېساپ بېرىشى، شۇنداقلا 89 - يىلدىكى دېموكراتىك ھەرىكەتنى ئاقلاپ چىقىپ، بارلىق سىياسى مەھبۇسلارنى قويۇپ بېرىشى لازىم .

2. جۇڭگو دائىرلىرى ئۆزلىرى ئىمزا قويغان ئىككى خەلقئارا ئىنسان ھەقلىرى ئەھدىنامىسىنى ھەقىقى ئەمەللەشتۈرۈپ، خەلقنىڭ ھەق - ھوقۇقلىرىنى ۋە ئەركىنلىكلىرىنى قانۇنى كاپالەتكە ئىگە قىلىشى كېرەك. ئالدى بىلەن ئۇلار پىكىر قىلىش ۋە يىغىلىش ئۆتكۈزۈش ئەركىنلىكىنى يولغا قويۇپ، مەتبۇئات ۋە پارتىيە قۇرۇشقا قاراتقان چەكلەش تەدبىرىنى دەرھال ئەمەلدىن قالدۇرۇشى لازىم ».

3. « دېموكراتىك ھاكىمىيەتنى يولغا قويۇپ، قانۇننىڭ مۇستەقىللىقىغا ھۆرمەت قىلىشى ۋە دۆلەتنى قانۇن ئارقىلىق ئىدارە قىلىش ئەنئەنىسىنى تۇرغۇزۇشى لازىم ».

4. « جۇڭگو دائىرلىرى كۆپ پارتىيەدىن تەركىپ تاپقان پارلامېنتلىق تۈزۈمنى ۋە پۈتۈن پۇخرالار بىلەن كېڭىشىپ ئىش قىلىشنى قانات يايدۇرۇپ، سىياسى تۈزۈلمە ئىسلاھاتى كۆنتەرتۈنى تۇرغۇزۇپ چىقىش ئارقىلىق قەدەمباسقۇچلۇق ھالدا دېموكراتىك ئىسلاھات ئېلىپ بېرىشى لازىم ».

ئامېرىكا پارلامېنت ئەزالىرى 7 - ئاينىڭ 10 - كۈننى « دۇنيا تىبەت كۈنى » قىلىش ھەققىدە تەكلىپ بەردى

« ياۋروپا گېزىتى » نىڭ بۇيىل 7 - ئاينىڭ 12 - كۈندىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىندا ئامېرىكا پارلامېنتىنىڭ بىرقىسىم ئەزالىرى، ھەريىلى 7 - ئاينىڭ 12 - كۈننى « دۇنيا تىبەت كۈنى » قىلىپ بېكىتىش ھەققىدە ئامېرىكا پارلامېنتىغا تەكلىپ لاھىيىسى سۇنغان. 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى خىتاي تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ باياناتچىسى جاڭ چىيۇ مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى چاقىرىپ، بىرقىسىم ئامېرىكا پارلامېنت ئەزالىرىنىڭ تىبەت كۈنى ھەققىدە تەكلىپ لاھىيىسى سۇنغانلىقىنى، « جۇڭگونىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا قوپاللىق بىلەن ئارىلاشقانلىق » دەپ قاتتىق ئەيىبلىگەن ھەمدە ئامېرىكا ھۆكۈمىتىدىن خىتاينىڭ دۆلەت پۈتۈنلىكىگە ھۆرمەت قىلىشنى ۋە ئامېرىكا پارلامېنتىنىڭ بۇھەقتىكى تەكلىپ لاھىيىسىنى رەت قىلىشنى تەلەپ قىلغان.

خىتاي مەتبۇئاتلىرىدا شەرقىي تۈركستان :

« يەرلىشىپ كەتكەن خەنزۇلار شىنجاڭنىڭ مۇستەقىل بولۇشىغا قوشۇلمايدۇ »

(تەھرىر ئىلاۋىسى : ئۆۋەتتە شەرقىي تۈركستان ئۇچۇن ئەڭ زور خەۋىپ - خىتاي كۆچمەنلىرىدىن ئىبارەت. چۈنكى خىتاي كۆچمەنلىرى شەرقىي تۈركستاندىكى سىياسى، ئىجتىمائى، ئىقتىسادى زىددىيەتلەرنىڭ، مىللى توقۇنۇشلارنىڭ ۋە شۇنداقلا بارلىق بالايى - ئاپەتلەرنىڭ تۈپ يىلتىزى. تۆۋەندە دىققىتىڭلارغا سۇنماقچى بولغىنىمىز ئامېرىكىدىكى خىتاي دېموكراتلىرىدىن جىڭ بۇۋېي ئەپەندىنىڭ « شىنجاڭدىكى مىللى زىددىيەتلەرنىڭ يىلتىزى ۋە ئۇنى ھەل قىلىشنىڭ ئۇسۇلى » دىگەن سەرلەۋھەلىك ماقالىسىنىڭ، « يەرلىشىپ كەتكەن خەنزۇلار شىنجاڭنىڭ مۇستەقىل بولۇشىغا قوشمايدۇ » دىگەن پىراگراپىدىن ئىبارەت بولۇپ، بۇماقالىدا شەرقىي تۈركستاندىكى خىتاي كۆچمەنلىرىنىڭ ئەھۋالى ۋە ئۇلارنىڭ شەرقىي تۈركستاننىڭ كەلگۈسى مىللى ئىستىقبالىغا كۆرسۈتىدىغان تەسىرى خېلى ئەتراپلىق بايان قىلىنغان. بۇماقالىنى ئوقۇش ئارقىلىق بىز، خىتاي كۆچمەنلىرىگە قارشى جىددى تەدبىر ئېلىشنىڭ نەقەدەر موھىم ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلىۋالالايمىز)

« تىبەتكە قارىغاندا شىنجاڭدىكى خەنزۇلار شىنجاڭغا ناللىبۇرۇن سىڭىپ كەتتى. شىنجاڭ تىبەتكە زادى ئوخشمايدۇ. تىبەتنىڭ ھاۋا كېلىماتىغا خەنزۇلار كۆنەلمەيدۇ. شىنجاڭ ھاۋا كېلىماتى جەھەتتە بولسۇن، ياكى ماددى مەنىشەتلىرى جەھەتتىن بولسۇن خەنزۇلارنىڭ تۇرمۇش كەچۈرۈشىگە باپ كېلىۋېرىدۇ. شۇڭا كۆپ ساندىكى خەنزۇلار بۇيەردە داۋاملىق ياشاشنى ئارزۇ قىلىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىچكى ئۆلكىلەردىكىگە قارىغاندا بۇيەردە ياشىغۇچىلارغا پايدا كۆپ. بولۇپمۇ 50 - يىللاردا پارتىيىنىڭ بويرۇق بىلەن شىنجاڭغا كەلگەن خەنزۇلار ھازىر 2 - ، ھەتتا 3 - ئەۋلاتلىق بولۇپ كەتتى. بىرىنچى ئەۋلاتلار بۇيەرنى ئۆزىنىڭ ئاخىرقى ئۆمرى ئۆتكەن ھەم كېيىنكى ئەۋلاتلىرىنىڭ ھايات پائالىيىتى بىلەن بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك يەر دەپ قارايدۇ. 2 - ئەۋلاتتىن كېيىنكىلىرى بولسا بۇيەرنى ئۆزىنىڭ ئانايۇرتى دەپ قارايدۇ. ئىسلاھات. سىرتقا قارىتا ئىشىكنى ئېچىۋېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن. ئىچكىرى ئۆلكىلەرگە يۆتكىلىپ كەتكەن خەنزۇلار بىرمەزگىل تۇرغاندىن كېيىن، تۇرالغۇ شارائىتى، ئىشقا ئورۇنلىشىش پۇرسىتى. مائاش كىرىمى قاتارلىق ئەۋزەل شارائىتلارنى نەزەرگە ئېلىپ، ئۆزلىكىدىن يەنە شىنجاڭغا قايتىپ كېلىشتى. بۇيەردە ئۇزۇن تۇرغانلار ئايرىلغۇسى كەلمەيدىغان بولۇپ قالىدۇ. يامان يېرى - خەنزۇلاربىلەن يەرلىك مىللەتلەر پېتىشالمايدۇ. لېكىن خەنزۇلار كۆپ سانى ئىگەللەپ كەتكەچكە، خەنزۇلار بىلەن يەرلىك مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ جىددىيلىشىش ئەھۋالى تاشقى دۇنيادىكىلەرنىڭ تەسەۋۋۇر قىلغىنىدەك ئۇنچىۋالا ئېغىر ئەمەس. ئومۇمەن كۆنلەرنىڭ بىرىدە چوڭ قۇرۇقلۇقتا ھەقىقى دېموكراتىيە ئەمەلگە ئېشىپ قالسا، شىنجاڭنىڭ مىللى مۇستەقىللىق داۋاسى سايلام ئارقىلىق بىرتەرەپ قىلىش ئوتتۇرىغا قويۇلسا، مۇستەقىللىقنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ناتايىن. ئەگەر خەنزۇلار شىنجاڭدىن چىقىپ كەتسۇن دېيىلسە. بۇمۇ ئاۋاز ئارقىلىق بىرتەرەپ قىلىنىدۇ. بۇنىڭدا ئەلۋەتتە ئىش كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ ئىرادىسى بويىچە بىرتەرەپ قىلىنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇيەردىكى كۆپ سانلىق خەنزۇلار چىقىپ كېتىشنى چوقۇم خالىماسلىقى مۇمكىن. ئەگەر ھازىر چوڭ قۇرۇقلۇق سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئوخشاش ئۆشتۇمتۇت ئۆزگۈرۈپ قالسا. شىنجاڭنىڭ بەزى جايلىرى بۆيۈرسەتتىن پايدىلىنىپ مۇستەقىللىق ئېلان قىلىشى مۇمكىن. بۇنداق بولۇشىدىكى ئوبىكتىپ سەۋەپ شۇكى. ئىلگىرىكى ئەچچە ئون يىلدىن بېرى ھۆكۈمەت ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ چېگرا بويىغا جايلاشقانلىقىنى نەزەرگە ئېلىپ. خەلق ئەسكەرلىرىنى تولۇق قوراللاندۇرۇپ بولغان. ئىلگىرى يۈزبەرگەن بىرقانچە قېتىملىق قوراللىق قارشىلىق ھەرىكەتلىرىنىڭ ھەممىسى ئاشۇ خەلق ئەسكەرلىرىنىڭ قولىدىكى قوراللاربىلەن بىۋاستە مۇناسىۋىتى بار. يەرلىك قوراللىق قىسىملارنىڭ كۆپىنچىسى يەرلىك ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ قولىدا. بىرەر ۋەقە يۈزبېرىپ قالسا، قوراللىق قىسىملاردىكى ئازسانلىق مىللەتلەر شۇھامان قوراللارنى خەلققە تارقىتىپ بېرىدۇ. ئەگەر ھازىر ياكى يېقىندا چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ ھاكىمىيىتىدە پارچىلىنىش ئەھۋالى يۈزبەرسە. شىنجاڭدىكى ئازسانلىق مىللەتلەر ئىلگىرى كومپارتىيە تارقىتىپ بەرگەن قوراللاردىن پايدىلىنىپ ئۆزىنىڭ مىللى ئارمىيىسىنى تەشكىللىسە. بۇنىڭ تەھدىدى يېتىپ ئاشىدۇ. ئەمما بۇخىل ئەھۋال ئاستىدىمۇ پۈتۈن شىنجاڭ بويىچە مىللى مۇستەقىللىقنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ناتايىن. چۈنكى شىمالى شىنجاڭدىكى خەنزۇلار ھازىر ئۆزلىرى تۇرىۋاتقان يەرلەرنى ئۆزماكانى دەپ بىلىدۇ. ئۇلارمۇ قولىغا قورال ئېلىپ تۇرىۋاتقان يەرلىرىنى قوغدايدۇ. ئۇيغۇرلارنىڭ بۇيەرلەرنى بېسىپ ئېلىشىغا قەتئى يول قويمايدۇ. ئۇچاغدا شىنجاڭدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ جەنۇپقا كېتىشى، جەنۇپتىكى خەنزۇلار ھەيدىلىپ چىقىرىلىشى مۇمكىن ».

« شەرقىي تۈركستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى

دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسا:

« ئاساسى مەقسىدىمىز، مىللى داۋايىمىز ئۈچۈن ئىزباسارلارنى تەربىيلەپ چىقىشتىن ئىبارەت »

تەھرىر ئىلاۋىسى: ھۆرمەتلىك ۋەتەنداشلار، بۇيىل 7 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى گېزىتىمىز مۇخبىرى ئۆمەرجان ئىمىن، مەركىزى ئورگىنى گېرمانىيەنىڭ ميونخىن شەھىرىدىكى « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسانى زىيارەت قىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ۋەتەن سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستان ياشلار ھەرىكىتىنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالى، شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ ئۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى ۋە بۇيىل گېرمانىيەدە چاقىرىلماقچى بولغان « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى » غا بولغان قاراشلىرى قاتارلىق مەسىلىلەر ئۈستىدە قىسقىچە سۆھبەت ئۆتكۈزگەن ئىدى. تۆۋەندە سىلەرگە بۇزىيارەت خاتىرىسىنىڭ ئەينەن تەپسىلاتىنى دىققىتىڭلارغا سۇنماقچىمىز:

ئۆمەرجان ئىمىن: « ھۆرمەتلىك دولقۇن ئەپەندىم، « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » قۇرۇلغاندىن بۇيان ۋەتەن سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستان ياشلار ھەرىكىتىدە قانداق ئىلگىرلەشلەر بارلىققا كەلدى؟ »

دولقۇن ئەيسا: « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى »، خۇددى ئۆزىنىڭ ئىسمىگە ئوخشاشلا ياش ۋە يېڭى بىر تەشكىلى ئورگىنىمىز، بۇ ئورگىنىمىز 1996 ـ يىلى گېرمانىيەدە قۇرۇلدى. شۇندىن تارتىپ تاكى ھازىرغىچە بولغان مەزگىل ئىچىدە ياشلار قۇرۇلتىيى ئۆزىنىڭ نىزامنامىسىدا بەلگىلەنگەن دائىرە ئىچىدە خېلى چوڭ مۇساپىلارنى بېسىپ ئۆتتى. بىز شەرقىي تۈركىستان مىللى مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنىڭ بىرپۈتۈن جەريانىغا نەزەر تاشلايدىغان بولساق، ئومۇمەن شەرقىي تۈركىستان مىللى ئازادلىق ھەرىكىتىنى بىرياشلار ھەرىكىتىدىن ئىبارەت دەپ قاراشمۇ مۇمكىن. چۈنكى 20 ۋە 30 ـ يىللاردىكى مىللى ئىنقىلاپلىرىمىزدا ئوتتۇرىغا چىققان مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا، سابىت داموللام قاتارلىق مىللى رەھبەرلىرىمىز بولسۇن ياكى 40 ـ يىللاردىكى ئەخمەتجان قاسىمى قاتارلىق رەھبەرلىرىمىز بولسۇن، ھەممىسىلا 30 ۋە 40 ياشلار ئەتراپىدىكى ياشلار ئىدى، دېمەك ئۇلار شۇ دەۋرلەردە ئاشۇنداق چوڭ ۋە ئۇلۇغ ئىشلارنى بېجىرەلىگەن ۋە ھۆددىسىدىن چىقالىغان. قىسقىسى، مۇجادىلە تارىخىمىزغا بېقىش ئارقىلىق بىز مەيلى مىللى ئىنقىلاپلىرىمىزدىكى رەھبەرلىك قاتلىمىدا بولسۇن ياكى مىللى كۈرەش سېپىدە بولسۇن، ياشلىرىمىزنىڭ ناھايىتى موھىم ۋە ھەلقىلىغۇچ رول ئوينىغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز. ئەپسۇسكى، ۋەتەن سىرتىدا 40 ـ 50 يىلدىن بۇيان ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللى مۇجادىلىمىزنىڭ ئومۇمى جەريانىغا قارايدىغان بولساق، بۇجەھەتتە بىرئاز ئاجىزلىق بار. بىزنىڭ ياشلار قۇرۇلتىيىنى قۇرۇپ چىقىشتىكى تۈپ مەقسىدىمىزمۇ، ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللى مۇجادىلىمىز ئۈچۈن، يەنى يىللاردىن بۇيان بۇ مۇجادىلىمىزنى ئېلىپ بېرىۋاتقان پېشقەدەملىرىمىزگە ئىزباسارلارنى ۋە ۋارىسلارنى يېتىشتۈرۈپ بېرىش، ياشلىرىمىزنى ۋەتەن ئىچىدىكى مىللى ئىنقىلاپلىرىمىزغا پاراللېل ھالدا ۋەتەن سىرتىدىكى مىللى ئىنقىلاپلىرىمىزدىمۇ سۆز ساھىبى قىلىش ۋە ئۇلارنىڭمۇ بۇجەھەتتىكى ئاكتىپچانلىقىنى قوزغاشتىن ئىبارەت. بۇ بىزنىڭ ئۆزۈن مۇددەتلىك بىرپىلانىمىز. گەرچە ياشلار قۇرۇلتىيى يېڭى قۇرۇلغان بىر ئورگان بولسىمۇ، ئەمما بىز بۇ قىسقىغىنە مۇددەت ئىچىدە خېلى چوڭ مۇساپىلارنى بېسىپ ئۆتتۇق. ھەممىڭىزگە مەلۇمكى، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان قاتارلىق ئوتتۇرا ئاسيا جۇمھۇرىيەتلىرى مۇھاجىرەتتىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئەڭ كۆپ ۋە مەركەزلىشىپ ياشاۋاتقان بىر رايون، بۇيەردە بىرمىليوندىن ئارتۇق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىز ياشايدۇ، ياشلارنىڭ سانىمۇ ئىنتايىن كۆپ، يەنى 300 ـ 400 مىڭغا يېقىن بىر ياش ئەۋلاد بار. ئەپسۇسكى بۇ ياشلىرىمىزغا ۋەتەن سىرتىدىكى مىللى ئىنقىلاپچىلىرىمىز تەرىپىدىن مىللى روھ يېتەرلىك دەرىجىدە يەتكۈزۈلۈپ بېرىلمىگەن، بۇ سەۋەپتىن بۇ رايونلاردا ياشاۋاتقان ياشلىرىمىزدا مىللى ئويغىنىش ناھايىتى كېچىككەن. ياشلار قۇرۇلتىيىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيان، بىزنىڭ ئاساسلىق ھەرىكەتلىرىمىزنىڭ بىرى، ئاشۇ جايدىكى ياشلىرىمىز بىلەن بولغان ئالاقىنى ۋە مۇناسىۋەتلەرنى كۈچەيتىش، بىرلىشىپ ھەرىكەت قىلىش دائىرىسىنى كېڭەيتىش بولدى. بىز بۇ جەھەتتىكى ئاكتىپ پائالىيەتلىرىمىز ئارقىلىق بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە شۇنى ئېنىق كۆرۈۋاتىمىزكى، بىزنىڭ تىرىشچانلىقلىرىمىز ئۈنۈم بېرىۋاتىدۇ، خۇدايىم بۇيرۇسا يېقىن كەلگۈسىدە بىز ئوتتۇرا ئاسىيادا ياشلار قۇرۇلتىيىنىڭ ناھايىتى غوللۇق ۋە مۇنتىزىم بىر قوشۇنىنى ھازىرلاپ چىقالايمىز، چۈنكى بىز بۇجەھەتتە ناھايىتى كۆپ ئىلگىرلەشلەرنى ھاسىل قىلدۇق. بۇنۇختىدىن ئېلىپ ئېيتقاندىمۇ، ياشلار قۇرۇلتىيى قۇرۇلغاندىن بۇيان پۈتۈن ۋەتەن سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستان ياشلىرىنى بىر نۇقتىغا مەركەزلەشتۈرۈشتە مۇۋاپىقىيەت قازاندى دەپ قاراشقىمۇ بولىدۇ. ئەلۋەتتىكى، ئالدىمىزدا تېخى بېسىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىك جىق مۇساپىلەر بار، ئەمما بىز يولغا چىققان مەقسەتلىرىمىزگە يېتىش ئۈچۈن تىرىشىۋاتىمىز ھەم بىز ئەڭ ئاخىرىدا تولۇق مۇۋاپىقىيەت قازىنىدىغانلىقىمىزغا ئىشىنىمىز ».

ئۆمەرجان ئىمىن: « سىزچە دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىينىڭ ۋەتەن سىرتىدا يەتمەكچى بولغان ئاساسى غايىسى ۋە مەقسىدى نىملەردىن ئىبارەت؟ »

دولقۇن ئەيسا: « خۇددى يۇقۇرىدا دەپ ئۆتكىنىمدەك، ياشلار قۇرۇلتىيىمىز ئاساسەن ئىككى سەۋەپ ئۈچۈن قۇرۇلغان. بىرى، بىز ۋەتەن سىرتىدا مۇجادىلە قىلىۋاتقان 40 ـ 50 يىلدىن بۇيان، شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئومۇمى توپلاشقان بىر مىللى مەركىزىمىز بولمىدى، يەنى دالاي لامانىڭكىدەك بىر سەرگەردان ھۆكۈمىتىمىز ياكى پارلامېنتىمىزنىڭ بولمىغانلىقى، ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا تولۇق سالاھىيەت قازانغان بىر مىللى ئورگىنىمىزنىڭ بولمىغانلىقى تۈپەيلىدىن، سىياسى ۋە ئىقتىسادى جەھەتتىكى كۈچىمىز ھەر تەرەپكە چېچىلىپ، مىللى مۇجادىلىمىزنىڭ تەرەققىياتىغا ناھايىتى زور تەسىر كۆرسەتتى. بىز بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈش ئارقىلىق، بىز چوڭلىرىمىزغا قاراپ ئوتتۇرىسەك بولمايدىكەن، كەلگۈسىدە ياشلىرىمىز بىزدىنمۇ رەنجىپ، بۇلار نىمە ئىش قىلغاندۇ؟ دەپ سورىغاندا جاۋاپ بېرەلمەيدىغان بىر ھالغا چۈشۈپ قالمايلى، دىگەن قاراشقا كېلىپ، ياشلار قۇرۇلتىيىمىزنى قۇرۇپ چىقىش ئارقىلىق چوڭلىرىمىزغا ھەيدەكچىلىك قىلىپ، ئۇلارنىڭ تېزىراق بىر مىللى مەركەزنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشنى قولغا كەلتۈرۈشنى مەقسەت قىلدۇق. ئەلۋەتتىكى، 40 ـ 50 يىلدىن بۇيان ۋەتەن سىرتىدىكى مۇھەممەتئىمىن بۇغرا، ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن، زىيا سەمەدى، ئابدۇرۇپ مەخسۇم قاتارلىق پېشقەدەم ئىنقىلاپچىللىرىمىزنىڭ غەيرىتى بىلەن بۇ داۋا تېخى ئۆچۈپ قالغىنى يوق، ئەكسىچە ئۆزلۈكسىز كۈچىيىپ كېلىۋاتىدۇ. شۇڭا بىز ياشلار قۇرۇلتىيىنى قۇرۇش ئارقىلىق، ئۇلارنىڭ ياندۇرغان بۇ مەشئىلىنى ئۆچۈرۈپ قويماسلىقنى، ئۇلارنىڭ مۇجادىلىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، مىللى كۈرىشىمىزنى يەنىمۇ كۈچەيتىشنى مەقسەت قىلدۇق. بىز مۇشۇ غايە ۋە مەقسەت ئاساسىدا، ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللى ئازادلىق ئىنقىلاۋىمىزغا ھەسسە قوشۇشقا ۋە مۇستەقىل، ھۆر بىر شەرقىي تۈركىستان قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن قولىمىزدىن كېلىشىچە ھەسسە قوشۇشتىن ئىبارەت ».

ئۆمەرجان ئىمىن: « دولقۇن ئەپەندى، سىز ۋەتەن سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ ئۆۋەتتىكى ۋەزىيىتىگە قانداق قارايسىز؟ »

دولقۇن ئەيسا: « ئۆۋەتتە ۋەتەن سىرتىدا ھەققەتەن شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى ناھايىتى كۆپ، يەنى 17 ـ 18 دۆلەتتە چوڭ ـ كىچىك تەشكىلاتلىرىمىز مەۋجۇت. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزلىرى تۇرۇۋاتقان دائىرە ئىچىدە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ. ئومۇمەن ۋەتەن ئىچىدىكى مىللى ھەرىكەت بىلەن ۋەتەن سىرتىدىكى مىللى ھەرىكەتلەر بىرپۈتۈنلۈككە ئىگە. ئەمما مېنىڭ قارىشىمچە، ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللى ھەرىكىتىمىز ۋەتەن ئىچىدە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللى ھەرىكىتىمىزنىڭ سۈرئىتىگە يېتىشەلمەيۋاتىدۇ. ۋەتەن سىرتىدىكى تەشكىلاتلار ۋەتەن ئىچىدىكى ئەھۋاللارنى تاشقى دۇنياغا ۋاقتى ـ ۋاقتىدا لايىقىدا ئاڭلىتالىدىمۇ؟ دىگەن ۋاقىتتا، مېنىڭچە تېخى بۇنى تولۇق ئورۇنداپ كېتەلىگىنى يوق. ئەمما شۇنداق بولسىمۇ ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللى كۈرەشلەرنىڭ ۋەتەن ئىچىگە بولغان تەسىرىگە كۆز يۇمۇشقىمۇ بولمايدۇ. ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان پائالىيەتلىرىمىز ۋەتەن ئىچىدىكى ھەرىكەتلەرگە چوڭ تەسىر كۆرسىتىۋاتىدۇ قالماي، بەلكى شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە ئاڭلىتىشتىمۇ ناھايىتى موھىم رول ئوينىدى. ئەمما مېنىڭچە تېخى خەلقىمىزنىڭ كۈتكەن باسقۇچىغا كەلگىنى يوق. شۇنىڭ ئۈچۈن ۋەتەن سىرتىدىكى تەشكىلاتلىرىمىز ئىمكانىيەت يارىغان ئاساستا ئەڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە بىرلىشىشى، سىياسى ۋە ئىقتىسادى كۈچىنى بىرلەشتۈرۈپ ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشى كېرەك، ئەنە شۇندىلا تەشكىلاتلىرىمىز خەلقئارادا تېخىمۇ تولۇق سالاھىيەت قازىنالايدۇ ۋە خەلقىمىزنىڭ كۈتكەن ئۈمىدىنى ئورۇنداش قەدىمىنى تېزلىتەلەيدۇ ».

ئۆمەرجان ئىمىن: « دولقۇن ئەپەندى، ئاخىرىدا سىزدىن شۇنى سورىماقچىمەن، سىز « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى » نىڭ بۇيىل ئۆكتەبىردە گېرمانىيەدە چاقىرىلىشىغا قانداق قارايسىز؟ »

دولقۇن ئەيسا: « شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيىنىڭ گېرمانىيەدە ئېچىلىشى، شەرقىي تۈركىستان مىللى ئازادلىق ئىنقىلاۋىمىزدىكى چوڭ بىر ھادىسە. 1992 ـ يىلى ئىستانبۇلدا تۇنجى نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى ئېچىلغان ئىدى، بۇ ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى خەلقىمىزگە ناھايىتى چوڭ ئۈمىت ئېلىپ كەلگەن ئىدى. ئەپسۇسكى قۇرۇلتاي قۇرۇلغان بىلەن ئۇنىڭ ئىجرائاتى بولمىدى. خەلقىمىزگە شۇنداق چوڭ بىر ئۈمىت ئېلىپ كەلگەن قۇرۇلتاينىڭ ئىجرائاتىنىڭ بولماسلىقى كىشىنى ھەققەتەن قاتتىق ئېچىندۇرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە بۇ خەلقىمىزگە ناھايىتى چوڭ ئۈمىتسىزلىك ئېلىپ كەلدى. تۇنجى نۆۋەتلىك قۇرۇلتاي ئېچىلىپ ئارىدىن 7 يىل ئۆتكەن بولسىمۇ، ئەمما تاكى بۈگۈنگە قەدەر تېخى 2 ـ قېتىملىق قۇرۇلتاينىڭ ئېچىلمىغانلىقى، بىزنىڭ ۋەتەن سىرتىدىكى مىللى مۇجادىلىمىزدىكى چوڭ يېتىشسىزلىكلەرنىڭ بىرى. بۇ ئەھۋال ھەققەتەن كىشىنى قاتتىق ئېچىندۇرىدۇ. گەرچە ئارىدىن شۇنچە ئۇزۇن مەزگىل ئۆتكەن بولسىمۇ، ئەمما بۇيىل بىز بۇ قۇرۇلتاينى گېرمانىيەدە مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرالىساق، ھېلىمۇ ھەم بۇ جەھەتتىكى بوشلۇقىمىزنىڭ ۋە ئاجىزلىقىمىزنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇۋالالايمىز. ئەلۋەتتە مىللى قۇرۇلتاينىڭ نەدە ئېچىلىش مەسىلىسىمۇ ناھايىتى موھىم بىر مەسىلە، ھەرىكەت دائىرىسى بىرئاز چەكلىمەيدىغان، يەنى مىللى قۇرۇلتىيىمىزنىڭ تېخىمۇ دېموكراتىك بىر دۆلەتتە ئېچىلىشى مىللى داۋايىمىز ئۈچۈن تولىمۇ پايدىلىق. شۇڭا بىز دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى بولۇش سۈپىتىمىز بىلەن بۇقېتىم گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان مىللى قۇرۇلتاينىڭ رەسمى ساھىپخانلىرى قاتارىدىن ئورۇن ئالدۇق ھەمدە قۇرۇلتاينىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىگە پائال تۈردە قاتنىشىۋاتىمىز. مەن شەخسەن بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشىغا تىلەكداشلىق بىلدۈرىمەن. ئەمما بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ ئېچىلىشىدا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئەڭ موھىم نۇقتىلارنىڭ بىرى، پۈتۈن كۈچلەرنى بىرلەشتۈرۈش ۋە پۈتۈن كۈچلەرنىڭ قوللىشىنى قولغا كەلتۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىلىشى كېرەك. بەزى بىر موھىم كۈچلەرنىڭ قۇرۇلتاينىڭ سىرتىدا قەپ قېلىشى ۋە ئۇلارنىڭ قوللىشىدىن مەھرۇم قېلىشى، ھەقىقى سالاھىيەتلىك بىرمىللى قۇرۇلتاينىڭ ۋۇجۇتقا چىقىش ياكى چىقماسلىقىغا تەسىر يەتكۈزىدۇ. شۇڭا پۈتۈن ۋەتەنپەرۋەر كۈچلىرىمىز بىلەن مەسلىھەتلىشىش زۆرۈر، مېنىڭچە بەكمۇ ئالدىراڭغۇلۇق قىلىپ كەتمەسلىك كېرەك، قۇرۇلتاي ئېچىلغاندىن كېيىنكى ئىجراھاتى ھەققىدە ياخشى ئويلىنىش، قۇرۇلتاي ئېچىشقىلا قىزىقىپ، ئۇنىڭ نەتىجىسىگە ۋە ئۈنۈمىگە سەل قاراشقا بولمايدۇ ».

1999 ـ يىلى 7 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ ميونخېن)

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى

مىللىي داۋايىمىزنى دۇنياغا يۈزلەندۈرەيلى

ئابلاجان لەيلى نامان (ئامېرىكا)

ھەممىمىزگە مەلۇم، بىزنىڭ مۇستەقىللىق، ئەركىنلىك، ھۆرلۈك ئۈچۈن ئېلىپ بېرىۋاتقان مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى مۇجادىلىمىز ھەرگىزمۇ بىرەر مۇستەملىكىچىنىڭ مەلۇم بىر قىسمى سۈپىتىدە ئاتالمىش « بۆلۈنۈش » ياكى « پارچىلىنىش » ... بولماستىن، ئەكسىچە ئەزەلدىنلا ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان، بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە كومۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ قاتمۇ - قات زۇلمى ئاستىدا ئەسىر بولۇپ قالغان ئەزىز ۋەتىنىمىزنى قايتۇرۇۋېلىش، ئەركىنلىگىمىز ۋە ھۆرلۈگىمىزنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، ئۆز ھەققىمىز ۋە ئۆز رىسقىمىزگە ئۆزىمىز ئىگە بولۇش، بىر جۈملە سۆز بىلەن ئېيتقاندا، ئۆزىمىزگە ئەزەلدىن تەئەللۇق بولغان مىراسىمىزنى قايتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن قىلىنىۋاتقان مۇجادىلىدۇر، خالاس!

بىزنىڭ بۈگۈنكى كۈندىكى مۇجادىلىمىز ئىلگىرىكى ۋە يېقىنقى زاماندىكى مۇجادىللىرىمىز بىلەن مەقسەت ھەم خاراكتېر جەھەتتىن ئوخشاش بولسىمۇ، ئەمما شارائىت ۋە دەۋىر جەھەتتىن تۈپتىن پەرىقلىنىدۇ. شۇڭا ھازىرقى 90 - يىللارغا خاس ئالاھىدىلىككە ئىگە، خەلقئاراغا يۈزلەنگەن مۇجادىلىمىز بىزدىن تۆۋەندىكىدەك بىر قانچە نۇقتىلارغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىشىمىزنى تەلەپ قىلىدۇ.

ھازىر پۈتكۈل دۇنيا ئەللىرى، جۈملىدىن بىزمۇ ھەم « تېنىچلىقنى »، خەلقىنىڭ خاتىرجەم تۇرمۇشنى ئەڭ موھىم ئورۇنغا قويۇپ كېلىۋاتىمىز. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ بىز، قانچىلىغان ئازاپ ۋە خورلۇقلارغا لىۋىمىزنى چىشلىگەن ھالدا، كەلگۈسىگە، پۈتكۈل دۇنيا دىموكراتىيىلىرىگە چەكسىز ئۈمۈت باغلاپ، داۋارىمىزنى ئىلمي ئاساستا پۈتكۈل دۇنيا جامائەتچىلىكىگە ئاڭلىتىش ئارقىلىق خەلقارانىڭ قوللىشى ئاستىدا تىنىچ يول بىلەن مۇستەقىللىققا ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلىپ كەلدۇق ھەم كېلىۋاتىمىز. ئەمما بۇ خىل ئارزۇ، كېچە - كۈندۈز خىيال قىلىش، ئاچچىق يۇتۇپ ھەسرەت چېكىش يولى بىلەن ئەمەس. بەلكى نۆۋەتتىكى ۋەزىيەتكە، دۇنياغا يۈزلەنگەن ئاساستىكى نازۇك سىياسى يول بىلەن ھەل بولىدىغان مەسىلىدۇر. ئەمما شۇنىڭغا تولۇق ئىشىنىشىمىز كېرەككى، دۇنيا يۈزىدىكى بارلىق مۇستەملىكىچىلەر ئاساسى جەھەتتىن ئىختىيارەن ياكى مەجبۇرەن يوقۇتۇلدى ھەم يوقۇتۇلىۋاتىدۇ. ئەقەللىسى، كومۇنىزىمنىڭ ئەڭ ئەشەددى قوغدۇغۇچىسى بولغان ئاتالمىش « سوۋىتلەر ئىتتىپاقى » مۇ پارچىلىنىپ، پۈتكۈل دۇنيا خەرىتىسىنى قايتا تۈزۈپ چىقىشتەك ئەۋزەل ۋەزىيەتنى شەكىللەندۈردى. خىتاي كومۇنىست ھاكىمىيىتىمۇ چوقۇم يېقىن كەلگۈسىدە ئۆز ئىچىدىن پارچىلىنىپ ھالاك بولىدۇ. ئەمما بىز ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ ئۆزلىكىدىن ھالاك بولۇشنى ئېغىز ئېچىپ كۈتۈپ تۇرماي، ئىتتىپاقلىششقا بولىدىغانلىكى كومىنستقا قارشى كۈچلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ،خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ كومۇنىزىم سىستېمىسىنى بۇزۇپ ئۆزگەرتىشنىڭ ئۆزىمۇ نۆۋەتتىكى ئىنقىلاۋىمىزنىڭ بىر قىسمى ھېساپلىنىدۇ. خۇددى « دۈشمىنىمىزنىڭ دۈشمىنى بىزنىڭ دوستىمىز » دىگەندەك.

ئېغىزدا « كۈرەش قىلىمەن » دىيىش ئاسان، ئەمما ئۇنى ئېلىپ بېرىش، غەلبە قىلىش ئاسان ئەمەس. گەپ كۈرەشنى زادى قانداق، قايەردىن باشلاشنى ئالدىن پىلانلاپ، مۇستەھكەم ئۇيۇشقان ئىتتىپاقلىق ۋە قاتتىق تەشكىلچانلىق ئاساسدا بىر خىل نىيەت، بىر خىل مەقسەتتە، بىر خىل پىكىر، بىر خىل قاراشتا، بىر خىل مەۋقەدە تۇرۇپ ئېلىپ بېرىشتىدۇر. شۇڭا داۋايىمىزنى پۈتكۈل دۇنيا جامائەتچىلىكىگە جىددى ۋە توغرا ئاڭلىتىمىز دەيدىكەنىمىز، ئۇ ھالدا چوقۇم ھەممىمىز ئۆزىمىز بىلگەن مۇقامىدا ئەمەس، ئەكسىچە ئورتاق بىرلىك ئاساسدا ئاڭلىتىشىمىز تولىمۇ زۆرۈر.

بىزدىكى پەۋقۇلئاددە بايلىقتىن پايدىلىنىشنى ئۆزۈن تارىختىن بۇيان ئۆزلىرىنىڭ ئەڭ مۇھىم ئىستراتېگىيىسى قىلىپ بەلگىلەپ كەلگەن ھەم پايدىلىنىپ تەمىنى تېتىپ كەلگەن خىتاي ھاكىمىيتى، ئىلگىرى پەقەت ئۆزىلا پايدىلىنىپ كەلگەن بولسا، بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە، ئۆزلىرىگە گويا غايىپتىن پەيدا بولغاندەك تۇيۇقسىز نېسىپ بولۇپ قالغان بۇ بايلىقتىن ئايرىلىپ قېلىشتىن قاتتىق ئەنسىرەپ، پۈتكۈل ۋۇجۇدى بىلەن پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستانغا كۆپلەپ خېرىدار چاقىرماقتا... ئوغرىنىڭ قولىدىن چوقۇم ئەرزان مال ئالغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلىدىغان قىسمەن چەتئەل كۈچلىرى بولسا، گويا بۇ سودىنى قولىدىن بېرىپ قويسا يۈرىكى توختاپ قالىدىغاندەك، تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجىدە جىددى ھەرىكەتكە ئاتلانماقتا. ئوچۇقراق قىلىپ ئېيتساق، بىزنىڭ مەملىكىتىمىزدىكى بۇ چەكسىز بايلىق پۈتكۈل دۇنيانىڭ كۆزىنى قىزارتىپ، نەپسىنى تاقىلداتماقتا. مەن پەقەت تارىختىن بىخەۋەر قىسمەن خەلقنىڭ بىزنى تونىمايدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن. ئەمما يەر شارىدا دۆلەت سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان ھەر قانداق بىر گۇرۇھنىڭ بىزنى ھەقىقەتەن تونىمايدىغانلىقىغا مۇتلەق ئىشەنمەيمەن. بۇنىڭغا شۇنى مىسال كەلتۈرۈپ چۈشەندۈرمەكچىمەنكى: مەن ئامېرىكىغا كەلگەن بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئىچىدە مېنى ئامېرىكا دۆلەت مەجلىسىگە بىۋاستە چاقىرتقان جېسسى ھېلمىس باشلىق، خرىستوپەر ھ سمىت، دانا روخرابافەر، خونورابلە فرانك، ر ۋولف، مىخائېل پاپاس... قاتارلىق يىگىرمىدىن ئارتۇق بارلامېنت ئەزاسى بىلەن كۆرۈشۈش ۋە سۆھبەتلىشىش جەريانىدا ئىگەللىگەن تەجرىبىلىرىم شۇنى ئېنىق ئىسپاتلىدىكى، ئامېرىكا ھۆكۈمىتى بىزنى ۋە بىزنىڭ كىملىكىمىزنى كىشى ھەيران قالغۇدەك دەرىجىدە ئېنىق چۈشىنىدىكەن. مېنى تېخىمۇ ھەيران قالدۇرغىنى ھەم خوشاللاندۇرغىنى شۇكى، مەن كولۇمبىيا ئۇنىۋېرسىتىگە بېرىپ شەرقىي تۈركىستاننىڭ يېقىنقى ۋەزىيىتى ئۈستىدە دوكلات بەرگەن چېغىمدا كۆپلىگەن پروفېسسورلارنىڭ بىزنى ناھايىتى ئېنىق بىلىدىغانلىقىنى، ھەتتا قىسمەنلەرنىڭ ئۇيغۇر تىلىدا راۋان سۆزلىشەلەيدىغانلىقىنى كۆردۈم. دىمەك بىزنى چۈشۈنىدىغانلار، بىزگە ياردەم بېرىدىغانلار، ياردەم بېرىشتىن باش تارتىدىغانلاردىن كۆپ ئىكەن. ئىلگىرى مەن ئامېرىكا خەلقىنىڭ بىزنى تېخى تولۇق قوللاپ كەتمەسلىكىنى، « بىزنىڭ مۇسۇلمان بولۇپ قالغانلىقىمىزدىن بولسا كېرەك » دەپ خاتا خۇلاسە چىقارغان ئىكەنمەن. ئەمىلىيەتتە بولسا ئۇلار بىزنى تونىمىغانلىقىدىن، بىلمىگەنلىكىدىن، چۈشەنمىگەنلىكىدىن شۇنداق كۆرۈنگەن ئىكەن.

مەن بىرقانچە يىلدىن بۇيان چەتئەلدە ياشاش جەريانىدا شۇنى چوڭقۇر ھېس قىلدىمكى، ئەگەربىز تاشقى دۇنيادىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلار مۆرىنى مۆرىگە تىرەپ، بىرنىيەت ۋە بىرمەقسەتتە ھەرىكەت ئېلىپ بارىدىغانلا بولساق، مىللى داۋايىمىزنى چوقۇم يېقىن كەلگۈسىدە دۇنياغا يۈزلەندۈرۈپ، ۋەتەندىكى شېھىتلىرىمىزنىڭ روھىنى شات ئېتەلەيمىز!

« ئۇچقۇن » گېزىتىنىڭ ئېلانى

ۋەتەنداشلىرىمىزغا يېتىپ مەلۇم بولغايكى، گېزىتىمىزنى تېخىمۇ كەڭ ئاممىۋىجانلىققا ئىگە قىلىش مەقسىدىلە، گېزىتىمىزگە سىياسى خەۋەرلەردىن باشقا يەنە، تاشقى دۇنيادا ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ تۇرمۇش، ئائىلە، توي - تۆكۈن، ئوقۇش، خىزمەت، ئۆلۈم - يېتىم، ... ئىشلىرىغا مۇناسىۋەتلىك تۈرلۈك ئىجتىمائى خەۋەرلەرنى، ئۇيغۇر يازغۇچى - شائىرلىرىمىزنىڭ شېئىرى، ھېكايە، ئەدەبىي ئوبزور، ئەسىر... قاتارلىق نادىر ئەسەرلىرىنى، ھەرقايسى كەسىپلەردىكى ئالىم مۇتەخەسسىسلىرىمىزنىڭ ۋە دىنى ئەرباپلىرىمىزنىڭ تارىخ، جوغراپىيە، ئېكولوگىيە، ئارخىلوگىيە، دىن ... قاتارلىق تۈرلۈك كەسىپلەر مەزمۇن قىلىنغان ئىلمى تەتقىقات ئەسەرلىرىنى مۇۋاپىق شەكىلدە بېرىشنى قارار قىلدۇق. ئەگەر پوۋېست، رومان ۋە شېئىرلار توپلىمىغا ئوخشىغان چوڭ تىپتىكى نادىر ئەسەرلەر بولسا، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ئۇنىڭ نەشر قىلىنىشىغا مۇۋاپىق تۈردە ياردەم قىلىدۇ. بۇنىڭدىكى مەقسىدىمىز، چەتئەلدە ياشاۋاتقان يازغۇچى - شائىرلىرىمىزغا تېخىمۇ ئازادە موھىت يارىتىپ بېرىش ۋە ئۇيغۇر ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتىغا تېگىشلىك تۆھپە قوشۇشتىن ئىبارەت.

ھۆرمەت بىلەن:

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ باشلىقى ۋە

« ئۇچقۇن » گېزىتىنىڭ ساھىبى ئابدۇجېلىل قاراقاش

ئاۋىستىرالىيەدە ئىلى مەشرىپى

ئەخمەت ئىگەمبەردى

نەچچە مىڭ يىللىق تارىخى دەستۇرغا ئىگە مەشرەپ، خەلقىمىزنىڭ سىياسى، ئىجتىمائى ۋە مەدەنىيەت تارىخىدا ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ. ئۇ، ئۆزىنىڭ مول مەزمۇنى، رەڭدار شەكىللىرى، ئاجايىپ تەربىيىۋى ئەھمىيىتى بىلەن ئۇزۇن تارىخى دەۋرلەردىن بۇيان مىللىتىمىزنىڭ كۈندىلىك ھاياتىنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى بولۇپ، مەدەنىيەت، ئىلىم ـ پەن، گۈزەللىك ۋە ئۆملۈكنى سۆيىدىغان ۋە ئىتتىپاقلىقنى قەدىرلەيدىغان خەلقىمىز بىلەن بىرگە ياشاپ كېلىۋاتىدۇ.

مەشرەپ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىغا كۆرە، يالغۇزلا كۆڭۈل ئېچىش پائالىيىتى بولۇپ قالماستىن، بەلكى ئۇ خەلقىمىزنىڭ ئۇزۇن ئەسىرلىك تارىخى تەرەققىيات جەريانىدا پىشىپ يېتىلگەن سىياسى، ئىجتىمائى، مەدەنىيەت، ئەدەبىيات ـ سەنئەت، ئىلىم ـ پەن، ئۆرپە ـ ئادەتلىرىنىڭ ھەممە ساھەلەر بويىچە ۋايىغا يېتىپ، ئەۋلاتلارنى تەربىيەلەپ كەلگەن ئۇلۇغ ئاممىۋى تەلەپتۇر.

ئەپسۇسكى، خىتاي باسقۇنچىلىرى، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ پۈتۈن بارلىقىنى تارتىۋالغانلىقى ئاز دەپ، ئەجداتلارنىڭ ئۆلمەس مىراسى بولغان مەشرەپنى كۆزگە قادالغان مىخ كۆرۈپ، 1995 ـ يىلى غۇلجىدا باشلانغان ئاممىۋى مەشرەپ ھەركىتىگە قارشى ھەرخىل ھىلە ـ مېكىرلەرنى ئىشلىتىپ، ئاخىرى بۇ ئاممىۋى خەلق ھەركىتىنى قانلىق باستۇردى ھەم قانلىق باستۇرۇشنى داۋاملاشتۇرىۋاتىدۇ.

ۋەتەن ئىچىدىكى خەلقىمىزنىڭ دات ـ پەريادىنى ئۇزاقتىن تۇيۇپ كېلىۋاتقان ئاۋىستىرالىيەدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار، 1997 ـ يىلى 4 ـ ۋە 5 ـ فېۋراللاردا غۇلجىدا يۈز بەرگەن قانلىق ۋەقەلەرنىڭ كۈچلۈك تەسىرى ئاستىدا، غۇلجا شەھرىدە ۋەتەنپەرۋەر ياشلىرىمىز قوزغىغان ئىلى مەشرىپىنى ئاۋىستىرالىيەدە قانات يايدۇرۇپ، ئىلى ياشلىرىنىڭ ئىنقىلاۋى ئەنئەنىسىنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن، «ئاۋىستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى» نىڭ تەشكىللىشى ۋە ياشلىرىمىزنىڭ غەيرىتى بىلەن خەلقىمىز كۆپرەك جايلاشقان ئادېلايىدى شەھرىدە، ئۇنىڭدىن كېيىن سىدنېي شەھەرلىرىدە، «ئوتتۇز ئوغۇل مەشرىپى» نى تەشكىللەشكە كىرىشىپ، رەسمىي ھەر ئايدا بىر قېتىم دەۋر قىلىپ تۇرىدىغان مەشرەپنى باشلىدۇق. ئىلى مەشرىپىنى ئاۋىستىرالىيەدە نوپۇسىمىزنىڭ ئازلىقى، جايلاشقان ئورۇنلىرىمىزنىڭ بىر ـ بىرىمىزدىن يىراق ۋە چېچىلىپ كەتكەنلىكىمىز، ھەر قايسىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن ئالاھىدە ئەھۋاللىرىمىزغا ئاساسەن، مەشرىپىمىزنىڭ ئاساسى مەزمۇنى ۋە شەكلىنى ساقلاپ، ئۇنى ھازىرقى شەرقىي تۈركىستان داۋاسى تەقەززا قىلىۋاتقان مەزمۇنلار بىلەن بېيىتتۇق. 1997 ـ يىلى 30 ـ ئاۋغۇست 34 نەپەر مەشرەپ ئەھلىنىڭ ماقۇللىشى بىلەن، «ئاۋىستىرالىيە تۈركىستان ياشلار مەشرىپى نىزامنامىسى» تەستىقلىنىپ، مەشرەپ يىتەكچى گۇرۇپپىسىغا قازى، يىگىت بېشى، مۇفتى، پەششاپ، گۈل بېگىلەر سايلاندى. مەشرەپ نىزامنامىسىدا مەشرەپ ھەققىدە: «مەشرەپ، ئاۋىستىرالىيەدىكى بارلىق ۋەتەنداشلار ئىچىدە ئىلىپ بېرىلىپ، ئۆز ئارا چۈشىنىش ھاسىل قىلىپ، بۇ ئارقىلىق ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىپ، ئەجداتلار ئىرادىسىگە ۋارىسلىق قىلىش بىلەن بىرگە، مەنىۋى ھاياتىمىزنى جانلاندۇرۇپ، ئاۋىستىرالىيەدىكى مىللى مەۋجۇتلىقىمىزنى ساقلاش ۋە ھازىرقى خىتاي باسقۇنچىلىرى دەپسەندە قىلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللى داۋاسىنى ئىلگىرى سۈرۈش، ۋەتەن خەلقىمىزگە ماددى، مەنىۋى ياردەمدە بولۇش» دەپ يېزىلغان. بۇنىڭدىن باشقا مەشرەپنىڭ تەرتىۋى، مەشرەپ ئەھلىنىڭ ۋەزىپىسى، مەشرەپ يىتەكچى گۇرۇپپىسىنىڭ ۋەزىپىسى، قازى، مۇفتى، يىگىت بېشى ۋە پاششاپلارنىڭ ۋەزىپىسى دىگەنلەر مەشرەپ نىزامنامىسىدا ئېنىق مۇقىملاشتۇرىلغان. تۆرت سائەتلىك بۇ مەشرەپتە، مەشرەپنىڭ باشلانغانلىقى ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، ۋەتەن ھەققىدىكى خەۋەرلەر، جامائىتىمىز ئىچىدىكى مەسىلىلەر، ئىقىم مەسىلىلىرى، ئەڭ ئاخىرىدا كىتاپلاردىن بىرەر ئابزاست ئوقۇلىدۇ. قۇرئان ۋە ھەدىسلەردىن قىسقىچە تەبلىغ ئىلىپ بېرىلىدۇ. گۈلچايىنىڭ ئايلىنىشى بىلەن ئۆز ـ ئارا دوستلۇق ـ ئىتتىپاقلىق، ۋەتەن ـ مىللەت، ھەققىدىكى بېيىت ـ شېئىر، يۇمۇر لەتىپىلەر ئېيتىلىدۇ. ئارىلاپ نەغمە ـ ناۋا، مىللى ئۇسسۇل، مەشرەپ ئويۇنلىرى بولۇپ تۇرىدۇ. ئاخىرىدا مەشرەپ ئەھلىنىڭ ئىككى مەشرەپ ئارىلىقىدا يۈز بەرگەن يىتەرسىزلىك نۇقسانلىرى بىرتەرەپ قىلىنىپ، ھەر خىل ئەھۋاللارغا قارىتا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىپ، ماددى ۋە مەنىۋى جېرىمانە ۋە چارىلار بېرىلىپ، كېيىنكى مەشرەپنى ئالغۇچىلارنىڭ رەسمىيتى ئۆتۈلۈپ، مەشرەپ ئاخىرلاشقانلىقى جاكارلىنىدۇ. ئىلى مەشرىپى ئادېلايىدىي شەھرىدە ئىككى يىلدىن بۇيان ۋە سىدنېيدا بىر يىلغا يېقىن ۋاقىتتىن بۇيان ئىزچىل تۈردە يۈتكۈزۈلۈپ كېلىنىۋاتىدۇ.

مەشرەپ تارىختىن بۇيان مىللى مەۋجۇتلۇقىمىزنى ساقلاش ۋە مىللىتىمىزنى تەربىيەلەشتە مەكتەپلىك رولىنى ئويناپ كېلىۋاتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن خەلقىمىز بەزى ئادەملەردىكى تەربىيەسىزلىكلەرنى كۆرگەندە ئومۇملاشتۇرۇپ، «مەشرەپ كۆرمىگەن» دىگەن ئاقىلانە ھۆكۈمنى چىقارغان. مەشرەپ مىللىتىمىزنىڭ تەربىيىۋى مەكتىۋى، ئۇ مىللىتىمىزنىڭ مىللى مەنپەئەتكە پايدىلىق. بۇنى تارىخ، ئەمىليەت ئىسپاتلاپ بېرىۋاتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن نەدە، قاچان، قانچىلىك ئادىمىمىز بولۇشىدىن قەتئى نەزەر، ئۇنى دەرھال باشلاپ، قەتئى داۋاملاشتۇرىشىمىز كېرەك.

كومىنىست خىتاي باسقۇنچىلىرى مەشرەپنى چەكلىدى، ئۇنىڭغا قاتناشقۇچىلارنى قاتتىق باستۇرۋاتىدۇ. «جىننىڭ قەستى شاپتۇلدا» دەپ، خىتاي باسقۇنچىلىرىنىڭ ئاساسى مەقسىدى، مىللى روھىمىزنى ئۇجۇقتۇرۇپ، ھەر ـ بىر شەرقىي تۈركىستانلىقنى ئىتائەتچان قۇللارغا ئايلاندۇرۇش. بۇ مەسىلە بۈگۈن مىللەتنىڭ ھايات ـ ماماتىغا تاقىلىپ تۇرغان ۋاقىتتا، مەشرەپ ناملىق بۇ روھى بايلىقىمىزنى قەتئى ساقلاپ، ئۇنى داۋاملاشتۇرىشىمىز كېرەك.

بولۇپمۇ خىتاي باسقونچىلىرىنىڭ مۇستەملىكچىلىك زۇلمى ئاستىدا چەتئەلگە تېرىقتەك چېچىلىپ كەتكەن شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن ۋەتەنسىزلىك، چەتئەللەردىكى مۇساپىرچىلىق، سەرگەردانلىق ھايات جېنىمىزغا قاتتىق پېتىۋاتقان شۇ تاپ شۇ كۈنلەردە، ئاز بولسىمۇ 5 ـ 10 ۋەتەنداشلارنىڭ بىر يەرگە يىغىلىپ ئايدا بولسىمۇ بىر قېتىم دىدارلىشىپ، قېرىنداشلىق ئىتتىپاقىمىزنى كۈچەيتىپ، كومىنىست خىتاي جاللاتلىرىنىڭ تۆمۈر تاپىنىدا يەنچىلىۋاتقان «مەشرەپ» ناملىق بۇ مەڭگۈ سۇنماس گۈلىمىزنى ئەسلەش، ئۇنى قايتا جانلاندۇرۇش، روھىمىزغا يېڭىدىن ئوزۇق، جىسمىمىزغا قايتىدىن كۈچ ـ قۇۋۋەت بېرىپ، ئىمان ۋە ۋىجدانىمىزنى كۈچلەندۇردى.

بىز ئاۋىستىرالىيەدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار مەشرەپنىڭ يوقىرىدا بايان قىلىنغان خاسىيەتلىك روھى ئوزىقى ۋە جىسمىمىزغا بەرگەن كۈچ ـ قۇۋۋەت ۋە نېھمەتلىرىدىن دەسلەپكى قەدەمدە بەھرىمان بولدۇق. شۇڭا، بۇ نېھمەتتىن ۋەتەننىڭ سىرتىدا ياشاۋاتقان بارلىق قېرىنداشلىرىمىزنىڭمۇ تەڭ بەھرىمان بولۇپ، ئۆزىنىڭ ھازىر تۇرىۋاتقان يەرلىرىدە ئەجداتلارنىڭ مىراسى بولغان مەشرەپنىڭ نۇرلۇق چىرىغىنى يېقىپ، شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى يېڭى پەللىگە كۆتۈرۈشنى تەكلىپ قىلىمىز.

1999 ـ يىل 30 ـ ئىيون (ئاۋۇستىرالىيە ـ سىدنېي)

ختايدا ھەربى مەخپىيەتلىكلەرنىڭ ئاشكارىلىنىش ئەھۋاللىرى كۆپەيمەكتە

ختايچە «ياۋروپا گېزىتى» نىڭ 7 - ئاينىڭ 12 - كۈنىدىكى سانىغا بېسىلغان بىر خەۋەرنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسلانغاندا، يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان ختايدا ھەربى مەخپىيەتلىكلەرنىڭ ئوغرىلىنىش ۋە ئاشكارىلىنىش ئەھۋاللىرى شىددەت بىلەن كۆپەيگەن. بۇ گېزىتنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، ختاي ئارمىيىسىنىڭ مەسلىھەتچىلەر باش شتابى ئاخبارات بۆلۈمى تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق، يېقىندىن بۇيان ختاي چوڭ قۇرۇقلۇقىدا ھەربى مەخپىيەتلىكلەرنىڭ ئاشكارىلىنىش ئەھۋاللىرىنىڭ كۆپەيگەنلىكىنى، ئەڭ يېڭى قورال - ياراقلارغا ئائىت مەخپى بەلگىلەرنىڭ نامەلۇم كىشىلەر تەرىپىدىن ئوغرىلانغانلىقىنى ئېنىقلاپ چىققان. بۇ ئەھۋاللارغا ئاساسەن ھەربى تەرەپ ھۆكۈمەتتىن مەخسۇس «قورال - ياراقلارنىڭ مەخپىيەتلىكىنى قوغداش قانۇنى» نى تۈزۈپ چىقىشنى تەلەپ قىلغان. ختاي ئارمىيىسىنىڭ مەسلىھەتچىلەر باش شتابى 6 - ئاينىڭ ئاخىرى شەندوڭ ئۆلكىسىنىڭ ۋېيخەي شەھرىدە «يېڭى قورال - ياراقلارنىڭ مەخپىيەتلىكىنى قوغداش خىزمەت يىغىنى» چاقىرىپ، بۇ ئەھۋاللارنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىرىنى تۈزۈپ چىققان.

گېزىتنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، ختاي بىخەتەرلىك مىنىستىرلىكىنىڭ بىر ئەمەلدارى دۆلەت رەئىسى جاڭ زېمىننىڭ بۇيىل 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى چاقىرىلغان «خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسى خىزمەت يىغىنىدا، «ئاڭلىسام كوچىلاردا سۈنئى ھەمرا قويۇپ بېرىش بازىمىزنىڭ رەسىملىرى ئېقىپ يۈرۈپتۇ، بۇ قانداق ئىش؟» دەپ سورىغانلىقىنى بايان قىلغان. «ياۋروپا گېزىتى» نىڭ ختايدا نەشر قىلىنىۋاتقان «ھەربى ئىشلار مۇنبىرى» ناملىق گېزىتنىڭ بەرگەن خەۋىرىدىن نەقىل كەلتۈرۈپ بايان قىلىشىچە، ختايدىكى ھەربى قۇرۇلۇشلار يەرلىك ئورگانلار تەرىپىدىن ئېلىپ بېرىلغاشقا، قۇرۇلۇش جەريانىدا يەرلىك ئىشچىلار ئارىسىدىكى بەزى فوتوسۈرەت ھەۋەسكارلىرى باشقۇرىلىدىغان بومبا بازىلىرىنىڭ ۋە باشقا مەخپى ھەربى ئورۇنلارنىڭ رەسىمنى ئوغۇرلۇقچە تارتىۋالغان. ئۇندىن باشقا يەنە ختاي ئۆزى ياسىغان ھەربى رادار، باشقۇرىلىدىغان بومبا ۋە يادرولۇق سۈنئاستى پاراخوتى قاتارلىقلارغا ئائىت مەخپىيەتلىكلەرمۇ ھەربى تەتقىقات ئورگانلىرىدا ئىشلەۋاتقان خادىملارنىڭ بۇلارنى ئورۇق - تۇققانلىرىغا ۋە ئەل - ئاغىنىلىرىغا دەپ قويۇشى تۈپەيلىدىن سىرتقا ئاشكارىلىنىپ كەتكەن.

ختاي ھۆكۈمىتى گېرمانىيەدىكى ختاي ئوقۇغۇچىلارنىڭ «4 - ئىيون ۋەقەسى» دە ئۆلگەنلەرنىڭ ئائىلە - تاۋاباتلىرىغا ئىۋەتكەن ياردەم پۇلىنى توڭلىتىپ قويدى

ئۆز خەۋىرىمىز: يېقىندا بېيجىڭ شەھەرلىك دۆلەت بىخەتەرلىك ئىدارىسى «جۇڭگو بانكىسى» نىڭ بېيجىڭ شەھىرىدىكى مەلۇم بىر تارماق بانكىسىغا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، گېرمانىيەدە ئوقۇۋاتقان ختاي ئوقۇغۇچىلارنىڭ 1989 - يىلدىكى «4 - ئىيون ۋەقەسى» دە ئۆلگەنلەرنىڭ ئائىلە - تاۋاباتلىرىغا ياردەم ئۈچۈن بۇ بانكا ئارقىلىق ئىۋەتكەن 11 مىڭ 620 مارك پۇلىنى توڭلىتىپ قويغان. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن يېقىندا «جۇڭگو دېموكراتىك مائارىپ فوندا جەمىيتى» نىڭ باشلىقى ۋاڭ دېگۋاڭ ختاينىڭ دۆلەت رەئىسى جاڭ زېمىن بىلەن ختاينىڭ باش مىنىستىرى جۇرۇڭجىگە قارىتا ئوچۇق خەت ئېلان قىلىپ، كوممۇنىست ختاي ھاكىمىيتىنىڭ بۇ غەيرى ئىنسانى قىلمىشىغا قاتتىق نارازىلىق بىلدۈرگەن. ئوچۇق خەتتە، ختاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئىككى خەلقارا ئىنسان ھەقلىرى ئەھدىنامىسىگە ئىمزا ئاتقان تۇرۇقلۇقمۇ يەنە ئېلىپ بارغان بۇ خىل غەيرى ئىنسانى قىلمىشىنىڭ ختاينىڭ خەلقارادىكى ئوبرازىنى قاتتىق خۇنۇكلەشتۈرگەنلىكى بايان قىلىندى.

ئامېرىكا ھىندىستان بىلەن پاكىستان ئوتتۇرىسىدا ئاتوم ئۇرۇشى پارتلاپ قېلىشىدىن ئەنسىرىمەكتە

بىرقانچە ئايدىن بۇيان ھىندىستان بىلەن پاكىستان ئوتتۇرىسىدا كەشمىر مەسىلىسى توغرىسىدا يۈز بېرىۋاتقان ھەربى توقۇنۇشنىڭ ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدا بىر ئاتوم ئۇرۇشىغا ئايلىنىپ قېلىشىدىن قاتتىق ئەنسىرىگەن ئامېرىكا ھۆكۈمىتى، بۇ ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدىكى توقۇنۇشنى پەسەيتىش ئۈچۈن جىددى ھەرىكەتكە ئۆتتى. خەۋەرلەرگە قارىغاندا ئامېرىكا پرېزىدېنتى كىلىنتون يېقىندا ئامېرىكىغا زىيارەتكە كەلمەكچى بولغان پاكىستاننىڭ باش مىنىستىرى ناۋاز شېرىپ بىلەن بۇ ھەقتە جىددى كۆرۈشۈشنى پىلانلىغان. كىلىنتون يەنە ھىندىستاننىڭ باش مىنىستىرى ئاتال بىھارى بىلەن تېلېفوندا كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭدىن ھەربى توقۇنۇشنى دەرھال توختۇتۇشنى ۋە ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدىكى مەسىلىنى دىيالوگ ئارقىلىق ھەل قىلىشنى تەلەپ قىلغان. بۇندىن بۇرۇن ئامېرىكا پرېزىدېنتى كىلىنتون پاكىستان ۋە ھىندىستانغا ئايرىم - ئايرىم ھالدا يۇقۇرى دەرىجىلىك ۋەكىللەر ئۈمكى ئىۋەتىپ، ئىككى تەرەپتىن ھەربى توقۇنۇشلارنى توختۇتۇشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، ئەمما ھەر ئىككى تەرەپ ئامېرىكىنىڭ نەسىھەتىگە پىسەنت قىلمىغان ئىدى. ئەمما يېقىنقى بىرقانچە ھەپتىدىن بۇيان ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدىكى ھەربى توقۇنۇشنىڭ دائىرىسى بارغانسىرى كېڭىيىپ، ھەر ئىككىلا تەرەپ بىر - بىرىگە قارشى ئېغىر تىپتىكى ستراتېگىيىلىك قوراللارنى ئىشقا سالغاشقا، ھەر كۈنى ھەر ئىككىلا تەرەپتىن 100 لەرچە كىشى ھاياتىدىن ئايرىلدى. ئامېرىكا ۋە دۇنيا جامائەتچىلىكى ئاتوم قوراللىرىغا ئىگە بۇ ئىككى دۆلەتنىڭ ئاخىرى بىر - بىرىگە قارشى ئاتوم قوراللىرىنى ئىشقا سېلىشىدىن قاتتىق ئەندىشە قىلماقتا.

يېقىندا چېچەنىستاننىڭ بارلىق سىياسى ۋە ھەربى رەھبەرلىرى بىر ئارىغا كېلىپ، چېچەنىستاننى ئىسلام دۆلىتى قۇرۇش ھەققىدە بىردەك بىرلىككە كېلىشتى ۋە يېقىن ئارىدا پۈتۈن دۇنياغا دۆلەتنىڭ نامىنى ئېلان قىلىش ھەققىدە ئورتاق قارار ئالدى.

جىددى تۈزىتىش

گېزىتىمىزنىڭ مۇشتىرىلىرىغا مەلۇم بولغانىكى، گېزىتىمىز بېسىلىۋاتقان باسما زاۋۇتى گېزىتىمىزنىڭ 13 - سانى بىلەن 14 - سانىنى فىلمگە ئېلىش جەريانىدا، 13 - سانىنىڭ 8 - بېتىدىكى ئابدۇجېلىل قاراقاش ئەپەندىمنىڭ رەسىمى بىلەن 14 - سانىنىڭ 8 - بېتىدىكى دالاي لامانىڭ رەسىمىنىڭ ئورنىنى ئالماشتۇرۇپ قويغان. ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ تۈزىتىپ ئوقۇۋېلىشىنى ئۈمىت قىلىمىز ۋە بۇ مۇناسىۋەت بىلەن مۇشتىرىلىرىمىزدىن ئەپۇ سورايمىز.

ھۆرمەت بىلەن: «ئۇچقۇن» گېزىتى تەھرىر بۆلۈمى

جانابى ئاللاھ مەدەتكارىمىز بولغاي!

گېزىتنىڭ قۇرغۇچىسى ۋە ساھىبى:
ئابدۇلجېلىل قاراقاش
گېزىت مەسئۇلى ۋە باش تەھرىر:
پەرھات مۇھەممەدى

تەھرىرلەر:
ئۆمەرجان شاھيارى
پەرىدە نىياز
ئايگۈل ئەسەتكىچىك
كوررېكتور:
خەدىچەم خەلىل
مونتاژ:
ئۇچقۇن قەشقىرى

گېزىتىمىزگە بېسىلغان ماقالىلارنىڭ مەزمۇنىسى ئاپتورلىرىمىزغا ئائىتتۇر. گېزىتىمىزغا ئىۋەتىلگەن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ. ۋەتەن ھەققىدىكى مۇھىم ئاخباراتلارغا مۇۋاپىق ھەق بېرىلىدۇ.

E TIC
Lindwurmstr. 99
80337 Munchen Germany
E Mail:etic@ uygur.com
Internet:www.uygur.com
Tel:0049/89/543 88 99
Fax:0049/89/54 45 63 30

گېزىتنى بېسىپ تارقاتقۇچى:
شەرقى تۈركىستان
ئىنفورماتسىيون مەركىزى
نەشرىيات مۇدىرى
ئابدۇلجېلىل تۇران
Tel&Fax: 0090 212 6790370
[redacted]

« ئۇچقۇندىن يانغىن چىقىدۇ »(ئۇيغۇر ماقال - تەمسىللىرىدىن)

ئۇچقۇن

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى

1999 - يىلى 7 - ئاي
17 - سان
گېرمانىيەدە نەشر قىلىندى
Eastern Turkistan
Information Center

ھەپتىلىك سىياسىي - ئىلمىي
گېزىت
گېزىتىمىز 1999 - يىلى
3 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن ئېتىبارەن
نەشر قىلىنماقتا

ئەركىن ئالپتېكىن « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » دىن، شەرقىي تۈركىستاننىڭ كوممۇنىست خىتاي تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنغانلىقىنىڭ 50 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن پۈتۈن دۇنياغا مۇراجەتنامە يوللاشنى تەلەپ قىلدى

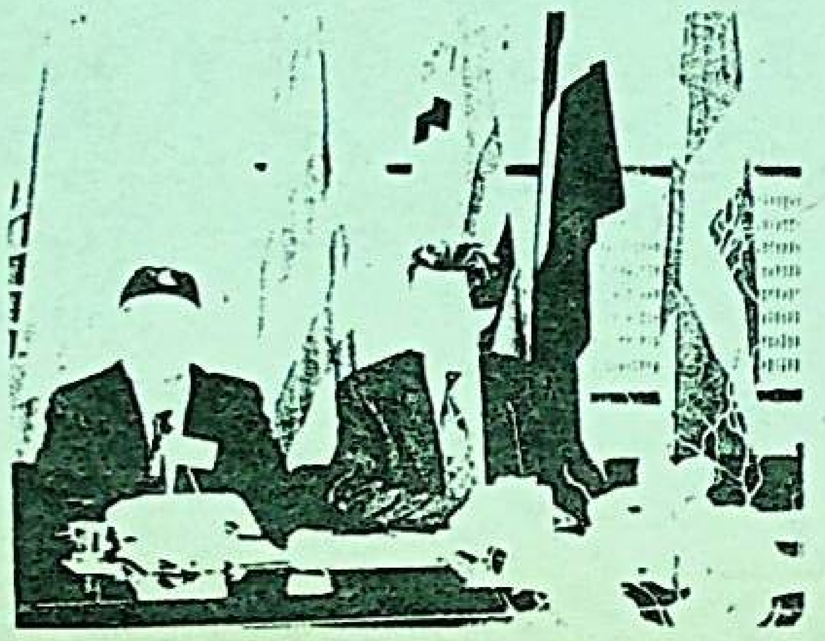

بىسم ئىللاھتىن، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نامىدىن دۇنيادىكى بارلىق دۆلەتلەرنىڭ ھۆكۈمەتلىرىگە، مىللىي پارلامېنتلار تەركىبىدىكى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتلىرىغا، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىغا ۋە باشقا خەلقئارالىق تەشكىلاتلارغا كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستانىنى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن مەخسۇس مۇراجەتنامە يوللاشنى تەلەپ قىلدى. « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ باش سېكرېتارلىقى ئەركىن ئالپتېكىننىڭ يۇقارقى تەلىپىنى مەمنۇنىيەت بىلەن قوبۇل قىلدى.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولسا كېرەك، 1991 - يىلى قۇرۇلغان « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » غا دۇنيادىكى 50 مىللەت ئەزا بولۇپ، بۇ 50 مىللەت دۇنيادىكى 100 مىليوندىن ئارتۇق خەلققە ۋەكىللىك قىلىدۇ. ئەركىن ئالپتېكىن بۇ تەشكىلاتنىڭ 3 نەپەر قۇرغۇچى ئەزاسىنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ دەسلەپتە ئىككى يىل بۇ تەشكىلاتنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، ئارقىدىن 4 يىل ئۇندا باش رەئىسى بولۇپ سايلانغان ئىدى. ھازىر ئەركىن ئالپتېكىن بۇ تەشكىلاتنىڭ ئىجرائىيە كومىتېتى ئەزاسى.

يېقىندا « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ پەخرى رەئىسى مەشھۇر سىياسىيون ئەركىن ئالپتېكىن، گوللاندىيەنىڭ لاھېي شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلگەن « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ ئىجرائىيە كومىتېتى يىغىنىدا شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن سۆز قىلىپ، 1999 - يىلىنىڭ كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 - يىللىقى ئىكەنلىكىنى بايان قىلدى ھەمدە بۇ تەشكىلاتنىڭ باش سېكرېتارلىقىدىن بۇ ھەقتە پۈتۈن تەشكىلات ئەزالىرىنى تولۇق خەۋەردار قىلىشنى، ھەرقايسى ئەللەردىكى تەشكىلات ئەزالىرىنىڭ ئۆزلىرى تۇرۇۋاتقان دۆلەتلەردىكى خىتاي ئەلچىخانىلىرىغا نارازىلىق مەكتۇبى يوللاپ، خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە قارشى يۈرگۈزۈۋاتقان قىرغىنچىلىق سىياسىتىنى دەرھال توختىتىشنى ئۈچۈن

قازاقىستان ھۆكۈمىتى شەرقىي تۈركىستانلىق 5 نەپەر سىياسىي قاچقۇننى قويۇپ بەردى

« خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى ئوتتۇرا ئاسىيا ئاخبارات شۆبىسى » نىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، بىرقانچە ئاي ئىلگىرى « قازاقىستان دۆلەت بىخەتەرلىك كومىتېتى » نىڭ مەخپىي تۈرمىسىدە قاماقلىق تۇرۇۋاتقان 5 نەپەر شەرقىي تۈركىستانلىق سىياسىي قاچقۇن يېقىندا قازاقىستان ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن قويۇپ بېرىلگەن.

قازاقىستاندىكى ۋە دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى ۋە ئۇيغۇر جامائىتى بۇ خەۋەردىن ئىنتايىن سۆيۈندى ۋە قازاقىستان ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ ھەرىكىتىنى، ئىنسان ھەقلىرى جەھەتتە تاشلانغان مۇھىم قەدەملەرنىڭ بىرى، دەپ قاراشتى.

(داۋامى 2 - بەتتە)

ئەركىن ئالپتېكىن دالاي لاما بىلەن كۆرۈشتى

يېقىندا « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ پەخرى رەئىسى مەشھۇر سىياسىيون ئەركىن ئالپتېكىن گېرمانىيەدىكى فرانكفۇرت ئايرودرومىنىڭ ئالىي مېھمانلارنى كۈتۈۋېلىش زالىدا تىبەتلىكلەرنىڭ دىنىي ۋە سىياسىي داھىيسى دالاي لاما بىلەن كۆرۈشتى. كۆرۈشۈش جەريانىدا ئۇ ئىككى قەدىناس دوست خەلقئارا ۋەزىيەت، خىتاي ۋەزىيىتى ۋە شەرقىي تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسىي ۋەزىيىتى ھەققىدە ئەتراپلىق پىكىرلەشتى. شۇنىڭدەك ئۇلار يەنە، 1985 - يىلى شۋېتسارىيەنىڭ زۈرىخ شەھىرىدە قۇرۇلغان « شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرى بىرلىكى » تەشكىلاتى قۇرۇلغاندىن بۇيان ئېلىپ بېرىلغان ھەمكارلىق پائالىيەتلىرىنى قىسقىچە خۇلاسىلەش بىلەن بىرگە، بۇنىڭدىن كېيىن بۇ 3 تەرەپنىڭ خەلقئارا سىياسىي سەھنىلەردىكى ھەمكارلىقىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش ھەققىدە بىردەك پىكىرگە كېلىشتى.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولسا كېرەك، ئەركىن ئالپتېكىن « شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرى بىرلىكى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى بولۇپ، ئۇ، تەشكىلات قۇرۇلغان كۈندىن تارتىپ تاكى ھازىرغا قەدەر بۇ ۋەزىپىسىنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە.

ئىلى دەريا بويىدا 29 نەپەر بىگۇناھ ئۇيغۇر ياش قولغا ئېلىندى

« خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى ئوتتۇرا ئاسىيا ئاخبارات شۆبىسى » نىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇيىل 6 - ئاينىڭ 25 - كۈنى 99 نەپەر ئۇيغۇر ياش ئىلى دەرياسى بويىدا توپلىنىپ سەيلە قىلىپ ئولتۇرغاندا، تۇيۇقسىزلا دەريا بويىغا لىق خىتاي ئەسكىرى ۋە قوراللىق ساقچى قىسىملىرى قاچىلانغان 7 ماشىنا باستۇرۇپ كەلگەن. (داۋامى 2 - بەتتە

تەيۋەن بىلەن خىتاي چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ مۇناسىۋىتى جىددىيلەشتى ئامېرىكا خىتاي ھۆكۈمىتىنى تەيۋەنگە قورال كۈچى ئىشلەتمەسلىك ھەققىدە قاتتىق ئاگاھلاندۇردى

(خەۋىرى 2 - بەتتە)

قازاقىستان ھۆكۈمىتى شەرقىي تۈركىستانلىق 5 نەپەر سىياسىي قاچقۇننى قويۇپ بەردى

(بېشى 1 - بەتتە) كۆپچىلىككە مەلۇم بولۇشىچە كېرەك، بۇيىل 2 - ئايلاردا قازاقىستان ھۆكۈمىتى شەرقىي تۈركىستاندىن ھاياتىنى قۇتقۇزۇپ قېچىپ چىقىپ، قازاقىستاندىن سىياسىي پاناھلىق تىلىگەن خەمىت مۇھەممەت، قاسىم مەخپىر، ئىلياس زوردۇن قاتارلىق ئۇيغۇر ياشلىرىنى قولغا ئالغان ھەمدە چەتئەلدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قاتتىق ئېتىرازلىرىغا قارىماي بۇ ياشلارنى خىتاي ھۆكۈمىتىگە تاپشۇرۇپ بەرگەن ئىدى. ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ قازاقىستان ھۆكۈمىتى بۇخىل ھەرىكىتىنى توختاتماي، بۇيىل 4 - ۋە 5 - ئايلاردا يەنە شەرقىي تۈركىستانلىق سىياسىي قاچقۇنلاردىن 10 غا يېقىن كىشىنى قولغا ئېلىپ ئۇلارنى قازاقىستان بىخەتەرلىك كومىتېتىنىڭ مەخپىي تۈرمىسىگە قامىغان ۋە ئۇلارنى خىتاي ھۆكۈمىتىگە قايتۇرۇپ بېرىشكە ھازىرلانغان ئىدى. بۇ ۋەقەدىن كېيىن، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى ۋە ئۇيغۇر جامائىتى، قازاقىستان ئەلچىخانىرى ئالدىدا نامايىش قىلىش، خەلقئارا تەشكىلاتلارغا مۇراجەت يوللاش قاتارلىق شەكىللەردىن پايدىلىنىپ، قازاقىستان ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ غەيرىي ئىنسانىي قىلمىشىغا قاتتىق نارازىلىق بىلدۈردى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى »، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » قاتارلىق بەزى خەلقئارالىق تەشكىلاتلارمۇ بۇ ۋەقە مۇناسىۋىتى بىلەن قازاقىستان پرېزىدېنتى نۇرسۇلتان نەزەربايېۋقا ۋە قازاقىستان ھۆكۈمىتىگە ئالاھىدە نارازىلىق مەكتۇبى يوللاپ، قازاقىستان ھۆكۈمىتىدىن بۇخىل غەيرىي ئىنسانىي قىلمىشلىرىنى دەرھال توختىتىشنى تەلەپ قىلغان ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى مۇساپىرلار ئالىي كومىتېتى » نىڭ قازاقىستاندا دائىمىي تۇرۇشلۇق ۋاكالەتچىلىرى ۋە قازاقىستان ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ خەلقئارا بىروسى قاتارلىق ئورۇنلارمۇ قازاقىستان ھۆكۈمىتىگە بۇھەقتە بېسىم ئىشلەتكەن. نەتىجىدە قازاقىستان ھۆكۈمىتى بۇمەسىلىنى ئېھتىياتچانلىق بىلەن ھەل قىلىشقا مەجبۇر بولغان ۋە يېقىندا قازاقىستاننىڭ تۈرمىلىرىدە تۇرۇۋاتقان 5 نەپەر شەرقىي تۈركىستانلىق سىياسىي قاچقۇننى قويۇپ بېرىشكە مەجبۇر بولغان.

قازاقىستاندىن كەلگەن خەۋەرلەرگە قارىغاندا، بەزى دېموكراتىك ئەللەر قازاقىستان ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن قويۇپ بېرىلگەن بۇ 5 نەپەر ئۇيغۇر ياشقا سىياسىي پاناھلىق بېرىش ئالدىدا تۇرماقتا.

ئىلى دەرياسى بويىدا 29 نەپەر بىگۇناھ ئۇيغۇر ياش قولغا ئېلىندى

(بېشى 1 - بەتتە) ماشىنىلاردىكى تولۇق قوراللانغان ئەسكەر ۋە قوراللىق ساقچىلار ماشىنىدىن سەكرەپ چۈشۈپ، ھېچ گەپ - سۆز قىلمايلا ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ ئارىسىغا يوپۇرۇلۇپ كىرىپ، ياشلارنى بىر - بىرلەپ ئۇتۇپ سۆرەشتۈرۈپ ماشىنىلارغا قاچىلاشقا باشلىغان. ھېچبىر ئىشتىن خەۋىرى يوق بۇ بىگۇناھ ياشلار ئەسكەرلەرگە نارازىلىق بىلدۈرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئەسكەرلەر ئۇلارنى مىلتىقنىڭ پەيىنەكلىرى بىلەن ئۇرۇپ، مۇشتلاپ - تېپىپ، ھەممىسىنىڭ قولىغا كويزا سېلىپ، خۇددى يۈك تاشلىغاندەك قوپاللىق بىلەن ماشىنىلارغا ئاتقان. تاياق زەربىسىدىن كۆپلىگەن ياشلارنىڭ باش - كۆزلىرى يېرىلىپ، يۈزىن نەزايى قانغا بويالغان، ھەتتا بەزىلىرىنىڭ پۇت - قوللىرى سۇنۇپ كەتكەن. خەۋەرلەرگە قارىغاندا، سىياسىي ئىشلار بىلەن ھېچبىر ئالاقىسى بولمىغان بۇ 29 نەپەر بىگۇناھ ئۇيغۇر ياش ئىلى ۋىلايەتلىك جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىنىڭ ۋاقىتلىق تۈرمىسىگە قامالغان ۋە قاتتىق قىيىن - قىستاققا ئېلىنغان.

خەۋەرلەرگە قارىغاندا، 1997 - يىلى يۈز بەرگەن غۇلجا ۋەقەسىدىن كېيىن، خىتاي ھۆكۈمىتى ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ بىرىيەرگە توپلىنىشىنى قاتتىق چەكلىگەن بولۇپ، شۇنىڭدىن كېيىن خىتاي ساقچى دائىرلىرى ئىلى تەۋەسىدە ھەرخىل ئىجتىمائىي سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن بىر يەرگە توپلانغان ئۇيغۇرلارنى تۈرلۈك باھانىلەر بىلەن ئۇتقۇن قىلىش ۋە قولغا ئېلىش ھەرىكەتلىرىنى ئىزچىل ھالدا داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن.

تەيۋەن بىلەن خىتاي چوڭقۇرۇقلۇقىنىڭ مۇناسىۋىتى جىددىيلەشتى
ئامېرىكا خىتايىنى تەيۋەنگە قورال كۈچى ئىشلەتمەسلىك ھەققىدە قاتتىق ئاگاھلاندۇردى

خىتايچە « ياۋروپا گېزىتى » بىلەن « شىڭداۋ گېزىتى » نىڭ 7 - ئاينىڭ 17 - ، 18 - ۋە 19 - كۈنلىرىدىكى خەۋەرلىرىگە قارىغاندا، بۇيىل 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنى تەيۋەننىڭ پرېزىدېنتى لى دېڭخۇي بايانات ئېلان قىلىپ، « ئىككى دۆلەت نەزەرىيىسى » نى ئوتتۇرىغا قويغان. لى دېڭخۇينىڭ بۇ ئىككى دۆلەت نەزەرىيىسىدە، كوممۇنىست خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ « بىر دۆلەتتە ئىككىخىل تۈزۈم » دېگەن سىياسىتىگە قارشى، « بىرمىللەتتە ئىككى دۆلەت » دېگەن پىكىر ئوتتۇرىغا قويۇلغان ھەمدە لى دېڭخۇي باياناتىدا، تەيۋەن بىلەن خىتاي چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ بىر دۆلەت بىلەن يەنە بىر دۆلەت ئوتتۇرىسىدىكى مەناسىۋەت ئىكەنلىكىنى تەكىتلىگەن.

لى دېڭخۇينىڭ يۇقارقى باياناتىدىن كېيىن، كوممۇنىست خىتاي ھۆكۈمىتى لى دېڭخۇينى، « جۇڭگونى پارچىلىماقچى » دەپ قاتتىق ئەيىبلىگەن. شۇنىڭ بىلەن بىرگە خىتاي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەئىسى جاڭ زېمىن نەنجىڭ ھەربىي رايونى بىلەن گۇاڭجۇ ھەربىي رايونىغا جىددىي ئورۇش قىلىش ھالىتىدە تۇرۇش ھەققىدە ئالاھىدە بۇيرۇق چۈشۈرگەن. شاڭگاڭ گېزىتلىرى، 5 - ئاينىڭ 15 - كۈنى خىتاي دائىرلىرىنىڭ تەيۋەنگە خوشنا بولغان فۇجيەن ئۆلكىسىگە جىددىي تۈردە ئەسكەر يۆتكىگەنلىكىنى، فۇجيەن ھاۋا قاتنىشىنىڭ قاتتىق قامال قىلىنىپ، ھەرقانداق ئايروپىلاننىڭ ئۇچۇشىنىڭ چەكلەنگەنلىكىنى، تەيۋەن بوغۇزىدىكى خىتاي دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ ئورۇش قىلىشقا ھازىر ۋەزىيەتتە تۇرغانلىقىنى خەۋەر قىلىشتى.

كوممۇنىست خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ تەيۋەنگە قاراتقان بۇ جىددىي ھەربىي تەھدىدى، تەيۋەن خەلقىنى قاتتىق ئەنسىزلىككە سېلىپ، پاي چېكى بازىرىنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋەتكەن. سىياسىي كرىزىس يۈزبەرگەندىن بۇيان تەيۋەن پاي چېكى بازىرىنىڭ ئېلىم - سېتىم ئىشلىرى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيىگە چۈشۈپ قالغان. تەيۋەن ھۆكۈمىتىمۇ خىتاي چوڭ قۇرۇقلۇقىغا يېقىن بولغان جىن مىن ئاراللىدا تۇرۇشلۇق ھەربىي قىسىملىرىغا ئەڭ يۇقىرىك ھەربىي ھالەتتە تۇرۇش ھەققىدە بۇيرۇق چۈشۈرگەن.

« ياۋروپا گېزىتى » نىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ئامېرىكا ھۆكۈمىتى بايانات ئېلان قىلىپ، خىتاينىڭ تەيۋەن مەسىلىسىنى قورال كۈچى بىلەن ھەل قىلىش پوزىتسىيىسىگە تاقەت قىلىپ تۇرالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن. ئاقساراي باياناتچىسى لوكخارت ئەپەندى ئۆز باياناتىدا، ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ تەيۋەن مەسىلىسىنىڭ قورال كۈچى ئارقىلىق ھەل قىلىنىشىغا قاتتىق قارشى ئىكەنلىكىنى، بۇنىڭ تىنچ ئوكيان رايونىنىڭ تىنچلىقىغا جىددىي تەھدىت ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى بايان قىلغان ھەمدە خىتاي ھۆكۈمىتىنى ھەربىي جەھەتتە ئالدىراڭغۇلۇق قىلماسلىق ھەققىدە قاتتىق ئاگاھلاندۇرغان.

ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئامېرىكا ئاۋام پالاتاسى تاشقى مۇناسىۋەت كومىتېتىنىڭ رەئىسى ھېلمىس ئەپەندىمۇ بۇ ۋەقە مۇناسىۋىتى بىلەن ئېلان قىلغان باياناتىدا، « توغرا، تەيۋەن جۇڭگونىڭ بىرپارچىسى، ئەمما ئۇ جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ بىر پارچىسى ئەمەس. پرېزىدېنت لى دېڭخۇي ئەپەندى پەقەتلا ئەمەلىيەتنى سۆزلىدى، جۇڭگو بولسا ئالللىبۇرۇن پارچىلانغان بىردۆلەت، ئۇنىڭدا ئىگىلىك ھوقۇقىغا ئىگە ئىككى دۆلەت مەۋجۇت، خۇددى سابىق شەرقىي گېرمانىيە بىلەن غەربىي گېرمانىيىگە ئوخشاش. غەربىي گېرمانىيە بىلەن شەرقىي گېرمانىيە دېموكراتىك بىر تۈزۈم ئاستىدا ئۆزئارا بىرلەشتى، خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش، جۇڭگومۇ كەلگۈسىدە دېموكراتىك تۈزۈم ئاستىدا بىرلىشىدۇ » دېدى.

ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئاقساراي باياناتچىسى لوكخارت ئەپەندى بايانات ئېلان قىلىپ، خىتاينىڭ كۆپ يىللاردىن بۇيان يادرو قوراللىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن جىددىي ئىزدىنىۋاتقانلىقىنى، ئەمما ئامېرىكىنىڭ ھازىر مەۋجۇت يادرو قوراللىرى بىلەن ئۆز دۆلىتىنىڭ بىخەتەرلىكىنى قوغداشقا تولۇق قادىر ئىكەنلىكىنى بىلدۈردى ھەمدە مۇنداق دېدى: « بىزنىڭ بىلىشىمىزچە ھازىر خىتاينىڭ قولىدا 24 تانە ئۇزاق مۇساپىلىق يادرولۇق ئوق بېشى بار، ئەمما ئامېرىكىنىڭ بۇخىل قورالىنىڭ سانى 6 مىڭدىن ئاشىدۇ ».

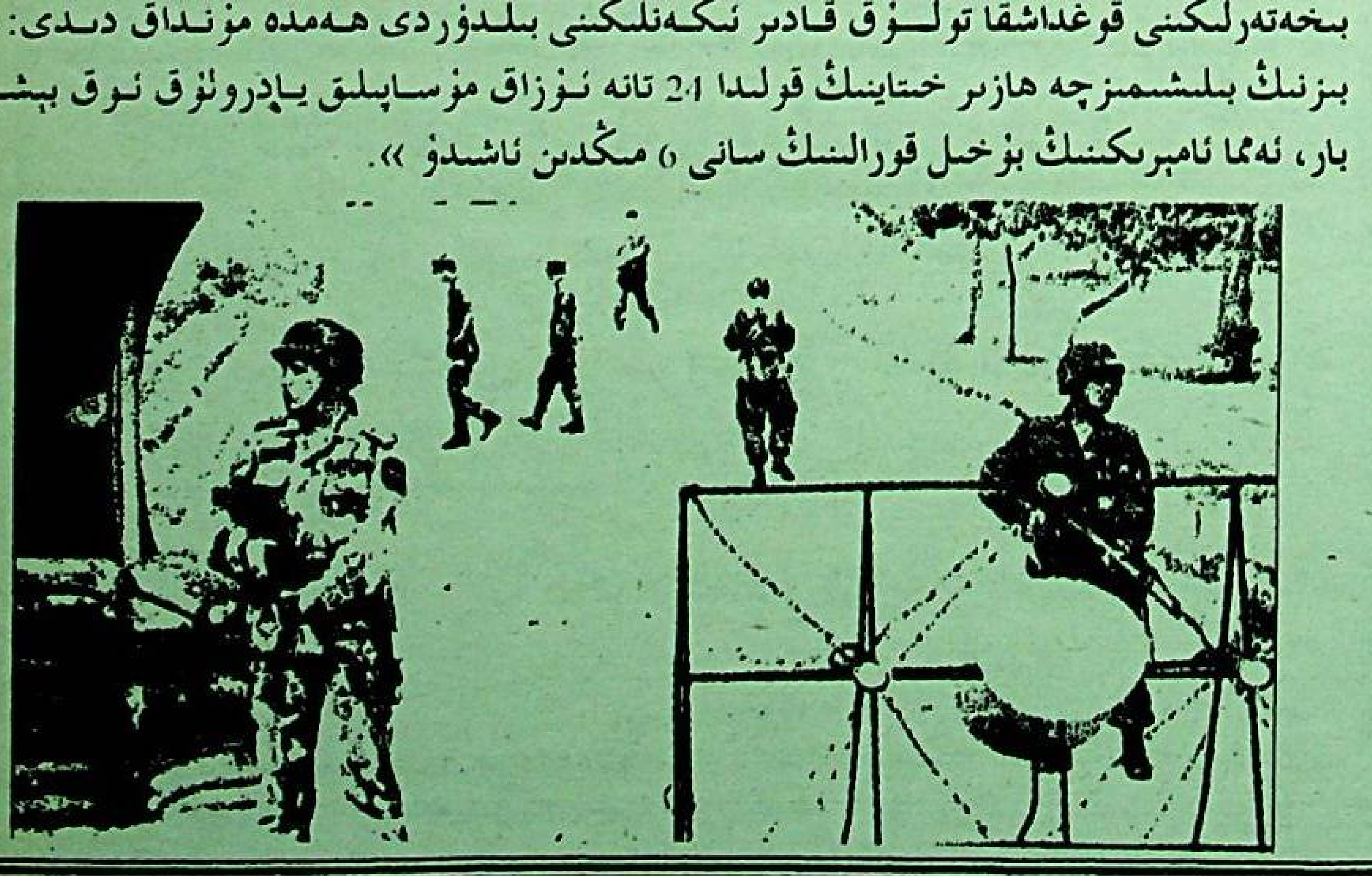

مەشھۇر سىياسىيونىمىز ئەركىن ئالپتېكىننىڭ سىياسىي پائالىيەتلىرىدىن تەرمىلەر

ئەركىن ئالپتېكىن مالتادا

گېرمانىيەدىكى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ پەخرىي رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن يېقىندا، « شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان بىرلىكى » تەشكىلاتىغا ۋاكالىتەن مالتاغا بېرىپ، مالتا ئۇنىۋېرسىتېتىدا « شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستاندا ئىنسان ھەقلىرى » دېگەن تېمىدا مەخسۇس دوكلات بەردى.

مالتا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تەكلىۋىگە ئاساسەن 5 كۈنلۈك زىيارەت ئۈچۈن بۇ ئارال دۆلىتىگە كەلگەن ئەركىن ئالپتېكىن، بۇيەردە بەرگەن بىرقانچە قېتىملىق ئىلمىي دوكلاتىدا، خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە قارىتا يۈرگۈزۈۋاتقان قىرغىنچىلىق سىياسىتىنى ۋە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسانىي ھەق - ھوقۇقلىرىنىڭ ئېغىر دەرىجىدە دەپسەندە قىلىنىش ئەھۋالىنى ئۇختۇلۇق ھالدا ئوتتۇرىغا قويدى.

ئەركىن ئالپتېكىن مۇنستېر دە

يېقىندا، « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى » . گېرمانىيەدىكى «خرىستىيان دېموكراتىك پارتىيىسى ياشلار تەشكىلاتى » . « خەلقئارا ئېزىلىۋاتقان خەلقلەر ۋە ئازسانلىق مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » ۋە « گېرمانىيە مۇنستېر شەھەرلىك ئالىي مەكتەپلەر بىرلىكى » قاتارلىق 4 تەشكىلات گېرمانىيەنىڭ مۇنستېر شەھرىدە، « خىتايدا ئىنسان ھەقلىرى » دېگەن تېمىدا مەخسۇس خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى ئۆتكۈزدى. بۇقېتىمقى يىغىنغا، يۇقارقى تەشكىلاتلارنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرىدىن سىرت يەنە گېرمانىيە پارلامېنتى تاشقى مۇناسىۋەتلەر كومىتېتىنىڭ ئەزاسى رۇپرېخ پولىس. خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىلى مارتىن دىلوگوس، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ پەخرىي رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن .گېرمانىيەدىكى خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرىنىڭ ۋەكىلى ۋە خىتاينى تەتقىق قىلىۋاتقان ئالىم - مۇتەخەسسىسلەردىن بولۇپ بىرقانچە يۈزكىشى قاتناشتى.

مەشھۇر سىياسىيون ئەركىن ئالپتېكىن يىغىندا شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن سۆز قىلىپ. كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ ۋەھشى قىرغىنچىلىق سىياسىتى تۈپەيلىدىن نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى ھايات - ماماتلىق كۈرىشى ئېلىپ بېرىۋاتقانلىقىنى، ئەگەر دۇنيا جامائەتچىلىكى خىتايغا قارىتا جىددىي تەدبىر قوللانمىسا. شەرقىي تۈركىستاندا قانلىق ۋەقەلەرنىڭ تېخىمۇ ئۇلغىيىپ كېتىدىغانلىقىنى بايان قىلدى ھەمدە گېرمانىيە باشچىلىقىدىكى ياۋروپا بىرلىكىگە ئەزا دۆلەتلەرنى خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى قىرغىنچىلىق سىياسىتىنى توختۇتىشىغا سىياسىي جەھەتتىن جىددىي تۈردە بېسىم ئىشلىتىشىنى تەلەپ قىلدى.

يىغىندا يەنە « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى » بىلەن « ئاسارەت ئىچىدىكى مىللەتلەر ۋە ئازسانلىق مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » نىڭ ۋەكىللىرىمۇ سۆزقىلىپ، نۆۋەتتە خىتاي تېررىتورىيىسى ئىچىدە ئىنسان ھەقلىرىنى قوغداش جەھەتتە ھېچقانداق ئىلگىرىلەش بولمىغانلىقىنى، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ گەرچە دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى باياننامىسىنىڭ بەزى ماددىلىرىغا ئىمزا ئاتقان بولسىمۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ ھېچبىرىگە ئەمەل قىلمايۋاتقانلىقىنى، بولۇپمۇ يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان شەرقىي تۈركىستاندا سىياسىي مەھبۇسلارنى ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىش ئەھۋاللىرىنىڭ بارغانسېرى كۆپىيىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ۋە شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتە خىتاي بويىچە سىياسىي مەھبۇسلارغا ئۆلۈم جازاسى ھۆكۈم قىلىنىۋاتقان بىردىن - بىر رايون ئىكەنلىكىنى بايان قىلىشتى ھەمدە دۇنيا جامائەتچىلىكىنى شەرقىي تۈركىستاندا يۈز بېرىۋاتقان سىياسىي ۋەقەلەرگە يېقىندىن دىققەت قىلىشقا چاقىردى.

ئەركىن ئالپتېكىن شۋېتسىيەنىڭ پايتەختى شتوكھولمدا

« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ پەخرىي رەئىسى ۋە مەشھۇر سىياسىيون ئەركىن ئالپتېكىن يېقىندا شۋېتسىيەنىڭ پايتەختى شتوكھولمدا ئۆتكۈزۈلگەن، « ئاسىيادا زوراۋانلىق قوللانماسلىق پرىنسىپلىرى » دېگەن تېمىدىكى خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتناشتى.

شۋېتسىيەدىكى « ئاسىيا تەتقىقات مەركىزى » تەرىپىدىن ئۆتكۈزۈلگەن بۇقېتىمقى يىغىندا ئەركىن ئالپتېكىن شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن سۆز قىلىپ، ئاسىيا رايونىدا مىللىي مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشتا زوراۋانلىق ئۇسۇلىغا تايانماسلىق پرىنسىپىنىڭ ئاساسىنى ھىندىستانلىق ھىندىرا گەندىنىڭ ياراتقانلىقىنى، ئۇندىن كېيىن تىبەت خەلقىنىڭ دىنىي داھىيسى دالاي لاما، بىرما خەلقىنىڭ داھىيسى ئاۋساڭ سۇچى، شەرقىي تىمور خەلقىنىڭ داھىيسى بىشوف بىللو جوسە راموس خورتا قاتارلىق نوبېل تىنچلىق مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن شەخسلەرنىڭ تىنچلىق پرىنسىپلىرىغا ئەمەل قىلىپ، ئۆز خەلقلىرىنىڭ مىللىي كۈرەشلىرىنى تىنچلىق شەكلى ئارقىلىق داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما ئاسىيا رايونىدا قانلىق توقۇنۇشلارنىڭ ئىزچىل ھالدا يۈز بېرىپ كېلىۋاتقانلىقىنى، بولۇپمۇ بۇ خىل ئەھۋاللارنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا تېخىمۇ ئېغىر ئىكەنلىكىنى، بۇ خىل ۋەقەلەرنىڭ يۈز بېرىشىگە تامامەن خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرى تاجاۋۇزچىلىقى سەۋەبچى بولىۋاتقانلىقىنى بايان قىلدى. ئەركىن ئالپتېكىن، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئىنسان ھەقلىرى جەھەتتىكى قاراشلىرىنىڭ تامامەن مەنتىقىسىز ئىكەنلىكىنى ۋە خىتاي دائىرىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرىنىڭ تىنچلىق شەكلى بىلەن ئوتتۇرىغا قويغان ئارزۇ - ئىستەكلىرى ۋە تەلەپلىرىنى قەتئىي ھالدا رەت قىلىپ كەلگەنلىكىنى ۋە بۇ خەلقلەرنى قورال كۈچى بىلەن قانلىق باستۇرۇپ كەلگەنلىكىنى تەكىتلەپ ئۆتكەندىن كېيىن، ئاخىرىدا مۇنداق دېدى: « ئەگەر خىتاي ھۆكۈمىتى يەنە بۇ خىل پوزىتسىيەسىنى داۋاملاشتۇرىۋەرسە، يېقىن كەلگۈسىدە 1 مىليار 300 مىليون نوپۇسقا ئىگە خىتايدا پۈتۈن دۇنياغا تەسىر كۆرسەتكۈدەك دەرىجىدە قانلىق توقۇنۇشلار مەيدانغا كېلىشى مۇمكىن. شۇڭا دۇنيا جامائەتچىلىكى ھازىردىن باشلاپ بۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىشى لازىم ».

ئەركىن ئالپتېكىن پوستامدا

« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ پەخرىي رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن يېقىندا گېرمانىيەنىڭ پوستام شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن ، « دۇنيادا قوراللىق توقۇنۇشلارنىڭ كۆپىيىشى ۋە ئازسانلىق مىللەتلەر مەسىلىسى » دېگەن تېمىدىكى خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدا شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن سۆزقىلىپ، بەزى ياۋروپا ئەللىرىنىڭ خىتاي بىلەن بولغان سودا مەنپەئەتىگە زىيان يېتىپ قېلىشتىن ئەنسىرەپ، خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا ئېلىپ بېرىۋاتقان ئىنسان ھەقلىرى تاجاۋۇزچىلىقلىرىغا كۆز يۇمۇۋاتقانلىقىنى ئەيىبلىدى.

ئەركىن ئالپتېكىن، گېرمانىيەنىڭ سابىق باش مىنىستىرلىرىدىن ۋىلى برانت ئەپەندى تەرىپىدىن قۇرۇلغان « تەرەققىيات ۋە تىنچلىق جەمىيىتى » تەشكىللىگەن بۇقېتىمقى يىغىندا قىلغان سۆزىدە، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ئىنسان ھەقلىرى مەسىلىسىدە بىتەرەپ مەيداندا تۇرالمايۋاتقانلىقىنى، بەزى ياۋروپا ئەللىرىنىڭ خىتاي بىلەن بولغان سودا مۇناسىۋىتىگىلا ئەھمىيەت بېرىپ، خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى قىرغىنچىلىق سىياسەتلىرىنى كۆرمەسلىككە سېلىۋالغانلىقىنى، بۇسەۋەپتىن قاتتىق ئۈمىدسىزلەنگەن ۋە ئىززەتلىرىنىڭ دۇنيا تەرىپىدىن ئۇنۇتۇلۇپ كېتىلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئاخىرى قولغا قورال ئېلىپ، خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى ھايات - ماماتلىق كۈرەشنى ئېلىپ بېرىۋاتقانلىقىنى، نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستاندا يۈزبېرىۋاتقان قوراللىق توقۇنۇشلارغا تامامەن خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ چېكىدىن ئاشقان زۇلۇم سىياسىتى سەۋەبچى بولىۋاتقانلىقىنى بايان قىلدى. ئەركىن ئالپتېكىن يەنە، دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ پەرۋاسىزلىقى تۈپەيلىدىن ھازىر پەقەت شەرقىي تۈركىستاندىلا ئەمەس، بەلكى دۇنيادىكى 65 دۆلەتتە قانلىق توقۇنۇشلار يۈزبېرىۋاتقانلىقىنى ئەسكەرتتى.

ۋاڭ لېجۇەن :

« مىللى بۆلگۈنچىلەرنىڭ بۇزغۇنچىلىق ھەرىكىتى بىردەممۇ توختاپ قالغىنى يوق »

گېزىتىمىز مۇخبىرى دىيارىمىزنىڭ ۋەتەندىن بىۋاستە بەرگەن خەۋىرىگە قارىغاندا، ئاتالمىش « ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم » نىڭ باش سېكرېتارى ۋاڭ لېجۇەن يېقىندا ئۈرۈمچىدە چاقىرىلغان « ئاپتونوم رايونلۇق مەركەزلەشتۈرۈپ تۈزەش خىزمىتى يىغىنى » دا قىلغان مەخسۇس سۆزىدە، شەرقىي تۈركىستاندا مىللى مۇستەقىللىق ھەرىكەتلەرنىڭ توختىماي داۋام قىلىۋاتقانلىقىنى ۋە خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ « مىللى بۆلگۈنچىلەر » گە قارشى كۈرىشىنىڭ ئۇزاققىچە داۋاملىشىدىغانلىقىنى بايان قىلغان.

ۋاڭ لېجۇەن، ھەردەرىجىلىك « مەركەزلەشتۈرۈپ تۈزەش » خىزمەت ئەترەتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى قاتناشقان بۇقېتىمقى ئىچكى يىغىندا ئەينەن مۇنداق دېگەن : « ھازىر ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئىجتىمائى ئەھۋالى يەنىلا بىرقەدەر مۇرەككەپ.مىللى بۆلگۈنچىلەرنىڭ بۇزغۇنچىلىق ھەرىكىتى بىردەممۇ توختاپ قالغىنى يوق. بۇكۈرەش ئۇزاققىچە داۋاملىشىدۇ. بۇ ھەرگىزمۇ بىزنىڭ ئىرادىمىزگە باغلىق ئەمەس. مەركەزلەشتۈرۈپ تۈزەش - بۆلگۈنچىلەرگە قارشى كۈرەشتىكى ئاساسى خىزمەت. بۇخىزمەتنى پۇختا تۇتۇپ، ئاممىنى تولۇق قوزغىغاندىلا ئاندىن بۆلگۈنچى ئۇنسۇرلارنى يوشۇرۇنىدىغان جاي تاپالمايدىغان قىلىپ قويىمىز. مەركەزلەشتۈرۈپ تۈزەش خىزمىتى ئۇدا بىرقانچە يىل ئىلىپ بېرىلىۋاتىدۇ. بۇخىزمەتكە قارىتا ئىدىيەدە قىلچىمۇ مۇجىمەللىشىشكە بولمايدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن:

(1) قاتتىق زەربە بېرىشنىڭ كۈچلۈك ھەيۋىسىنى باشتىن - ئاخىر ساقلاپ، زەربە بېرىش سالمىقىنى يەنىمۇ ئاشۇرۇپ، زوراۋانلىق، تېرورلۇق جىنايى ھەرىكەتلىرىنى بىخ ھالىتىدىلا ئۈگىتىشتە چىڭ تۇرۇپ، دۈشمەنگە ھېچقانداق ئارام بېرىش پۇرسىتى بەرمەسلىك.

(2) ئاساسى قاتلامنى تولۇقلاش پىرىنسىپى بويىچە ، سىياسى جەھەتتە مۇستەھكەم.كەسپى ساپاسى بىرقەدەر يۇقىرى مىللى كادىرلارنى تەربىيلەش، ئاكتىپلار قوشۇنىنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە كېڭەيتىش كېرەك.

(3) يۈزتۇرانە تەشۋىق قىلىش، تەربىيە بېرىشنى مەركەزلىك قانات يايدۇرۇپ، ھەرمىللەت ئاممىسىنىڭ ئىدىيىسى ۋە سىياسى ئېڭىنى ئۆزگەرتىش، ئۆزلىكىدىن قوزغىلىپ مىللى بۆلگۈنچىلەرگە قارشى كۈرەش قىلىشقا يېتەكلەش.

(4) دىنى ئىشلارنى باشقۇرۇشنى قانۇن بويىچە كۈچەيتىپ، ۋەتەنپەرۋەر دىنى زاتلارنى ئىنتىپاقلاشتۇرۇش ۋە قوغداش كېرەك. دىنى ئەسەبى كۈچلەرگە قانۇن بويىچە زەربە بېرىش كېرەككى، ئۇلارغا ھەرگىزمۇ يول قويماسلىق كېرەك.

(5) تەربىيەنى كۈچەيتىپ، بولۇپمۇ ياشلارنى ئوختۇلۇق ۋە كۆپلەپ تەربىيلەپ. ئۇلارنى كىچىكىدىن باشلاپ ئىلمى دۇنيا قاراش، ماركسىزىملىق كىشىلىك تۇرمۇش قارىشى، قىممەت قارىشىنى ۋە مىللەتچىلىك قىلمايدىغان يۇقىرى ساپالىق بىرتۈركۈم ئىزباسارلارنى تەربىيلەپ چىقىش كېرەك ».

(تەھرىردىن ئىزاھات: ۋاڭ لېجۇەننىڭ يۇقارقى سۆزلىرى ئۇنىڭ « ئاپتونوم رايونلۇق مەركەزلەشتۈرۈپ تۈزەش خىزمىتى يىغىنى » دا قىلغان. « ئاساسى قاتلام ئۇل قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىپ، شىنجاڭنىڭ ئۇزاققىچە ئەمىن بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم » دېگەن تېمىدىكى نۇتقىدىن ئېلىنغان بولۇپ، تاشقى دۇنيادىكى ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ شەرقىي تۈركىستاننىڭ سىياسى ۋەزىيىتىنى تېخىمۇ ياخشى چۈشىنىۋېلىشىغا پايدىسى بولسۇن ئۈچۈن، ۋاڭ لېجۇەننىڭ نۇتقىنى ئەينەن ئىقتىباسلارغا سۇندۇق)

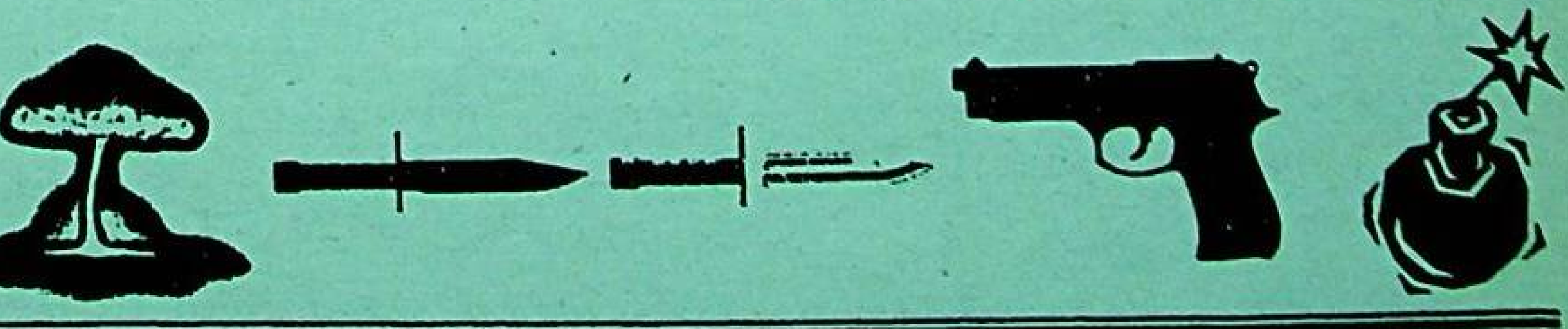

يەكەن ناھىيىسىدە 12 نەپەر ئۇيغۇرغا ھۆكۈم ئېلان قىلىنىپ، ئىككى ئۇيغۇر ئېتىپ ئۆلتۈرۈلدى

ئۆز مۇخبىرىمىز دىيارىمىزنىڭ ۋەتەندىن بىۋاستە بەرگەن خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىندا « يەكەن ناھىيىلىك خەلق سوت مەھكىمىسى » ئوچۇقسوت يىغىنى ئېچىپ، مەمتىمىن ئۆرەك، ئۆمەر ئوسمان قاتارلىق 12 نەپەر ئۇيغۇر ياشقا ھۆكۈم ئېلان قىلغان. بۇلارنىڭ ئىچىدە مەمتىمىن ئۆرەك بىلەن ئۆمەر ئوسمانلار ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىپ، شۇكۈنى خىتاي ئەسكەرلىرى تەرىپىدىن شېھىت قىلىنغان، ئۇرمۇھەممەت سادىق مۇددەتسىز قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىپ، سىياسى ھوقۇقىدىن ئۆمۈربويى مەھرۇم قىلىنغان، ئىسلام قۇربان قاتارلىق 8 نەپەر ياش ئايرىم - ئايرىم ھالدا 15 يىللىققىچە مۇددەتلىك قاماق جازالىرىغا ھۆكۈم قىلىنغان.

خىتاي سوتىنىڭ ھۆكۈمنامىسىغا ئاساسلانغاندا، شېھىت قىلىنغان مەمتىمىن ئۆرەك بىلەن ئۆمەر ئوسمانلار، « يەكەن ناھىيە ئىگەچى يېزىلىق ساقچىخانىسىنى پارتلىتىشقا قاتناشقان ۋە « 31 - ئۆكتەبىر » پارتلاش ۋەقەسى بىلەن « 2 - نويابىر ۋەقەسى » نى پەيدا قىلغان بۆلگۈنچىلەرنى يوشۇرغان » دەپ ئەيىپلەنگەن.

ئۈرۈمچى شەھرىدە مەجبۇرى قان تەقدىم قىلىش ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلدى

ئۆزمۇخبىرىمىز دىيارىمىزنىڭ ۋەتەندىن بىۋاستە بەرگەن خەۋىرىگە ئاساسلانغاندا، بۇيىل كىرگەندىن بۇيان خىتاي دائىرلىرى ئۈرۈمچى شەھرىدە مەجبۇرى قان تەقدىم قىلىش ھەرىكىتى قوزغاپ، ھۆكۈمەت ئورگانلىرىدا، زاۋۇت - كارخانىلاردا ئىشلەۋاتقان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى، ئوقۇغۇچى ۋە يەككە تىجارەتچىلەرنى قان « تەقدىم » قىلىشقا زورلىغان. سانلىق مەلۇماتلارغا قارىغاندا، بۇيىلنىڭ بېشىدىن ھازىرغا قەدەر بۇھەرىكەت جەريانىدا شەھەر بويىچە 20 مىڭدىن ئارتۇق كىشى قان « تەقدىم » قىلغان بولۇپ، بۇلارنىڭ 80 پىرسەنتى ئۇيغۇر، قازاق قاتارلىق يەرلىك مىللەتلەر ئىكەن.

« جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قان تەقدىم قىلىش قانونى » ئېلان قىلىنغاندىن بۇيان، خىتاي دائىرلىرى ھەريىلى ئالاھىدە كۈچ تەشكىللەپ، ئۈرۈمچى پۇخرالىرىنى مەجبۇرى ھالدا قان « تەقدىم » قىلىشقا قىستىغان، ھەرىيىللىق قان تەقدىم قىلىش دولقۇنى جەريانىدا قان تەقدىم قىلغۇچىلارنىڭ 80 پىرسەنتىدىن كۆپىرەكى ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز قاتارلىق يەرلىك خەلقلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۈرۈمچى سەھىيە تارماقلىرىنىڭ بىلدۈرىشىچە، توپلانغان قانلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى خىتاينىڭ ئىچكى ئۆلكىلىرىدىكى قانغا جىددى ئېھتىياجلىق ئورۇنلارغا يۆتكەپ ئاپىرىپ ئىشلىتىلگەن.

مۇخبىرىمىزنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا ئۆتكەن يىلمۇ ئۈرۈمچى شەھرىدە جەمئى مىڭ 18 نەپەر كىشى مەجبۇرى قان « تەقدىم » قىلغان بولۇپ، پەقەت 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە بولغان مەزگىل ئىچىدە قان « تەقدىم » قىلغان 4482 نەپەر كىشىدىن جەمئى 896 مىڭ 200 مىللى لېتىر قان ئېلىنغان.

ئۆزمۇخبىرىمىزنىڭ ۋەتەندىن بىۋاستە بەرگەن خەۋىرىگە قارىغاندا، ئۆتكەن يىلى ئاقسۇ ۋىلايىتى خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان بويىچە پىلانلىق تۇغۇت سىياسىتىنى ئەڭ قاتتىق ئىجرا قىلغان رايونلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، خىتاي دائىرلىرى ئىقتىسادى جەھەتتىن جازالاش، تۈرمىگە تاشلاش، ئىشتىن ھەيدەش ... قاتارلىق تۈرلۈك ۋەسىلىلەرنى ئىشقا سېلىپ، يەرلىك مىللەتلەر ئىچىدە « پىلانلىق تۇغۇش » نىسبىتىنى 99.9 پىرسەنتكە، ئاياللارنىڭ تۇغۇت چەكلەش تەدبىرلىرىنى قوللىنىش نىسبىتىنى 81.76 پىرسەنتكە، ئۇزاق مۇددەت تۇغۇت چەكلەش تەدبىرلىرىنى قوللىنىش نىسبىتىنى (تۇغماسلىق ئوپېراتسىيەسى قىلدۇرغانلار) 66.34 پىرسەنتكە يەتكۈزگەن.

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى

ۋەتەندىن كەلگەن خەت:

خوتەندىكى دىنى ساھە قاتتىق ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىماقتا

مەسجىد مۇسۇلمانلارنىڭ ئاللاھ ئۈچۈن ئىبادەت قىلىدىغان جايى. قايسى يەردە مۇسۇلمان بولىدىكەن، شۇ يەردە مەسجىد بولىدۇ. مەسجىد، مۇسۇلمانلارنىڭ تەلىم - تەربىيە ئېلىپ بارىدىغان، ئوقۇش - ئوقۇتۇشنى، بىرلىك - ئىتتىپاقلىقنى ھەم مۇسۇلمانلارنىڭ ئېتىقادىنى ئىلگىرى سۈرىدىغان پائالىيەت مەركىزى، شۇنداقلا مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ يىغىلىش ئۆتكۈزۈش، ئىلىم تەھسىل قىلىش، ئىجتىمائى تۇرمۇشتىكى بەزى ھادىسىلەرگە ھۆكۈم قىلىش مەركىزى. مۇسۇلمانلار ئاممىسى بىلەن مەسجىدنىڭ مۇناسىۋىتى شۇكى، مۇسۇلمانلارنى مەسجىدتىن ئايرىۋەتكەنلىك، ئۇلارنى قانات - قۇيرۇقىدىن، كۆرىدىغان كۆزىدىن، سۆزلەيدىغان تىلىدىن ئايرىۋەتكەنلىك. مۇسۇلمانلارنى مەسجىدتىن ئايرىۋەتكەنلىك، ئاللاھ ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان مۇقەددەس بۈيۈك ئىنسانى ھوقۇقىدىن ئايرىۋەتكەنلىك ۋە ئىنسانى قەدىر - قىممىتىنى دەپسەندە قىلغانلىق. دېمەك، مەسجىد مۇسۇلمانلارنىڭ غۇرۇرى، شۇنداقلا پەخرى.

ھەممىمىزگە مەلۇمكى، كوممۇنىستلار دىنسىزدۇر، كوممۇنىستىك پارتىيە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئەڭ ئالى ھۆكۈمرانىدۇر. خەلقىمىز مەسجىدنى ئەنەنىۋى سەپسەتىۋى ۋە خۇراپى كوممۇنىستىك ئەقىدىلەرگە قارشى قالقان قىلغان بولۇپ، شۇ ئارقىلىق ئۆز ئېتىقادىنى قوغداپ كەلگەن ئىدى. بۇخىل رىياللىقنى كومپارتىيە سىنىپى ئۆزىنىڭ مەنپەئەتىگە ۋە كوممۇنىستىك ئەقىدىنىڭ تارقىلىش يولىغا قويۇلغان توساق دەپ قاراپ، دۈشمەنلىك تىغ ئۇچىنى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قان - تەرى بەدىلىگە پۈتكەن مەسجىدلەرگە قاراتقان بولۇپ، كومپارتىيە ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزۈۋاتقان 49 يىللىق تارىخ، مەسجىدلەرنىڭ ۋەيران قىلىنىش تارىخى بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. خوتەن ۋىلايىتىنىڭ ئېچىنىشلىق پاجىئەسى، شەرقىي تۈركىستان مەسجىدلىرىنىڭ كىشىنى ئويغا سالىدىغان ئاددى مىسالى بولالايدۇ.

1949 - يىلى كوممۇنىستىك پارتىيەنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ھۆكۈمرانلىقى باشلىنىشتىن بۇرۇن، خوتەن ۋىلايىتىدە 7489 ئورۇندا مەسجىد، 263 دىن ئارتۇق مەدرىس، 8100 دىن ئارتۇق دىنى ئۆلىما، 12000 دىن ئارتۇق تالىپ بار بولۇپ، ھەر 87 ئادەمگە بىر مەسجىد، 81 مۇسۇلمانغا بىر ئۆلىما توغرا كېلەتتى. كوممۇنىستىك پارتىيە ھاكىمىيەتنى ئۆتكۈزۈپ ئالغاندىن كېيىن، كوممۇنىستىك ئىدىيەنى مۇستەملىكە ئاستىدىكى خەلقنىڭ ئېتىقادىنى يوقۇتۇش، قۇربان بېرىش روھىنى سۇندۇرۇش، ئىسلام مەدەنىيىتىنى ۋەيران قىلىش، ئۆزىنىڭ ئەسلى - نەسلىنى ئۇنتۇلدۇرۇش ۋە مۇستەملىكە رايوننى ئۆزىنىڭ ئايرىلماس زېمىنى قىلىشنىڭ مۇھىم بىرئاملى دەپ قاراپ، ئۆزىنىڭ سىياسى قانلىق قىلىچىنى ئىسلام دىنى ھەم دىنغا ئىشىنىدىغان خەلق ئۈستىدە ئوينانتتى. كوممۇنىستىك پارتىيە ھەرخىل بانا - سەۋەبلەرنى كۆرسىتىپ، مەشھۇر زاتلارنى، ئاتاقلىق دىنى ئۆلىمالارنى، خەلققە باش بولالايدىغان سىياسيون ئەرباپلارنى نەزەربەنت ئاستىغا ئالدى، مەخپى ۋە ئوچۇق - ئاشكارە ئۆلتۈردى، تۈرمىلەرگە سولاپ، نەچچە ئون يىللىق، ھەتتا مۇددەتسىز قاماق جازاسى بېرىپ، ئۇلارنى جەمىيەتتىن، خەلقتىن ئايرىۋەتتى. شۇ سەۋەپتىن خەلق قوزغىلىپ ئارقا - ئارقىدىن كوممۇنىستلارغا قارشى ئازاتلىق ئۇرۇشى ئېلىپ بارغان بولسىمۇ، كوممۇنىستلارنىڭ قانلىق قىلىچى ئاستىدا باستۇرۇلدى. كوممۇنىست ھاكىمىيەت مۇستەملىكىسىنى تېخىمۇ مۇستەھكەملەش، مۇستەملىكە ئاستىدىكى خەلقىمىزنىڭ تاجاۋۇزچىلارغا قارشى چىقىش روھىنى يىلتىزىدىن يوق قىلىش مەقسىتىدە، ھەر - خىل قەدەم باسقۇچلۇق ئالدامچىلىق سىياسەتلىرىنى يۈرگۈزدى. 1958 - يىلى ئېلىپ بېرىلغان ئاتالمىش « دىنى ساھەدىكى ئىسلاھات تۈزۈمى... ». دىنى ساھەدىكى ئىستىل تۈزۈتۈش ھەركىتى »، باسمىچى سىياسەتنىڭ كۆنىسىرى ۋەھشىلەشكەنلىكىنىڭ ئىپادىسى بولدى. ئۇلار مەدرىسلەرنى پېچەتلىدى، مۇددەرىسلەرنى تۇتقۇن قىلدى، دىنى ئوقۇغۇچىلارنى تارقىتىۋەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا مەدەنىيەت مىراسلىرىمىزنىڭ، تارىخى ۋەقەلەرنىڭ شاھىدى بولغان جايلارنى ۋەيران قىلىشقا كىرىشتى. خوتەن شەھرىدىكى ئالتۇن مازاردا مەشھۇر ئىسلام ئۆلىمالىرىمىزنىڭ مەقبەرىسى، ئاتاقلىق ئىسلام غازاتچىلىرىمىزنىڭ شېھىتلىكى، مۇقەددەس ئىسلامنى، ئېسىل ئەنئەنىنى، پارلاق مەدەنىيەتنى قالدۇرۇپ كەتكەن سانسىزلىغان ئاتا - ئەجدادلىرىمىزنىڭ مەقبەرىسى بار بولۇپ، ئىمارەت ھەم گۈمبەزلىرى ناھايىتى نەپىس ئىشلەنگەن، پۈتۈن ئوتتۇرا ئاسىياغا مەشھۇر ئىدى. ئالتۇن كۆل خوتەندىكى مەشھۇر جايلارنىڭ بىرى بولۇپ، يىلدا بىر بولىدىغان ئوتتۇرا ئاسىيا مەركىزى ئىپەك - پىلە سودىسى، شۇنداقلا تاشقى سودا پائالىيەتلىرى مۇشۇ كۆل بويىدا ئېلىپ بېرىلاتتى. كوممۇنىست ھاكىمىيتى مۇسۇلمانلارنىڭ جان تومۇرى، ئىپتىخارى بولغان بۇ جايغا ئىپلاس قولىنى سوزۇپ، ئاتاقلىق دىنى ئەرباپلار، مەشھۇر ئۆلىمالارنى يىغىپ، ئۇلارنى مەجبۇرى ھالدا ئەمگەككە سېلىش، قارشى چىقسا، «كومپارتىيەگە قارشى چىقتى» دەپ قاراپ ئىشتىن ھەيدەش شەرتى ئاستىدا ئالتە ئاي مەجبۇرى ئەمگەككە سالدى. تارىخنىڭ گۇۋاچىسى، ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ تارقاتقۇچىسى، ئىسلام بىناكارلىقىنىڭ نامايەندىسى، مۇسۇلمانلارنىڭ مەدەنىيەت مىراسى، سىياسەت، مەدەنىيەت، مەرىپەت مەركىزى خاراپلىققا ئايلاندى. مەسجىد، مەدرىسلەر چېقىپ تاشلاندى. قەبرىلەر بۇزۇلۇپ، يەرلىكلەرگە سۇ باشلاپ تۈزلىۋېتىلدى. كىتاپلار كۆيدۈرۈلۈپ، ئەبدى مىراسلار يوق قىلىندى. جاھالەت قاراڭغۇلۇقىنى يورۇتقان، خەلقنىڭ قارا دىلىنى ئاقارتقان، خەلقنى ئىلىم - مەرىپەت، تەرەققىيات گۈلشىنىگە ئېلىپ بارىدىغان نۇرلۇق مەشئەل ئۆچۈرۈلدى. شەرقىي تۈركىستان تارىخىدا ئوتتۇرا ئەسىر تارىخى قايتىلاندى. خەلقنى دۇنيادا تەرەققىياتىدىن، يېڭى ئىلىم - پەن نەتىجىلىرىدىن ئايرىۋەتتى، خەلق ئۆز ھوقۇقىدىن ئايرىلدى، شۇنداقلا خەلق ھەممە نەرسىدىن ئايرىلدى. رەھىمسىز سىياسەت تۈپەيلىدىن 1966 - يىلىغا كەلگەندە خوتەن ۋىلايىتىدە بىرمۇ مەدرىس قالمىدى، دىنى ئوقۇغۇچىدىن بىرسىمۇ دىن ئۆگىنىشكە پېتىنالمىدى، مۇددەرىسلەر قامال قىلىندى. مەسجىدلەردىن 1681 مەسجىد قالغان بولۇپ، بۇلارمۇ پۈتۈن خەلق قاتتىق قارشى چىققانلىقى ئۈچۈن ۋاقتىنچە قالدۇرۇلغان ئىدى. چېقىۋېتىلگەن مەسجىدلەرنىڭ ياغاچ - تاشلىرى كوممۇنادا كوممۇنىست قۇرۇلۇشلىرى ئۈچۈن ئىشلىتىلدى، ئوتۇن قىلىپ قالاندى، خەلقنىڭ قان تەرى بۇلاندى، بۇزۇلدى، ۋەيران قىلىندى، ئۆلىمالارنى تۇتقۇن قىلىش، ئۆلتۈرۈش، تۇۋا قىلدۇرۇش قاتارلىق باسمىچى سىياسەت يۈرگۈزۈلگەچكە، ئۆلىمالارنىڭ سانى ناھايىتى تېز ئازلاپ 2634 نەپەرگە چۈشۈپ قېلىپ، كىشى بېشىغا توغرا كېلىش نىسبىتى 525 كىشىگە بىر مەسجىد، 335 كىشىگە بىردىن ئۆلىما توغرا كېلىدىغان ۋەزىيەت بارلىققا كەلدى.

1966 - يىلى جۇڭگودىكى زۇلمەتلىك يىللار باشلاندى، دەھشەتلىك سىياسەت كەسكىنلەشتى، شەرقىي تۈركىستان خەلقى يەنە بىر قېتىم ئېغىر زەربىگە دۇچ كەلدى. تارىختا داۋاملىشىپ كەتكەن مۇستەملىكە سىياسەت قاتتىقلاشماقتا ئىدى، ئۆلىمالار تۇتقۇن قىلىندى، ئۆلتۈرۈلدى، مەسجىدلەر ئارقا - ئارقىدىن چېقىلىشقا باشلىدى ھەمدە ئاتخانا، قوتان، توڭگۇزخانا، ئامبار، سامانخانا، مەجلىسخانا قىلىندى. خەلق ئىچىدە بىرمۇ مەسجىد بولماسلىق ھالىتى شەكىللىنىپ، مەسجىدلەر پۈتۈنلەي چېقىپ تاشلاندى. ئۆلىمالارغا قالپاق كەيگۈزۈپ، ئۇرۇپ - قىيناپ ساق قالغانلىرى 1400 ئەتراپىدا ساقلىنىپ قالدى، بۇلار پەقەت ئەڭ ئاددى، يەنى ئېغىر ئۇرۇش ۋە پەپەن قىلىش جازاسى بېرىلگەنلەر بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. بۇ ۋاقىتتا بىرمۇ مەسجىد بولماسلىق، ساندا 754 ئادەمگە بىر ئۆلىما توغرا كېلىش ۋەزىيىتى شەكىللىنىپ، خەلقنىڭ ئىسلام ئېتىقادىغا ئېغىر زەربە بېرىلدى. 12 يىل داۋام قىلغان مەدەنىيەت زور ئىنقىلاۋى خەلقنى ئېتىقاد، ئىلىم - پەن، مەدەنىيەت، تەرەققىيات، گۈللىنىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئېغىر پاجىئەلەرگە دۇچار قىلغاندىن كېيىن، 1978 -

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى

يىلى ئاخىرلاشتى. خىتاي ھۆكۈمىتى ۋەھشى قارا سىياستىنىڭ مۇۋاپىقىيىتىدىن كېيىن. خەلقنى ئالداش. بۇلاش. ئۆلتۈرۈش، ۋەيران قىلىش، تۇتۇپ قىيناش، پىپەن قىلىش. كىتاپلارنى كۆيدۈرۈش قاتارلىق ئىنسانىيەت تەرەققىياتىنىڭ دۈشمىنى بولغان جىنايى قىلمىشلىرىنى باشقىلارغا دۆڭگەپ قويۇش ئارقىلىق خەلقنى تېخىمۇ ئالدىدى. پارتىلاش ئالدىدا تۇرغان خەلقنىڭ غەزەپ - نەپرىتىگە سۇ چاچتى. شۇ ئارقىلىق مەسجىدلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، ئۆلىمالارنى ئورنىغا قويۇش. (پەقەت قورچاق ئۆلىمالار) قاتارلىق سىياسەتلەرنى يولغا قويۇپ، ئۆزگەرتىۋېتىلگەن مەسجىدلەرنىڭ ئاز بىر قىسمىنى قايتۇرۇپ بەردى. مەسجىد سېلىشقا ۋاقىتلىق رۇخسەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، يىللىق ئوتتۇرىچە كىرىمى 90 يۈەنگە يەتمەيدىغان مۇسۇلمانلار يەنە قايتىدىن قان - تەرلىرىنى تۆكۈپ مەسجىد سېلىشقا باشلىدى. نۇرغۇن جايلاردا ئىقتىسات يېتىشمىگەنلىكتىن، مەسجىدلەر ئاددى. كۆرۈمسىز. پاكار سېلىندى. قاتتىق توپا ۋە بورا ئۈستىدە ناماز ئوقۇدى. بۇخىل ئارمانغا يەتكەن دەرمانسىز خەلق ئاددى مەسجىدلىرىدە ئىسلام دىنىنى كۈچلەندۈرۈپ ۋە تەرەققى قىلدۇرۇپ. خەلقنى ھەقىقەت يولىغا قارىتىشقا تىرىشتى. شۇنداق قىلىپ 1982 يىلىغا كەلگەندە خوتەن ۋىلايىتىدە 3212 مەسجىد بارلىققا كەلدى. ھايات قالغان. ئۇرمىدىن قاماق جازا مۇددىتى توشۇپ قويۇپ بېرىلگەن ھەم كېيىن ئوقۇپ يېتىشىپ چىققان ئۆلىمالاردىن 4067 بار بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە كومۇنىستىك پارتىيە مەجبۇرى سېتىۋالغان، ئالداپ خىزمەت قىلدۇرىۋاتقان. مۇسۇلمانلار ئاممىسىغا ساختىلىق قىلىشقا مەجبۇرلانغان مۇناپىق ئۆلىمالارمۇ بار ئىدى. بۇ ۋاقىتتا 351 كىشىگە بىر مەسجىد، 277 كىشىگە بىر ئۆلىما توغرا كەلدى. بۇ جەرياندا ئىسلام دىنىنىڭ كۈچىيىشى ئەگرى - توقاي سىياسەتلەر ئاستىدا بوشاشماي خېلى كۆپ تەرەققىياتلارغا ئېرىشكەن بولسىمۇ، بۇ ياخشى كۈنلەر ئۇزۇنغا بارمىدى. سىياسەت يەنە كەسكىنلەشتى. كومۇنىستلار يەنىلا كومۇنىست. ئۇلار دىنسىز. ئۇلار ئۆز مەنپەئەتىنى قوغدايدۇ، ئوت بىلەن سۇغا ئوخشاش. كومۇنىستىك پارتىيە بىلەن ئىسلام دىنى بولىدىكەن، كوممۇنىستىك كۆزقاراش يۈتتىرەپ تۇرالمايدۇ. مۇسۇلمانلار ئاممىسى بولىدىكەن، مۇستەملىكە داۋاملاشمايدۇ. دەپ قاراپ. 1993 - يىلى ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى لىچەنجۇڭ. « خوتەندە 1100 مەكتەپ. 4500 مەسجىد بار، مەكتەپ ئاز، مەسجىد كۆپ. مەسجىدنى كۆپەيتىپ سېلىش قەتئى چەكلىنىدۇ. رىمونت قىلىشقا، قورۇلمىسىنى ئۆزگەرتىشكە. كۆلىمىنى كېڭەيتىشكە قەتئى يول قويۇلمايدۇ» دىگەن ياۋۇز سىياسەتنى يۈرگۈزۈپ. قىلچە ئىلمىلكى بولمىغان بىمەنە بۇيرۇقنى چۈشۈرگەن. زۇلۇم. كۈچلۈك سىياسەت، ئېغىر جازا، جەرىمانە كۆپ بولۇشتەك سىياسى قاراڭغۇلۇق داۋام قىلىۋاتقان بولسىمۇ، خەلقنىڭ ئېھتىياجى، مۇسۇلمانلارنىڭ قورۇقماس روھى. پىداكار ئىرادىسى ۋە ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغان پائالىيەتچانلىقىنىڭ نەتىجىسىدە، 1995 - يىلى مەسجىد سانى 5657 گە، ئۆلىمالار 5900 گە يېتىپ. كىشى بېشىغا توغرا كېلىش نىسبىتى 258 ئادەمگە بىر مەسجىد. 247 ئادەمگە بىردىن ئۆلىما توغرا كېلىدىغان ۋەزىيەت بارلىققا كەلگەن بولۇپ. كومۇنىستلار ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەن ۋاقىت ئىچىدىكى ئەڭ يۇقۇرى سان ھېساپلىنىدۇ.

خوتەندىكى ئىسلام دىنىنىڭ تەرەققىياتى، مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ ئويغىنىشى، ئۆز ئىستىقبالى ھەم ئۆز تەقدىرى ئۈچۈن كۈرەش قىلىش روھىنىڭ تىكلىنىشى، قۇربان بېرىش ئىرادىسىنىڭ كۈچلىنىشىگە ئەگىشىپ كومۇنىست سىياستىنىڭ دەھشەتلىك ئارقا كۆرۈنۈشىنى كۆرۈۋالغان خەلق ئارقا - ئارقىدىن قوزغىلىپ قارشىلىق كۆرسىتىش ھەركەتلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ كومۇنىست ھاكىمىيەتكە قاقشاتقۇچ زەربە بەردى.

بۇ خىل سىلىسى ۋەزىيەتنى ئۆگىشىش ئۈچۈن، كوممۇنىست پارتىيە ئەشەددى ياۋۇزلۇقلارنى ئىشلىتىپ، مۇستەبىت سىياسەت يۈرگۈزدى. دۆلەت غەزىنىسى قورۇغدىلىپ قالغان. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئايلىق ئىش ھەققىنى تارقىتالماي قالغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ يەنە خىتاي ھاكىمىيىتى زور مىقداردىكى ئادەم كۈچى ھەم ئىختىسادى مەبلەغ ئاجرىتىپ، يېزا - بازارلار، ئاھالە كومىتېتلىرى ۋە ئىش بېجىرىش ئورۇنلىرىغا. « ئۇنىۋېرسال كۈرەش، سوتسىيالىستىك تەلىم - تەربىيە، ئاساسى قاتلام پارتىيە تەشكىلىنى تەرتىپكە سېلىش، مەركەزلەشتۈرۈپ تەرتىپكە سېلىش» دىگەن ناملاردا ھەر يىلى ئادەم ئەۋەتىپ، دىنغا قاراتقان بىسىم سىياستىنى كۈچەيتىپ، موسۇلمانلار ئاممىسىغا زەربە بېرىپ ھەم يوقۇتۇپ. بۇ ئارقىلىق ياۋۇز سىياسەتنى قوغدىماقچى، مۇستەملىكىسىنى مۇستەھكەملىمەكچى، مۇستەملىكە ئاستىدىكى خەلقىمىزنىڭ مۇستەملىكىگە قارشى تۇرۇش ئىختىدارىنى يوقۇتۇش مەقسىتىگە يەتمەكچى بولغان.

1997 يىلى بۇ خىل سىياسەت تېخىمۇ كۈچەيدى. شەكلى ئوخشاش بولمىغان. ئەمما مەزمۇنى، زەربە بېرىش ئوبىكتى ئوخشاش بولغان زوراۋان سىياسەت قاتتىقلاشماقتا ھەم خەلقنىڭ بېشىدا قامچا ئوينىماقتا ئىدى. « مەركەزلەشتۈرۈپ تەرتىپكە سېلىش» باھانىسى بىلەن. كوممۇنىست ھاكىمىيەت زەھەرلىك قولىنى يەنىلا ئىسلام دىنىغا قاراتقان بولۇپ، بۇ، تارىختىن بۇيانقى كومۇنىست زۇلمىنىڭ داۋامى ئىدى. « قانۇنسىز مەسجىد» دىگەن بانا بىلەن ئىسلام دىنىنىڭ تەرەققىياتىغا، مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ روھىغا، كۈنسىرى كۈچىيىۋاتقان ئىسلام ئويغىنىش ھەركىتىگە زەربە بەرگىلى تۇردى. پۈتۈن ۋىلايەت بويىچە 1218 مەسجىد بىكار قىلىندى. 939 مەسجىد مەجبۇرى چېقىپ تاشلاندى. 279 مەسجىد مۇسادىرە قىلىنىپ، ئۆزگەرتىلىپ ئىشلىتىلدى. خەلقنىڭ قان - تەرى بۇلاندى، بۇزۇلدى، ۋەيران قىلىندى، خەلق ھاقارەتلەندى، ئىززەت - ھۆرمىتى دەپسەندە قىلىندى. خەلق ئېغىر ئاقىۋەتكە دۇچار بولدى...

ئاساسلىق زەربە بېرىش نۇقتىسى قارقاش ناھىيەسى بولۇپ، بۇ ناھىيەدە 770 تىن ئارتۇق مەسجىد چېقىپ تاشلاندى، 200 دىن ئارتۇق مەسجىد مۇسادىرە قىلىندى. خىتاي ھۆكۈمىتى بۇنىڭ بىلەن قانائەتلىنىپ قالماي، قارقاش ناھىيەسىنى « مەسجىد

چېقىشتىكى نەمۇنچى، ئۈلگىلىك ناھىيە » قىلىپ، رادىيو - تېلېۋىزور، گېزىت - ژورناللاردا تەشۋىق قىلىپ، ئاشكارا ھالدا خەلق ئالدىدا داغ - دۇغا قىلىپ، خەلقنى قورقۇتۇپ مەسجىد سېلىش ئىرادىسىدىن ۋاز كەچتۈرمەكچى بولدى.

يۇقارقىدەك بۇنداق ياۋۇز، بۇزغۇنچى سىياسەت ئاستىدا خوتەن ۋىلايىتىدىكى مەسجىدلەرنىڭ سانى 21.5% ئازىيىپ، 4439 غا چۈشۈپ قالدى، خەلقنىڭ بىۋاستە ئىقتىسادى زىيىنى 36 مىليون 540 مىڭ يۈەن بولۇپ، يىللىق ئوتتۇرىچە كىرىمى 400 يۈەنگە يەتمەيدىغان خەلق ئۈچۈن بۇ نىمە دىگەن ئېغىر زىيان - ھە؟ بۇنداق رەھىمسىز سىياسەت خەلقنى پاجىئەلىك ئاقىۋەتكە دۇچار قىلىپ، يىل ئاخىرىغا كەلگەندە ھەر 345 مۇسۇلمانغا بىر مەسجىد، 306 مۇسۇلمانغا بىر ئۆلىما توغرا كېلىدىغان ھالەت مەيدانغا كەلدى. بۇ سانلىق مەلۇماتلارنى 83 - يىلدىكى سانلىق مەلۇماتلارغا سېلىشتۇرغاندا، 15 يىللىق تەرەققىيات، 15 يىللىق قان - تەر، 15 يىللىق گۈللىنىش ۋەيران قىلىندى، قايتىدىن خەلققە زۇلۇم بولدى. بۇ جەرياندا 118 ئورۇندىكى دىنى ئوقۇتۇش نۇقتىسى پىچەتلەندى، ئوقۇغۇچىلار تۇتۇلۇپ قامال قىلىندى، 142 نەپەر ھەققانىيەتچى مۇسۇلماننىڭ ئۆيلىرى مۇسادىرە قىلىنىپ، ئۇلار ئۆي - ماكانسىز قالدى، 919 نەپەر دىنى ئوقۇغۇچى ئېغىر جازالاش ئۇسۇللىرى ئارقىلىق قاتتىق جازالاندى، نەزەربەنت قىلىندى، 172 كىشىنى 30 ئورۇندىن تۇتۇپ كېلىپ، « قانۇنسىز دىنى ھەرىكەت بىلەن شۇغۇللاندى » دىگەن بانا بىلەن قولغا ئالدى، 108 نەپەر دىنى ئۇستازلارنى ئېغىر جازالىدى، ئۇلار تەربىيەلەش ئورۇنلىرىغا، ئۆزگەرتىش مەيدانلىرىغا مەجبۇرى ئەۋەتىلىپ ئېغىر جىسمانى ئەمگەككە سېلىندى، ئىختىسادى جەھەتتە ھەسسىلەپ جېرىمانە قويۇلۇپ، تۇرمۇشى خاراپلاشتۇرۇلدى.

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسيون مەركىزى » نەشر قىلدى

شەرقىي تۈركىستاندىكى مەشھۇر شەخسلىرىمىزنىڭ قەۋرلىرى

ساتۇق بۇغراخان مازارى : ـــ ئورنى قەشقەرنىڭ ئاتۇش شەھرىدىكى ھەزرىتى سۇلتان مازارىدا . مىلادى 956 ـ يىلى ۋاپات بولغان قاراخانىلار دۆلىتىنىڭ ئىسلامنى تۇنجى قوبۇل قىلغان پادىشاھى سۇلتان ساتۇق بۇغراخان ـ ئابدۇلكەرىمخاننىڭ قەۋرىسىدۇر .

ماھمۇت قەشقەرى مازارى : ـــ ئورنى قەشقەر كونىشەھەر ئوپال كەنتىدە. « دىۋانۇ لۇغەتىت تۈرك » ناملىق ئاتاغلىق ئەسەرنىڭ ئاپتورى ماھمۇت قەشقەرىنىڭ قەۋرىسى. دىنى ئۆلىما ، قاراخانىلار تارىخچىسى، قەشقەرنىڭ مەھكىمەئى قازىسى ـ موللا سادىق ئەلەم ئاخۇنۇم ھىجرىيە 1252ـ يىلى كىتاپ ۋەخپە قىلغانلىق ھۆججىتىدە : « قىممەت باھالىق، ئالتۇنغا سېتىپ ئالغان مۇلكۇم « مەسنەۋى شېرىپ » ناملىق كىتاۋىمنى قەشقەرنىڭ ئوپال رايونى تاغ باغرىدا سۈزۈك بۇلاق ئۈستىدە دەفن قىلىنغان ھەزرىتى مەۋلام، دىنىنىڭ قۇياشى ھۆسەيىن ئوغلى قەلەم ئىگىسى بولغان ماھمۇت قەشقەرىنىڭ مازارىغا مۇتلەق ۋەقپە، ئەبەدى سەدىقە قىلدىم» دەپ يازغان . بۇ مازار بۈگۈن قەشقەردىكى ئەڭ كاتتا زىيارەتگاھلارنىڭ بىرىدۇر .

يۈسۈف خاس ھاجىپ مازارى : ـــ ئورنى قەشقەر شەھەر ئىچىدە. 11 ـ ئەسىردە دۇنياغا كەلگەن ئالەمشۇمۇل ئەسەر « قۇتاتغۇ بىلىگ » نىڭ ئاپتورى. بۈيۈك مۇتەفەككۇر شائىر يۈسۈف خاس ھاجىپنىڭ مۇبارەك قەبرىگاھى. قەشقەردىكى كاتتا زىيارەتگاھلارنىڭ بىرىدۇر .

بەدەۋلەت ياقۇپبەگ قەۋرىسى : ـــ ئورنى قەشقەر ھەزرەتتە، ئاپپاق خوجا قەۋرىسىنىڭ ۋە ياقۇپ بەگ مەسجىدىنىڭ يېنىدا . غازات ئۇرۇشى بىلەن شەرقى تۈركىستاننى بىرلىككە كەلتۈرگەن ئالى قوماندان ياقۇپ بەگ، 1877ـ يىلى خائىن نىيازبەگ تەرىپىدىن كورلىدا زەھەرلىنىپ ئۆلتۈرۈلگەندىن كېيىن ، ئەۋلاتلىرى تەرىپىدىن قەشقەرگە كەلتۈرۈلۈپ بۇ يەرگە دەفنە قىلىنغان.

خوجا نىياز ھاجى قەۋرىسى : ـ ئۈرۈمچىدىكى دۆلەت تىلىۋىزىيە ئىدارىسىنىڭ شەرقى تەرىپىدىكى كونا شېھىتلىكتىكى يىگانە گۈمبەزلىك قەۋرە. 1933 ـ يىلىدىكى دېخانلار قوزغىلىڭىنىڭ رەھبىرى خوجانىيازھاجى 1937 ـ يىلى خىتاي ئىستىلاچىلىرى تەرىپىدىن ئالداپ شېھىد قىلىنغان.

ساۋۇت داموللام قەۋرىسى : ـ ئۈرۈمچى كونا شېھىدلىكتە، خوجا نىياز ھاجىنىڭ قەۋرىسىنىڭ شەرقى شىمالى 5 مېتىر يىراقلىقتا . 1933 ـ يىلى قەشقەردە قۇرۇلغان « شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى » نىڭ قۇرغۇچىسى، ساۋۇت داموللام 1934 ـ يىلى روس ـ خىتاي سۇيىقەستىدە شېھىد بولغان.

ئەخمەتجان قاسىمى قەۋرىسى : ـــ غۇلجا شەھىرىنىڭ مەركىزى باغچىسىنىڭ ئىچىدە. 1944 ـ يىلى قۇرۇلغان « شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى » نىڭ رەھبىرى، ئەخمەتجان قاسىمى 1949ـ يىلى روس ـ خىتاي كوممۇنىستلىرى تەرىپىدىن ئايرۇپىلان ۋەقەسى سۇيىقەستىدە 5 سەبدىشى بىلەن بىللە شېھىد بولغان.

ئابدۇلئەزىز مەخسۇم قەۋرىسى : ـ ئۈرۈمچى يېڭى شېھىدلىكتە. ئەللىك يىللىق ھاياتى خىتاي تۈرمىسىدە ئۆتكەن ئاتاغلىق ئىسلام ئالىمى، ئىقتىدارلىق تارىخچى، تالانتلىق شائىر ئابدۇلئەزىز مەخسۇم 1984 ـ يىلى «پويىز ۋەقەسى » دە شېھىد بولغان.

(« ئۇچقۇن » گېزىتى تەھرىر بۆلۈمى رەتلەپ چىقتى)

ھەييام ئىزىدىن

(رۇبائىلار)

ھىجران (سۈرگۈندە)

تەڭرىدەك قۇدرىتىم بولسا ئىدى گەر ،
ئالمىدەك ئوينىسا ئالقىنىمدا يەر ،
پاچاقلاپ تاشلىسام تەڭسىز پەلەكنى،
ياراتسام قايتىدىن بىر گۈزەل شەھەر .
ئادالەت نۇرلىرى چاقنىسا ھەر ياق،
زالىم ۋە ئۆكتەملەر يوقالسا بىراق،
بۇ سۇلغۇن كۆڭۈللەر ئېچىلسا گۈلدەك،
ھاياتقا باغلىسا ھەر كىم ئىشتىياق.
سايرىسا چىمەندە گۈل ئىشقىدا قۇش،
جىمىقسا قۇزغۇن ھەم زاۋاللىق ھۇقۇش،
گۈزەللىك بەھرىدىن شاتلانسا ئالەم،
جاھاندا قالمىسا قورقۇش ـ ھودۇقۇش.
ۋە لېكىن بىر زەئىپ كۈچسىز بەندىمەن،
تەڭرىنىڭ ئالدىدا بوينى ئېگىلگەن،
تەڭرىگە ئېگىلسەم يېتەردى كاشكى،
بەندىگە ئىگىلىپ قەددى پۈكۈلگەن.
ئەي تەڭرىم كەچۈرگىن بىر سوئالىم بار :
« ئەقىل ۋە ئادالەت نىمە ئۈچۈن خار ؟
قوياشنى ھەممىدىن نۇرلۇق يارىتىپ،
تۇمان ۋە بۇلۇتنى ئەتتىڭ ئاڭا يار ؟ »
كەڭرىدۇر رەھمىتىڭ، پاك سۆيگۈڭ سېنىڭ،
ھەممىگە يېتەرلىك مېھرى ـ شەپقىتىڭ،
ئەجەبا ياراتمىش ئىكەنسەن مېنى،
ئىمكانسىز قۇل ئۈچۈن ئازمىدى رەھمىڭ؟
كەچۈرگىن ئەركىلەپ تاشلىدىم سوئال،
« كۇپرى» دەپ تاشلىماي رەھمىتىڭگە ئال،
قۇللىرىڭ قولىدا بىچارە قۇلمەن،
قولدا كىشەن، ئاياق ـ تىللىرىم قامال.
ئەقلىدىن سۆزلىسەم « غەۋغاچى» دۇرمەن،
يىراقنى كۆزلىسەم « سەۋدايى» دۇرمەن،
كۆزۈمنى يۇمۇپ گەر « سېنىڭ راست» دىسەم،
ھەممىدىن قىممەتلىك « ئەلاچى» دۇرمەن.
تەڭرىگە يارىسا مۇڭلۇق تىلىگىم،
تەڭرىنىڭ كۈچىدىن قۇچسا بىلىگىم،
ئەقلىدىن تۈگمەس بىر بۇلاق قېزىپ،
سۇغارسام ھەممىنى قانسا يۈرۈگۈم.

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى

« شۋېتسىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى ئۈزلۈكسىز زورايماقتا

گېزىتىمىزنىڭ شۋېتسىيەدە تۇرۇشلۇق مۇخبىرى جەمشىد سىدىق خەۋەر قىلىدۇ: « شۋېتسىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى » قۇرۇلغان قىسقىغىنە ۋاقىت ئىچىدە، تەشكىلىي قۇرۇلمىسىنى كۈچەيتىپ، پائالىيەت دائىرىسىنى ئۈزلۈكسىز كېڭەيتىپ، ياۋروپادا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئاساسلىق شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ بىرىگە ئايلاندى.

بۇ تەشكىلات 1997 - يىلى 5 - ئاينىڭ 9 - كۈنى شۋېتسىيەنىڭ پايتەختى ستوكھولمدا فارۇق سادىق قاتارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىز تەرىپىدىن قۇرۇلغان بولۇپ، ئەينى چاغدا تەشكىلات ئەزالىرىنىڭ سانى بىرقانچىلا كىشىدىن تەركىپ تاپقان ئىدى. مانا شۇنىڭدىن كېيىن بۇ تەشكىلات رەئىس فارۇق سادىقنىڭ يېتەكچىلىكىدە تەشكىلىي ئاپپاراتلىرىنى مۇستەھكەملەپ، شۋېتسىيەدە ئىستىقامەت قىلىۋاتقان بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلارنى ئومۇمىيۈزلۈك سەپەرۋەرلىككە كەلتۈرۈپ، بىر نىيەت - بىر مەقسەتتە ئۆزلىرىدىن چەكسىز يىراقتا بولغان شەرقىي تۈركىستاندىكى ۋەتەنداشلىرىنىڭ ئېچىنىشلىق ساداسىنى شۋېتسىيە خەلقىگە، جۈملىدىن دۇنيا جامائەتچىلىكىگە لايىقىدا ئاڭلىتىشقا تىرىشتى. ھازىر بۇ تەشكىلاتنىڭ ئەزالىرى دەسلەپكى بىرقانچە كىشىدىن تەرەققىي قىلىپ 100 دىن كۆپرەككە يەتتى. تەشكىلات ئەزالىرى ئىچىدە شەرقىي تۈركىستانلىقلاردىن باشقا يەنە شۋېتسىيەلىكلەر، فىنلاندىيەلىكلەر ۋە باشقا مىللەتلەرگە مەنسۇپ خەلقلەر بار. چەتئەل ۋە شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى بىلەن بولغان ئالاقە ۋە ھەمكارلىق مۇناسىۋەتنى يەنىمۇ كۈچەيتىش ئۈچۈن، يېقىندا بۇ تەشكىلات يەنە پايتەخت ستوكھولم شەھرىدە مەخسۇس ئىشخانا تەسىس قىلىپ، رەھبەرلىك سىستېمىسىنى مۇنتىزىملاشتۇردى.

(سۈرەتتە: يېقىندا تەشكىلات ئەزالىرى ستوكھولمدا كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ۋەھشى قىرغىنچىلىق سىياسىتىگە قارشى نارازىلىق نامايىشى ئۆتكۈزدى)

(سۈرەتتە: بۇيىل 6 - ئاينىڭ 8 - كۈنى شۋېتسىيەدىكى خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ ۋەكىلى لىۋ بىياڭ « شۋېتسىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى » نى زىيارەت قىلىپ، جەمىيەت مەسئۇللىرى بىلەن كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى ئورتاق ھەرىكەت ئېلىپ بېرىش مەسىلىسى ھەققىدە پىكىرلەشتى. كۆرۈشۈش جەريانىدا تەشكىلات رەئىسى فارۇق سادىق لىۋبىياڭغا ئەپەندىگە شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتىنى ئاڭلاتتى)

(سۈرەتتە: « 4 - ئىيۇن » بېيجىڭ ۋەقەسىنىڭ 10 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن بۇيىل 6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ستوكھولمدا ئۆتكۈزۈلگەن بىرلەشمە نامايىشتا. « شۋېتسىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى » نىڭ 50 تىن ئارتۇق ئەزاسى قاتنىشىپ، بۇقېتىمقى نامايىشتىن پايدىلىنىپ شۋېتسىيە خەلقىگە شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاي زۇلمىنى ئاڭلاتتى)

ئابدۇجېلىل قاراقاش سەئۇدى ئەرەبىستاندا

ئۆزخەۋەرچىمىز: گېرمانىيەدىكى « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاش ئەپەندى بۇيىل 6 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنىگىچە سەئۇدى ئەرەبىستاندا زىيارەتتە بولدى. ئابدۇجېلىل ئەپەندى زىيارەت جەريانىدا مەككە ۋە جىددە شەھەرلىرىدە ئىستىقامەت قىلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىز بىلەن كەڭ دائىرىدە ئۇچرىشىپ، ئۇلارغا « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ پائالىيەت ئەھۋالى ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بەردى. جىددە شەھرىدىكى مەشھۇر جامائەت ئەربابى ۋە كارخانىچى ئابدۇغوپۇر ئىمىن ئەپەندى سەئۇدى ئەرەبىستاندىكى مەشھۇر ئۇيغۇر جامائەت ئەرباپلىرىنى ئۆيىگە دەۋەت قىلىپ، ئابدۇجېلىل قاراقاش ئەپەندىنىڭ شەرىپىگە مەخسۇس چاي سۆھبىتى ئۆتكۈزۈپ بەردى. بۇقېتىمقى چاي سۆھبىتىدە ئەرەبىستاندىكى مەشھۇر ئۆلىما ۋە جامائەت ئەربابىمىز رەھمەتۇللا ئىنايەتۇللا تۈركىستانى ئەپەندى ئەرەبىستاندىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن سۆز قىلىپ، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان ئېلىپ بارغان پائالىيەتلىرىگە يۇقىرى باھا بەردى ھەمدە ئابدۇجېلىل قاراقاش ئەپەندىنىڭ رىياسەتچىلىكىدىكى « شەرقىي تۈركىستان ئىنفور ماتسىيون مەركىزى » نىڭ نۆۋەتتە تاشقى دۇنيادىكى ئىنتەرنەت تورىدا شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە ئەڭ ئەتراپلىق ۋە ئەڭ مۇكەممەل دەرىجىدە مەلۇمات تارقىتىپ كېلىۋاتقان ئالاقە - ئۇچۇر مەركىزى ئىكەنلىكىنى بايان قىلدى. شۇ ئىنداقلا ئەرەبىستاندىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنى « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نى ئىقتىسادى جەھەتتىن قوللاپ - قۇۋۋەتلەشكە چاقىردى.

گېزىتنى بېسىپ تارقاتقۇچى:
« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى »
نەشرىيات مۇدىرى
ئابدۇلجېلىل تۇران
Tel&Fax. 0090 212 6790370

E TIC
Lindwurmstr. 99
80337 Munchen Germany
E Mail:etic@ uygur.com
Internet:www.uygur.com
Tel:0049/89/543 88 99
Fax:0049/89/54 45 63 30

ماقالىلارنىڭ
مەۋقەسى ئاپتورلىرىمىزغا
ئائىتتۇر. گېزىتىمىزغا ئەۋەتىلگەن
ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ. ۋەتەن
ھەققىدىكى مۇھىم ئاخباراتلارغا
مۇۋاپىق ھەق بېرىلىدۇ.

بانكا ھېساپ نومۇرىمىز:
Uygurischer
Verein e. V
Konto:
907227110
BLZ:
70150000
Bank:
Stadsparkasse
Muenchen

گېزىتنىڭ قۇرغۇچىسى ۋە
ساھىبى:
ئابدۇلجېلىل قارقاش
گېزىت مەسئۇلى ۋە باش
تەھرىر:
پەرھات مۇھەممەدى
كورېكتور: خەلچەم خەلىل

جانابى ئاللاھ
مەدەتكارىمىز
بولغاي!

« ئۇچقۇندىن يانغىن چىقىدۇ »(ئۇيغۇر ماقال - تەمسىللىرىدىن)

ئۇچقۇن

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشىر قىلدى

ھەپتىلىك سىياسىي - ئىلمىي
گېزىت
گېزىتىمىز 1999 - يىلى
3 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن ئېتىبارەن
نەشىر قىلىنماقتا

1999 - يىلى 7 - ئاي
18 - سان
گېرمانىيىدە نەشىر قىلىندى
Eastern Turkistan
Information Center

پەيزىۋات ناھىيىسىدە 7 نەپەر ھامىلە ئايال ئىچىنىشلىق ھالدا ئۆلتۈرۈلدى

ئۆزمۇخبىرىمىز ئابدۇللا پامىرنىڭ ۋەتەندىن بىۋاستە بەرگەن خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇيىل 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنى، تۇغۇش ئالدىدا تۇرغان 28 نەپەر ئۇيغۇر ئايال قەشقەر پەيزىۋات ناھىيىلىك پىلانلىق تۇغۇت خادىملىرى تەرىپىدىن ناھىيىلىك تۇغۇت چەكلەش دوختۇرخانىسىغا مەجبۇرى ھالدا ئېلىپ كېلىنگەن. بۇ ئاياللار « پىلاندىن سىرت » ھامىلە قالغىنى ئۈچۈن، دوختۇرخانا بۇلارنى بىر - بىرلەپ تۇغماسلىق ئوپېراتسىيەسى قىلىپ، ھەممىسىنىڭ بالىياتقۇچىنى كېسىپ ئېلىۋەتكەن، شۇنىڭ بىلەن بىرگە بۇ ئاياللارنىڭ قورسىقىدىكى 7 - 8 ئايلىق بوۋاقلارمۇ ئۆلتۈرۈلۈپ ئېلىپ تاشلىۋېتىلگەن. ئوپېراتسىيە جەريانىدا بۇ ئاياللارنىڭ 7 نەپىرى ئەقمەيدادىلا ئىچىنىشلىق ھالدا قانسىراپ ئۆلگەن. دوختۇرخانىدا ئۆلتۈرۈلگەن بۇ 7 نەپەر ئايال تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

(1) مۆكەررەمخان، 25 ياش، پەيزىۋات ناھىيە يېڭى مەھەللە يېزىسىدىن؛

(2) قەمبەرخان، 30 ياش، پەيزىۋات ناھىيە يېڭى مەھەللە يېزىسىدىن؛

(3) ئايتۇللاخان، 29 ياش، پەيزىۋات ناھىيە جامباز يېزىسىدىن؛

(4) سۈپىرەمخان، 34 ياش، پەيزىۋات ناھىيە جامباز يېزىسىدىن؛

(5) نۇربىيە خېنىم، 27 ياش، پەيزىۋات ناھىيە جامباز يېزىسىدىن؛

(6) ھۆرنىساخان، 31 ياش، پەيزىۋات ناھىيە قىزىلبۇيا يېزىسىدىن؛

(7) ئامىنەمخان، 26 ياش، پەيزىۋات ناھىيە غولتوغراق يېزىسىدىن؛

گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى

ئۆزخەۋىرىمىز: تۈركىيەدىكى « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ قارارىغا ئاساسەن بۇيىل 10 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 15 - كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ مىيۇنخېن شەھىرىدە چاقىرىلىدىغان « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » ۋە كوممۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلىدىغان خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تاماملىنىپ بولدى. بۇقېتىمقى يىغىننىڭ ساھىپخانلىقىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى »، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » قاتارلىق تەشكىلاتلارنىڭ مەسئۇللىرى ئورتاق غايە ئۈچۈن ئۆزئارا زىچ ئىتتىپاقلىشىپ، بىر - بىرىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەپ، گېرمانىيەدىكى شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنى تولۇق سەپەرۋەر قىلىپ، يىغىننىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئەستايىدىل ھالدا ئېلىپ باردى. ھازىرغا قەدەر يىغىن ئۈچۈن ئىئانە توپلاش، يىغىن زالى ۋە مېھمانخانا كىرالاش، تەكلىپنامە ھازىرلاش، يىغىنغا تەكلىپ قىلىنىدىغان خەلقئارالىق تەشكىلات ۋە جەمىيەتلەر بىلەن دىيالوگ قۇرۇش ئىشلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى. يېقىندا يەنە يۇقارقى 3 تەشكىلاتنىڭ مەسئۇلى ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلات ۋە جامائەت ئەرباپلىرىمىزغا مەكتۇپ يوللاپ، ئۇلارغا گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان يىغىن ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بەردى. ئۇندىن باشقا يەنە قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەسقەرجان ئوتتۇرا ئاسىيادىكى تەشكىلات ۋە شەخسلىرىمىزگە مىللىي قۇرۇلتاي ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بېرىش ۋە ئۇلار بىلەن ئەتراپلىق ھالدا كېڭىشىش ھەم پىكىرلىشىش مەقسىتىدە يېقىندا مىللىي قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىغا ۋاكالىتەن ئوتتۇرا ئاسىياغا سەپەر قىلدى.

كومۇركاندا 75 نەپەر ئۇيغۇر مەھبۇس ھاياتىدىن ئايرىلدى

ئۆزمۇخبىرىمىز ئابدۇللا پامىرنىڭ ۋەتەندىن بىۋاستە بەرگەن خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇيىل 7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى خىتاي ساقچى دائىرلىرى بىرتۈركۈم ئۇيغۇر مەھبۇسنى يەكەن ناھىيە كاۋچىك يېزىسىنىڭ يۇقارقى تەرىپىدىكى بىر كومۇركانغا يالاپ ئاپىرىپ مەجبۇرى ئەمگەككە سالغان. بۇكومۇركان ھېچقانداق بىخەتەرلىك ئەسلىھەلىرى بولمىغان ئىپتىدائى شەكىلدىكى كان بولۇپ، ئۇيغۇر مەھبۇسلار جىددى ئىشلەۋاتقاندا تۇيۇقسىز كانىنىڭ ئىگىزى ئۆرۈلۈپ چۈشۈپ، كانىنىڭ ئاستىدا ئىشلەۋاتقان 75 نەپەر ئۇيغۇر مەھبۇس كانىنىڭ ئاستىدا قاپسىلىپ قالغان. ئەسلىدە ئۆرۈلۈپ چۈشكەن كانىنىڭ ئېغىزىنى تەرەكتۇر بىلەن ئىككى سائەتتە ئېچىش ئىمكانىيىتى بولسىمۇ، ئەمما ھۆكۈمەت دائىرلىرى قەستەن بىرقانچە كۈنگىچە كانىنىڭ ئېغىزىنى ئېچىشقا ھەرىكەت قىلمىغان، نەتىجىدە كانىنىڭ ئاستىدىكى 75 نەپەر ئۇيغۇر مەھبۇسنىڭ ھەممىسىلا نەپەس ئالالماي ئۆلۈپ كەتكەن.

كېرىيەدىكى قاراخان تۈرمىسىدە 4 نەپەر ئۇيغۇر سىياسىي مەھبۇس ئۆلتۈرۈلدى

ئۆزمۇخبىرىمىز ئابدۇللا پامىرنىڭ ۋەتەندىن بىۋاستە بەرگەن خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇيىل 4 - ئايلاردا خوتەن ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا سوت مەھكىمىسى 4 نەپەر ئۇيغۇر سىياسىي ئۇتقۇنى ئۈستىدىن « ئۆلۈم جازاسى بېرىپ كېچىكتۈرۈپ ئىجرا قىلىش » ھەققىدە ھۆكۈم چىقارغان ۋە ئۇلارنى خوتەننىڭ كېرىيە ناھىيىسىدىكى قاراخان « ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانى » غا ئاپىرىپ قامىغان. بۇيىل 6 - ئاينىڭ 27 - كۈنى خىتاي ساقچى دائىرلىرى بۇ 4 نەپەر مەھبۇسنىڭ ئائىلىسىگە، « ئۇلار كېچىدە قېچىشقا ئۇرۇنغان ئىدى ئېتىپ تاشلاندى » دەپ ئۇختۇرۇش قىلغان. بۇ 4 نەپەر ياش تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

(1) ئابدۇقادىر قارى، 25 ياش، خوتەن ناھىيە خانئېرىق يېزىسىدىن؛ (2) مەمەت تۇرسۇن قارىم، 20 ياش، چىرىيە ناھىيە چاقار يېزىسىدىن؛ (3) ئابدۇكېرىم قارىم، 22 ياش، كېرىيە ناھىيە توغراق يېزىسىدىن؛ (4) تۇرسۇن قارى، ئاقسۇ ۋىلايىتى ئاۋات ناھىيىسى باغتوغراق كەنتىدىن؛

ئاۋۇستىرالىيەنىڭ پايتەختى سىدنىدا « شەرقىي تۈركىستان كېچىلىكى » ئۆتكۈزۈلدى

يۇيىل 7 - ئاينىڭ 24 - كۈنى « ئاۋۇستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى » نىڭ سىدنى شۆبىسى پايتەخت سىدنىدىكى سوكراتىس رېستورانىدا مەخسۇس « شەرقىي تۈركىستان كېچىلىكى » ئۆتكۈزدى. « ئاۋۇستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى » نىڭ رەئىسى ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ رىياسەتچىلىكىدە ئۆتكۈزۈلگەن بۇقېتىمقى كېچىلىككە، « سىدنى تۈرك قورۇلۇشلىرى فېدېراتسىيونى » نىڭ رەئىسى مۇزەپپەر ئوربال ۋە فېدېراتسىيون قارمىقىدىكى 10 دىن ئارتۇق تۈرك جەمىيىتىنىڭ مەسئۇللىرى، سىدنىدىكى تۈرك جامىسىنىڭ ۋە مەدەنىيەت ئارماقلىرىنىڭ ۋەكىللىرى ھەمدە سىدنى شەھرىدە تۇرۇۋاتقان 50 تىن ئارتۇق شەرقىي تۈركىستانلىقلاردىن بولۇپ جەمئىي 100 دىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى.

كەچ سائەت 7 دە باشلانغان بۇ كېچىلىكتە « ئاۋۇستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى » نىڭ رەئىسى ئەخمەت ئىگەمبەردى سۆزقىلىپ، كېچىلىككە قاتناشقان تۈرك قېرىنداشلارغا شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسى ۋەزىيىتى ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بېرىپ ئۆتكەندىن كېيىن مۇنداق دېدى: « بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار دۇنيادىكى 200 مىليون تۈركنىڭ پولاتتەك بىرلىك - ئىتتىپاقلىقىغا ۋە شۇنداقلا سىرلەرنىڭ ياردىمىگىزلارغا مۇھتاجمىز. بۇلۇپمۇ بۈگۈنكى كۈندە يەنە كۆپلىگەن تۈركى خەلقلەر ئىمپېرىيالىستلارنىڭ مۇستەملىكىسى ئاستىدا تۇرۇۋاتقان بىرپەيتتە، دۇنيا تۈركلىرىنىڭ ئىتتىپاقلىقى - ھەربىر تۈرك ئۈچۈن خۇددى سۇبىلەن ھاۋاغا ئوخشاش موھىم. بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار مەيلى دۇنيانىڭ قەيېرىگىلا بارايلى، ھەممىلا جايدا تۈرك قېرىنداشلىرىمىزنىڭ بىزگە نەڭ يېقىن ئىكەنلىكىنى ھېس ئەتتۇق ھەم ئەمىلىيىتىمىزدە كۆردۇق. بىزنىڭ ھازىرغا قەدەر ئۆتكۈزۈپ كەلگەن خىتايغا قارشى نامايىشلىرىمىزدا بىزنىڭ سېپىمىزنى تولدۇرغان ۋە بىزگە ياردەم بەرگەنلەرنىڭ كۆپۈنچىسى تۈرك قېرىنداشلىرىمىز بولدى.مەن بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بىزگە ياردەم قىلغان بارلىق تۈرك قېرىنداشلىرىمىزغا شەرقىي تۈركىستانلىقلار نامىدىن رەخمەت ئېيتىمەن!».

ئارقىدىن « سىدنى تۈرك قورۇلۇشلىرى فېدېراتسىيونى » نىڭ رەئىسى مۇزەپپەر ئەپەندىم سۆزقىلىپ مۇنداق دېدى: « ھەقىقەتەنمۇ شەرقىي تۈركىستاندىكى تۈرك قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ئەھۋالى تولىمۇ خەتەرلىك. شۇنىڭ ئۈچۈن بىزتۈركلەر دەرھال ھەرىكەتكە كېلىپ، قەدەملىرىمىزنى تەگشەپ، يېڭىچە كۈرەش ستراتېگىيىسىنى تۈزۈپ چىقىپ دەرھال ئىشقا كىرىشىشىمىز كېرەك. بۇئىشلارنىڭ ھەممىسى قۇرۇق قول بىلەن ئەمەس، بەلكى ئىقتىسات بىلەن بولىدۇ، شۇڭا بىز ئاۋۇستىرالىيەدىكى تۈركلەر شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزغا ماددى جەھەتتىن ياردەم بېرىشىمىز لازىم ».

مۇزەپپەر ئەپەندىنىڭ سۆزىدىن كېيىن، كېچىلىككە قاتناشقان تۈرك قېرىنداشلار شەرقىي تۈركىستان داۋاسى ئۈچۈن بەس - بەس بىلەن پۇل ئىئانە قىلىشتى ھەمدە بۇخىل ياردىمنى بۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئىزچىل ھالدا داۋاملاشتۇرىدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى.

كېچە پائالىيىتى جەريانىدا بارلىق مېھمانلار كاۋاپ، مانتا - پولو، سامسا .. قاتارلىق ئۇيغۇرچە تائاملار بىلەن كۈتۈۋېلىندى ۋە ئۇيغۇرچە ناخشا - ئۇسۇل نومۇرلىرى كۆرسۈتىلدى، شۇنداقلا چەتئەللىك مېھمانلارغا يەنە شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسى ۋەزىيىتى ئەكسئەتتۈرۈلگەن تەشۋىقات ماتېرىياللىرى تارقىتىپ بېرىلدى.

خىتاي ھۆكۈمىتى لى دېڭخۇيىنى « مىللى بۆلگۈنچى » دەپ ئەيىپلىدى

ئۇزخەۋىرىمىز: خىتاي ھۆكۈمىتى قارمىقىدىكى « شىنخۇا ئاخبارات ئاگېنتلىقى » يۇيىل 7 - ئاينىڭ 21 - كۈنى مەخسۇس باش ماقالە ئېلان قىلىپ، تەيۋەننىڭ پرېزىدېنتى لى دېڭخۇي ئەپەندىنى « مىللى بۆلگۈنچى » دەپ ئەيىپلىدى.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولسا كېرەك، يۇيىل 7 - ئاينىڭ باشلىرىدا لى دېڭخۇي ئەپەندى « ئىككى دۆلەت نەزىرىيىسى » نى ئېلان قىلىپ، تەيۋەن بىلەن خىتاي چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ بىردۆلەت بىلەن يەنە بىر دۆلەت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ئىكەنلىكىنى، كوممۇنىست خىتاي ھۆكۈمىتى ئوتتۇرىغا قويغان « بىردۆلەتتە ئىككىخىل تۈزۈم » نىڭ ئورنىغا، « بىرمىللەتتە ئىككى دۆلەتلىك تۈزۈمى » نى دەسسىتىشنى تەشەببۇس قىلغان ئىدى. لى دېڭخۇينىڭ بۇ نەزىرىيىسى ئوتتۇرىغا قويۇلغاندىن كېيىن، خىتاي ھۆكۈمىتى دەرھال قوشۇن ئۆلكىسىگە ئەسكەر توپلاپ، ھەربى قىسىملىرىغا ئۇرۇشقا ھازىرلىنىش ھەققىدە جىددى بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، تەيۋەنگە ھەربى جەھەتتىن قاتتىق تەھدىت سالغان ئىدى.

« شىنخۇا ئاخبارات ئاگېنتلىقى » نىڭ باش ماقالىسىدا، نۆۋەتتە تەيۋەندە مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنىڭ كۈچىيىپ كېتىشىگە تامامەن لى دېڭخۇينىڭ سەۋەپچى بولۇۋاتقانلىقى، لى دېڭخۇينىڭ تەيۋەنلىك مۇستەقىلچىلەرگە ئاستىرتتىن مەدەت بېرىۋاتقانلىقى ۋە لى دېڭخۇينىڭ يېقىندا « ئىككى دۆلەت نەزىرىيىسى » نى ئېلان قىلىش ئارقىلىق « ۋەتەننى پارچىلاش » قا ئۇرۇنۇۋاتقانلىقى ۋە شۇنداقلا لى دېڭخۇينىڭ تەيۋەندىكى ئەڭ چوڭ مىللى بۆلگۈنچىلەرنىڭ بىرى ئىكەنلىكى بايان قىلىندى.

باشماقالىدا يەنە تەيۋەنگە تەھدىت سېلىنىپ مۇنداق دېيىلگەن: « ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش - جۇڭگو ھۆكۈمىتىنىڭ تەۋرەنمەس ئىرادىسىدىن ئىبارەت بولۇپ، تەيۋەن مەسىلىسىدە بىز ، قورال كۈچى ئىشلەتمەيمىز، دەپ ۋەدە بېرەلمەيمىز. ئەگەر « تەيۋەننىڭ مۇستەقىللىقى » ئوتتۇرىغا چىقسا ياكى چەتئەل كۈچلىرى جۇڭگونىڭ بىرلىكىگە ئارىلاشسا، ئۇچاغدا بىز قولىمىزنى قوشتۇرۇپ قاراپ ئولتۇرمايمىز، جۇڭگو ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ پوزىتسىيەسىنى بىز دۇنياغا قايتىدىن جاكالىماقچىمىز. لى دېڭخۇي جۇڭگونى پارچىلاش يولىغا ماڭسا، دۇنيادا ھېچقانداق چىقىش يولى تاپالمايدۇ ».

كۆپچىلىككە مەلۇم بولسا كېرەك، خىتاي ھۆكۈمىتى. « مىللى بۆلگۈنچى » دىگەن بۇسۆزنى مەخسۇسلا شەرقىي تۈركىستان ۋە تىبەت خەلقىگە قارىتا قوللىنىپ كەلگەن ئىدى، بۇقېتىم خىتاي دائىرىلىرى بۇ كونا قالپاقنى تەيۋەنلىكلەرنىڭمۇ بېشىغا كەيگۈزدى.

تەيۋەننىڭ پرېزىدېنتى لى دېڭخۇي ئەپەندى 7 - ئاينىڭ 12 - كۈنى « ئىككى دۆلەت نەزىرىيىسى » نى ئوتتۇرىغا قويۇپ، تەيۋەننىڭ مۇستەقىللىقىنى تەشەببۇس قىلغان ئىدى

خىتايدىكى كەلكۈن ئاپىتىدە 32 نەيەر خىتاي ئۆلدى

« شىنخۇا ئاخبارات ئاگېنتلىقى » نىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، يۇيىل 6 - ئايدىن باشلاپ خىتاينىڭ چاڭجياڭ دەرياسى بويىدىكى ئۆلكىلىرىدە يۈزبېرىۋاتقان كەلكۈن ئاپىتىدە ھازىرغا قەدەر 32 نەپەر خىتاي ئۆلگەن، 7 شەھەرنى سۇبېسىپ كەتكەن، 3 مىڭ 600 گە يېقىن يېزا - كەنت ۋە 2 مىليوندىن ئارتۇق كىشى كەلكۈننىڭ قورشاۋى ئاستىدا قالغان، كەلكۈننىڭ سەۋەبىدىن كېلىپ چىققان ئىقتىسادى زىيان 15 مىليارت يۈەندىن ئېشىپ كەتكەن.

شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى نەشر قىلدى

«فالۇنگوڭ» تەرىقىتى خىتاينىڭ بېشىغا بالا بولدى

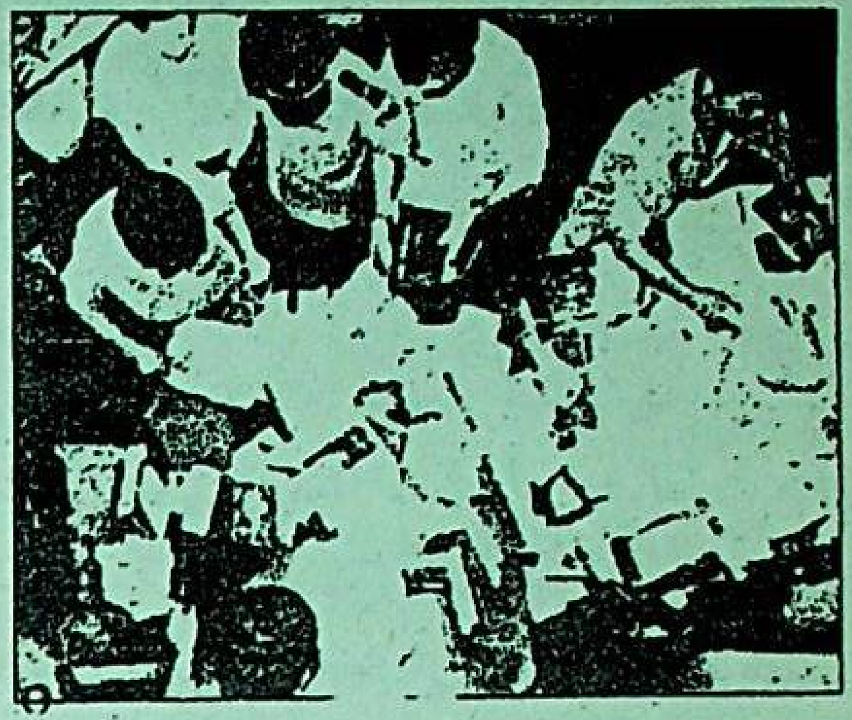

«ياۋروپا گېزىتى» نىڭ بۇيىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈندىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، 7 - ئاينىڭ 21 - كۈنى چۈشتىن كېيىن، خىتايدا ئوتتۇرىغا چىققان «فالۇنگوڭ» تەرىقىتىنىڭ ئەچچە 10 مىڭ مۇرىدى بېيجىڭ شەھىرىدىكى جۇڭنەنخەينىڭ ئالدىدا نامايىش ئۆتكۈزۈپ، خىتاي ھۆكۈمىتىدىن «فالۇنگوڭ» تەرىقىتىنى چەكلىمەسلىكنى ۋە قولغا ئېلىنغان تەرىقەت مۇرىدلىرىنى دەرھال قويۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلغان. خىتاي ھۆكۈمىتى ھەددى - ھېسابسىز ساقچى ۋە ژاندارمىلىرىنى ئىشقا سېلىپ، ئەقمەيدانىنىڭ ئۆزىدىلا 4 مىڭدىن ئارتۇق تەرىقەت مۇرىدىنى قولغا ئالغان. باشقا ئۆلكىلەردىن كەلگەن تەرىقەت مۇرىدلىرىنى ماشىنا ۋە ئاپتوبۇسلارغا مەجبۇرى بېسىپ، ئۇلارنى بېيجىڭ شەھىرىنىڭ سىرتىغا ھەيدەپ چىقىرىۋەتكەن. ئۇندىن باشقا يەنە شۇكۈنى خىتاينىڭ 12 ئۆلكىسىدە 30 مىڭدىن ئارتۇق تەرىقەت مۇرىدى ھۆكۈمەت بىنالىرىنىڭ ئالدىدا نارازىلىق نامايىشى ئۆتكۈزگەن. نامايىشلار جەريانىدا كۆپلىگەن مۇرىدلار ساقچىلار تەرىپىدىن قولغا ئېلىنغان.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولسا كېرەك، بۇيىل 4 - ئاينىڭ 25 - كۈنى «فالۇنگوڭ» تەرىقىتىنىڭ 15 مىڭدىن ئارتۇق مۇرىدى بېيجىڭدىكى خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزى كومىتېتى يەرلەشكەن جۇڭنەنخەي سارىيىنىڭ ئالدىدا نامايىش ئۆتكۈزۈپ، خىتاي ھۆكۈمىتىدىن مەزكۇر تەرىقەتنى قانۇنلاشتۇرۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلغان ئىدى. بۇقېتىمقى نامايىش 1989 - يىلدىكى «بېيجىڭ ۋەقەسى» دىن كېيىن يۈز بەرگەن كۆلىمى ئەڭ زور نامايىش بولغاچقا، «فالۇنگوڭ» تەرىقىتى خىتاي ھۆكۈمىتىنى قاتتىق چۆچۈتۈپلا قالماي، بەلكى دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭمۇ كۈچلۈك دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىغان ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن خىتاي ھۆكۈمىتى جىددى بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، ھەرقايسى ئۆلكىلەردىكى «فالۇنگوڭ» تەرىقىتىنىڭ مۇرىدلىرىغا قارىتا قاتتىق چەكلەش تەدبىرلىرىنى يولغا قويغان ئىدى.

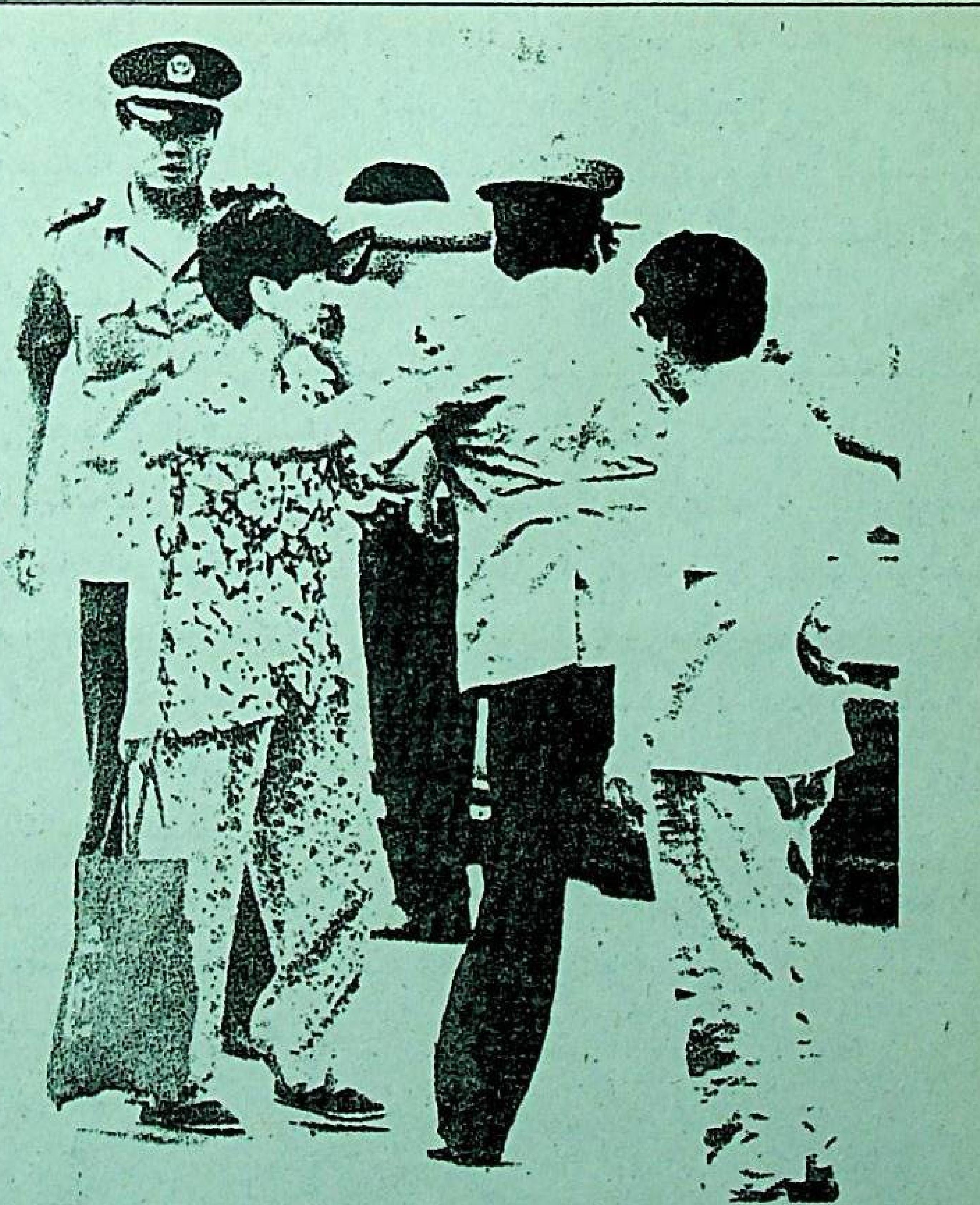

7 - ئاينىڭ 21 - كۈنى بېيجىڭدا يۈز بەرگەن نامايىشتا «فالۇنگوڭ» تەرىقىتىنىڭ 4 مىڭدىن ئارتۇق مۇرىدى قولغا ئېلىندى

«فالۇنگوڭ» تەرىقىتى قانداق پەيدا بولغان؟

ئۇۋەتتە خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بېشىغا بالا بولۇۋاتقان «فالۇنگوڭ» تەرىقىتىنىڭ جەمئى 100 مىليوندىن ئارتۇق مۇرىدى بار بولۇپ، بۇ تەرىقەت 1992 - يىلى دۇڭ بېيلىق لى خوڭجى دىگەن سۇنايچى خىتاي تەرىپىدىن ئىجاد قىلىنغان. بۇخىتاي ھازىر 48 ياشتا. ئۇنىڭ مۇرىدلىرىنىڭ سانى كوممۇنىستىك پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سانىدىنمۇ بىرقانچە ھەسسە كۆپ.

تەرىقەتنىڭ قۇرغۇچىسى لى خوڭجى بۇرۇن «جىلىن ئۆلكىلىك ساقچىلار ئاخشا - ئۇسۇل ئۇمىگى» نىڭ سۇنايچىسى بولۇپ ئىشلىگەن مەزگىللىرىدە «چىگوڭ» نى ئۆگىنىشكە باشلىغان، كېيىن ئۇ جىلىن ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا مۇلازىمەتچى بولۇپ يۆتكەلگەن ۋە بۇ يەردە بىرتەرەپتىن «چىگوڭ» نى باشقىلارغا ئۆگىتىشكە تىرىشسا، يەنە بىرتەرەپتىن «چىگوڭ» دىن پايدىلىنىپ كېسەل داۋالاشقا باشلىغان. 1992 - يىلىغا كەلگەندە ئۇ بۇددىزىم بىلەن «چىگوڭ» نىڭ نەزەرىيىسىنى بىرلەشتۈرگەن ھالدا دىنى تۈس ئالغان «فالۇنگوڭ» تەرىقىتىنى قۇرغان ۋە «راستچىللىق، رەھىمدىللىق، سەۋرچانلىق» دىگەن بۇ 3 ئىبارىنى تەرىقەتنىڭ ئاساسى پىرىنسىپى قىلغان. شۇنىڭدىن كېيىن لى خوڭجى خىتاينىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا قىبتىراپ يۈرۈپ كەڭ كۆلەمدە مۇرىد توپلاشقا باشلىغان ۋە قىسقىغىنە بىرقانچە يىل ئىچىدە بۇ تەرىقەتنىڭ مۇرىدلىرى كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان دەرىجىدە شىددەت بىلەن كۆپەيگەن.

ئۇنىڭ مۇرىدلىرىنىڭ كۆپىنچىسى ياشانغانلار ۋە ئوتتۇرا ياشلىقلار بولۇپ، ھەتتا ئۇنىڭ مۇرىدلىرى ئىچىدە خىتاينىڭ ھازىرقى دۆلەت رەئىسى جاڭ زېمىن ۋە باش مىنىستىرى جۇرۇڭجىنىڭ ئۇرۇق - تۇققانلىرىمۇ بارىكەن.

لى خوڭجى ھەققىدىكى رىۋايەتلەرگە قارىغاندا، لى خوڭجى دىگەن بۇ خىتاي ئاسماندا پەرۋاز قىلالارمىش. 8 ياش ۋاقتىدا ئۇنىڭ كۆز قارچۇغىدا «راستچىللىق، رەھىمدىللىك، سەۋرچانلىق» دىگەن خىتايچە 3 دانە خەت پەيدا بولغانمىش. بۇخەتنى بۇ خىتايدىن باشقا كىشى كۆرەلمەسمىش. ئۇ يەنە ئالەم بوشلۇقىدىكى ھەقىقەتلەرنى، ئىنسانلارنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبىنى، تەرەققى قىلىش ئەھۋالىنى ۋە كەلگۈسىنى ئالدىن بىلەرمىش، ئۇ 12 يېشىدىن باشلاپ ئەۋلىيا - ئەنبىيالاردىن تەلىم ئالغانمىش مىش

جەنوبى ئافرىقىدا 3 خىتاي ئۆلتۈرۈلدى

خىتايچە «ياۋروپا» گېزىتىنىڭ 7 - ئاينىڭ 23 - كۈندىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، 7 - ئاينىڭ 21 - كۈنى جەنوبى ئافرىقىدا مەبلەغ سېلىپ تۇرىۋاتقان 3 نەپەر خىتاي سودىگىرى جەنوبى ئافرىقىلىق بۇلاڭچىلار تەرىپىدىن تاپانچا ۋە پىچاق بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن. بۇگېزىتنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، جەنوبى ئافرىقىلىق بۇلاڭچىلار خىتايلار ئاچقان دۇكانغا بېسىپ كىرىپ، دۇكاندىكى كىيىم - كېچەك ۋە گىلەملەرنى كۆتۈرۈپ ماڭغاندا، دۇكاندىكى 3 نەپەر خىتاي ئۇلارنى توسقان، ئەتىجىدە بۇلاڭچىلار بۇ 3 خىتاينى ئەقمەيدانىدىلا ئۆلتۈرۈۋېتىپ قېچىپ كەتكەن. بۇ ۋەقەدىن كېيىن، جەنوبى ئافرىقىدا تۇرىۋاتقان 500 دىن ئارتۇق خىتاي نامايىش قىلىپ، جەنوبى ئافرىقا دائىرىلىرىدىن قانۇننى چىڭىتىشنى ۋە خىتاي سودىگەرلىرىنىڭ ھاياتىغا كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلغان. شۇنىڭ بىلەن بىرگە بۇۋەقەدىن كېيىن، جەنوبى ئافرىقىدا تۇرىۋاتقان خىتايلار كۆدە - كۆرپىلىرىنى يىغىشتۇرۇپ قېچىشنىڭ كويىغا چۈشكەن.

خىتاينىڭ فۇجيەن ئۆلكىسىدىكى ھەربىي جىددىيلىك داۋام قىلماقتا

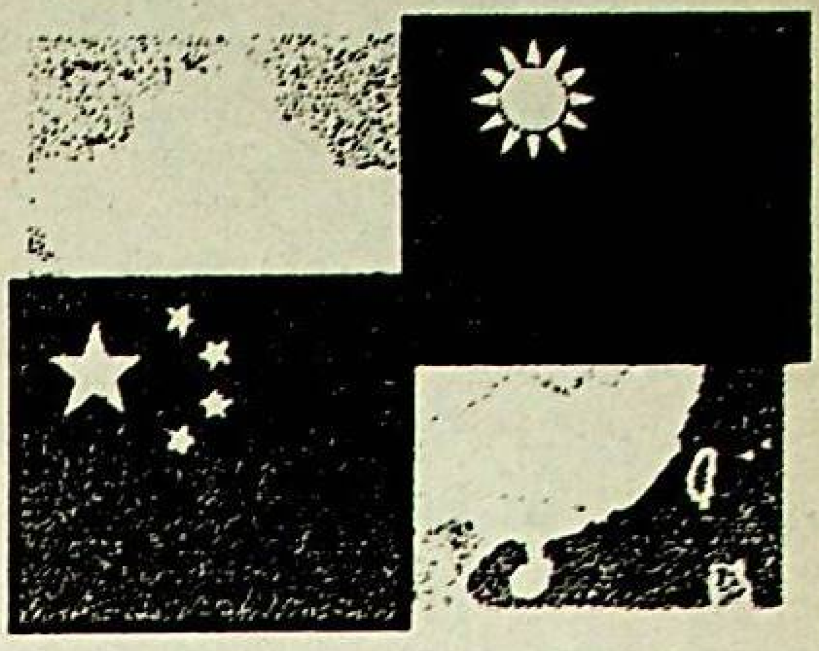

شاڭگاڭدىكى « ۋېنخۇيباۋ » گېزىتىنىڭ بۇيىل 7 - ئاينىڭ 21 - كۈندىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىنقى بىرقانچە كۈندىن بۇيان خىتاينىڭ فۇجيەن ئۆلكىسى دېڭىز ياقىسىغا جايلاشقان ھەربىي ئايرودورۇملاردا ئۇرۇش ئايروپىلانلىرىنىڭ ئۇچۇش ۋە قونۇشى ئادەتتىن تاشقىرى كۆپەيگەن ھەمدە ھەرقايسى قىسىملاردىكى ئوفىسېر - ئەسكەرلەرگە بېرىلىدىغان دەم ئېلىش رۇخسەتلىرى پۈتۈنلەي ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ئەسكەرلەرگە ئۇرۇشقا ھازىر تۇرۇش ھەققىدە بۇيرۇق چۈشۈرۈلگەن.

شاڭگاڭدىكى « دوگفاڭ » گېزىتىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، خىتاي كوممۇنىستىك ئارمىيىسى بۇيىل 8 - ئاينىڭ باشلىرىدا تەيۋەن بوغىزىدا بىرقېتىملىق ھەربىي مانېۋىر ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق تەيۋەنگە بىۋاسىتە ھالدا بېسىم ئىشلىتىشنى پىلانلىغان. بۇگېزىتتە يەنە، ئۆۋەتتە كوممۇنىست خىتاي ئەسكەرلىرىنىڭ ئۇرۇش قىلىش كەيپىياتىنىڭ ناھايىتى يۇكسەك ئىكەنلىكى، ئەمما بېيجىڭنىڭ تېخىچە ھەربىي قىسىملارغا ئۇرۇش قىلىش پىلانىنى تۈزۈپ چىقىش ھەققىدە يوليورۇق بەرمىگەنلىكى، ھەربىلەرنىڭ پەقەتلا بۇيىل 8 - ئاينىڭ باشلىرىدا بېيجىڭدا چاقىرىلىدىغان « بېيدەيخې يىغىنى » نىڭ قارارىنى ساقلاپ تۇرغانلىقى بايان قىلىندى.

ئامېرىكا تاشقى ئىشلار مىنىستىرى ئالبېرت خانىم يېقىندا سىنگاپۇردا چاقىرىلغان « جەنۇبى ئاسىيا بىرلىكى » يىغىنىغا قاتنىشىش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ خىتاينىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى تاڭ جياشۋەن بىلەن كۆرۈشكەندە، تاڭ جياشۋەن خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ زورۇر تېپىلسا تەيۋەن مەسىلىسىنى قورال كۈچى ئارقىلىق ھەل قىلىدىغانلىقىنى قايتا تەكىتلىگەن.

شىڭداۋ گېزىتى جاڭ زېمىننىڭ پۈتۈن خىيالىنىڭ « جۇڭگونى بىرلەشتۈرۈش » ئارقىلىق تارىخى قەھرىمانغا ئايلىنىش ئىكەنلىكىنى بايان قىلدى

« شىڭداۋ گېزىتى » نىڭ بۇيىل 7 - ئاينىڭ 22 - كۈندىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، خىتاينىڭ دۆلەت رەئىسى جاڭ زېمىن يېقىندا بېيجىڭدا چاقىرىلغان خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئالىي رەھبەرلىك يىغىنىدا سۆز قىلىپ، ھەرقانداق زور بەدەل تۆلەشتىن قەتئىي نەزەر، ھەرخىل ۋاستىلار ئارقىلىق تەيۋەننىڭ مۇستەقىللىقىنى توسۇپ، « دۆلەتنىڭ بىرلىكىنى » قوغداش كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

شىڭداۋ گېزىتى » دە، بۇ مەسىلە ھەققىدە تۆۋەندىكىدەك مۇلاھىزە يۈرگۈزۈلدى:

« جاڭ زېمىن بىلەن لى دېڭخۇينىڭ ھەرئىككىسىلا « تارىخى مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسىغا ئىگە » سىياسى رەھبەرلەردىن ئىبارەت. خۇددى لى دېڭخۇي ھاكىمىيەت بېشىغا چىققاندىن بۇيان ئىزچىل تۈردە تەيۋەننى مۇستەقىل قىلىشقا ھەرىكەت قىلغىنىدەك، جاڭ زېمىنمۇ ھاكىمىيەت بېشىغا چىققاندىن بۇيان « جۇڭگونىڭ بىرلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش » كە تىرىشىپ كەلدى. 1997 - يىلى جاڭ زېمىننىڭ رىياسەتچىلىكىدە شاڭگاڭ قايتۇرۇۋېلىنىپ، « بىر دۆلەتتە ئىككىخىل تۈزۈم » يولغا قويۇلدى. بۇيىلنىڭ ئاخىرىدا خىتاي يەنە ئاۋمىننى قايتۇرۇۋالىدۇ، ئەگەر جاڭ زېمىن ئۆزى ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرۇۋاتقان مەزگىلدە تەيۋەننىمۇ بىرلەشتۈرسە، ئۇچاغدا جاڭ زېمىن خىتاي تارىخىدىكى قەھرىمانلارنىڭ بىرىگە ئايلىنىپ، ئۇنىڭ تۆھپىسى، ئاللىبۇرۇن ئۆلگەن ماۋزېدوڭ ۋە دېڭ شياۋپىڭلارنىڭكىدىنمۇ يۇقىرى بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن جاڭ زېمىن لى دېڭخۇينىڭ تەيۋەننى مۇستەقىل قىلىش ھەرىكىتىدىن نەپرەت قىلمىدى، ئەكسىچە لى دېڭخۇينىڭ خىتاينىڭ تەيۋەننى قورال كۈچى ئارقىلىق ئىشغال قىلىشى ئۈچۈن ياخشى باھانە تېپىپ بەرگەنلىكىدىن مەمنۇن بولدى ۋە بۇنى « ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى » ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى دەپ قارىماقتا ».

« شىڭداۋ گېزىتى » نىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، جاڭ زېمىن بۇقېتىمقى يىغىندا تۆۋەندىكىدەك « 3 يول قويماسلىق » پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويغان:

1. تەيۋەن مەسىلىسىدە ئۇنىڭ دائىرىسىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، زۆرۈر تېپىلغاندا خىتاي خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسى تەيۋەن مەسىلىسىگە قول تىققان ئامېرىكا ۋە ھەرقانداق دۆلەتنىڭ ئەسكىرى بىلەن جەڭ قىلىش؛

2. زۆرۈر تېپىلغاندا ھەرقانداق ۋاستە قوللىنىش، يەنى ھەربىي ۋاستىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان ئۇسۇللار ئارقىلىق تەيۋەن مەسىلىسىنى ھەل قىلىش؛

3. پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئومومى سەپەرۋەرلىك قوزغاپ، ئەگەر ئۇرۇش يۈز بېرىپ قالسا ھەرقانداق بەدەللەر بىلەن ئۇرۇشتا يېڭىپ چىقىش ۋە بۇ ئارقىلىق « ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى » ئەمەلگە ئاشۇرۇش؛

بۇ گېزىتنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، ھازىر خىتاينىڭ ئىسكىلاتلىرىدىكى ئاشلىق زاپىسى 3 يىلغا، ياختا زاپىسى بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتقا يېتىدىكەن.

ئەمما چەتئەللىك كۈزەتكۈچىلەر خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ تەيۋەن مەسىلىسىدە پەقەت قۇرۇق تەھدىت قىلىش بىلەنلا چەكلىنىپ قالىدىغانلىقىنى ۋە خىتاينىڭ ئۆۋەتتىكى ئىقتىسادى ۋەزىيىتىنىڭ كەڭ كۆلەملىك ئۇرۇش قىلىشقا يار بەرمەيدىغانلىقىنى بايان قىلىشماقتا.

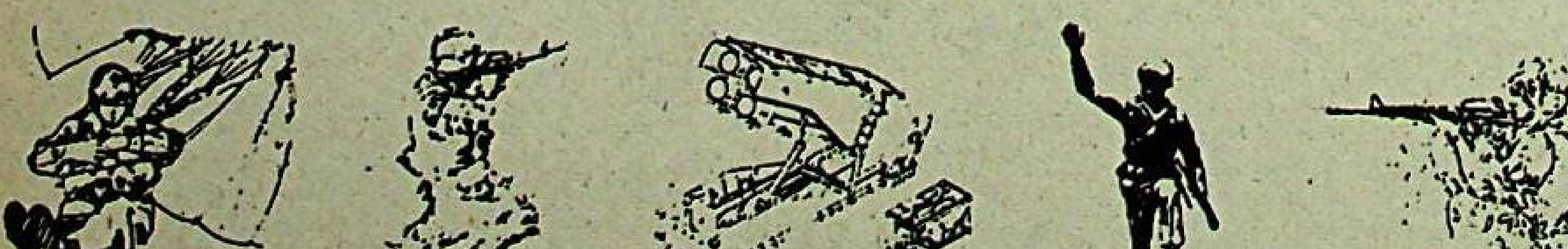

ئامېرىكىدىن خىتايغا ئاگاھلاندۇرۇش

« ياۋروپا گېزىتى » نىڭ 7 - ئاينىڭ 23 - كۈندىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، 7 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ئامېرىكا ئاۋام پالاتاسى تاشقى ئالاقە كومىتېتىنىڭ ئاسىيا - تېنچ ئوكيان بۆلۈمى تەيۋەن كرىزى ھەققىدە مەخسۇس يىغىن چاقىرىپ، تەيۋەن بىلەن خىتاي چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ ئۆۋەتتىكى جىددى مۇناسىۋىتىنى مۇھاكىمە قىلغان. يىغىندىن كېيىن ئاسىيا - تېنچ ئوكيان بۆلۈمىنىڭ رەئىسى توماس ئەپەندى باياناتى ئېلان قىلىپ، « ئەگەر جۇڭگو ھۆكۈمىتى تەيۋەن مەسىلىسىنى قورال كۈچى ئارقىلىق ھەل قىلىدىغان بولسا، ئۇچاغدا شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيانىڭ سىياسىي مۇقىملىقىغا خەتەر يېتىكۈزۈپلا قالماي، ئامېرىكىنىڭ مەنپەئەتىگىمۇ زىيان يېتىدۇ » دېيىش ئارقىلىق، خىتاي ھۆكۈمىتىنى مەسىلىنى تېنچ يول ئارقىلىق ھەل قىلىش ھەققىدە ئاگاھلاندۇرغان.

ئۇندىن باشقا يەنە ئاۋام پالاتاسى تاشقى ئالاقە كومىتېتىنىڭ رەئىسى ھېلمس ئەپەندىمۇ باياناتى ئېلان قىلىپ، « ئامېرىكا ھۆكۈمىتى پرېزىدېنت لى دېڭخۇينىڭ ۋە تەيۋەن خەلقىنىڭ كوممۇنىست خىتاينىڭ تەھدىدى ئالدىدا كۆرسەتكەن جاسارىتىنى قوللايدۇ » دېدى.

« بېيجىڭ باھارى » ژورنىلىدا ئىككى نەپەر ئۇيغۇر ياشنىڭ سىياسى مۇلاھىزىسى ئېلان قىلىندى

ئامېرىكىدا نەشر قىلىنىۋاتقان خىتايچە « بېيجىڭ باھارى » ژورنىلىنىڭ 1999 - يىلى 8 - ئايلىق سانىغا، ھازىر چەتئەلدە ئىستىقامەت قىلىپ تۇرىۋاتقان ۋەتەنپەرۋەر ئۇيغۇر ياشلىرىمىزدىن دىلشات رىشىت بىلەن ئەركىن ئەكرەملەرنىڭ خىتايچە يېزىلغان ئىككى پارچە چوڭ ھەجىملىك سىياسى مۇلاھىزە خارەكتېرلىك ماقالىسى ئېلان قىلىندى.

دىلشات رىشىت قەلەمگە ئالغان ، « شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى يالغۇز مىللى مەسىلىلا ئەمەس » دېگەن سەرلەۋھەلىك ماقالىدا، شەرقىي تۈركىستاندا خىتاي مىللىتى بىلەن يەرلىك مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا يۈز بېرىۋاتقان مەدەنىيەت - مائارىپ، سىياسى، ئىقتىسادى ۋە ئىجتىمائى جەھەتلەردىكى تەڭپۇڭسىزلىقلار ۋە بۇلارنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەپلىرى، خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان موسۇلمانلىرىغا قاراتقان چېكىدىن ئاشقان دىنى بېسىمى، ئۇيغۇرلارنىڭ سەۋەپسىز تۇتقۇن قىلىنىش ئەھۋاللىرى، تۈرمىلەردىكى غەيرى ئىنسانى قىيىن - قىستاقلار، يەرلىك مىللەتلەرگە قارىتىلغان مىللى كەمسىتىشلەر، پىلانلىق تۇغۇت، ئاتوم سىناقلىرى، خىتاي كۆچمەنلىرى مەسىلىسى، ئۇيغۇرلارنىڭ مىللى مەدەنىيىتىنىڭ ۋە تارىخى مىراسلىرىنىڭ ۋەيرانچىلىققا ئۇچراش ئەھۋاللىرى... قاتارلىق كۆپ تەرەپلىمىلىك مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئومومەن بۇ ماقالە ئىنتايىن پاكىتلىق، دەلىل - ئىسپاتلىق ۋە سېستىمىلىق ھالدا يېزىپ چىقىلغان.

ئاپتور بۇ ماقالىسىدا، شەرقىي تۈركىستاندىكى مىللى كەمسىتىشلەر ھەققىدە توختالغاندا ئۆزىنىڭ ئەسكەرلىك چاغلىرىدىكى سەرگۈزەشتىلىرىنى مىسال قىلىپ كىرگۈزگەن بولۇپ، ماقالىدا بۇ ھەقتە مۇنداق دەپ بايان قىلىندۇ: « خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى بىر تەرەپتىن ئازسانلىق مىللەتلەرگە قاراتقان بېسىم سىياسىتىنى كۈچەيتىش بىلەن بىرگە، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇيغۇرلارغا قارىتا مىللى كەمسىتىش سىياسىتىنى يولغا قويدى. ئۇيغۇر خەلقى ناھايىتى كەڭ قورساق خەلق، مەن 1983 - يىلى ئەسكەرلىككە كىرگەندىن كېيىن، مەن تۇرۇشلۇق قىسىمنىڭ سىياسى كومىسسەرى مېنى چوشقا بېقىشقا بۇيرىدى، مەن تۇرغان قىسىمدا مەندىن باشقا موسۇلمان يوق ئىدى، مەن ئۆزەمنىڭ موسۇلمان ئىكەنلىكىمنى ئېيتىپ، چوشقا بېقىشنى رەت قىلغان ئىدىم، ھەربى قىسىمدىن ماڭا مەمۇرى جازا بەردى ۋە ئاخىرى چوشقا بېقىشقا مەجبۇر بولدۇم. 1984 - يىلى 8 - ئايدىن 1989 - يىلى 9 - ئايغا قەدەر مەن تىبەتنىڭ ئالى ھەربى رايونىدا خىزمەت قىلدىم، ئەينى چاغدا بۆيەردىكىلەرنىڭ مەندىن باشقىسىنىڭ ھەممىسى خىتاي ئىدى، خىتاي ئەسكەرلەر ھەر كۈنى ئىت ۋە چوشقا گۆشى قاتارلىق گۆشلۈك يىمەكلەرنى يەيتتى، مەن بولسام ھەر كۈنى قۇرۇق چۆپ يەيتتىم، تىبەتلىكلەر ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ ماڭا قوتاز گۆشى ئەكىلىپ بەردى، ئەمما باشلىقلىرىم مېنى، « ئاممىدىن سوغات ئېلىپ، ھەربى ئىنتىزامنى بۇزغان » دەپ، ماڭا يەنە ئاگاھلاندۇرۇش جازاسى بەردى، دېمەك، ئۇيغۇرلار دۇچ كېلىۋاتقان مىللى كەمسىتىشنى خىتاي كوممۇنىستلىرى بىرقولۇق پەيدا قىلغان ».

ۋەتەنپەرۋەر ياش دىلشات رىشىتنىڭ بۇ ماقالىسى، ھازىرغا قەدەر تاشقى دۇنيادىكى خىتاي مەتبۇئاتلىرىدا شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسى ۋەزىيىتى ۋە كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى زوراۋانلىق سىياسىتى ھەققىدە ئېلان قىلىنغان ئەڭ ئەتراپلىق ۋە كۈچلۈك ماقالىلارنىڭ بىرى بولۇپ، بۇ ماقالىنىڭ ئېلان قىلىنىشى، تاشقى دۇنيادا ياشاۋاتقان نەچچە مىليونلىغان خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتىنى رىيال ھالدا چۈشىنىۋېلىشى ئۈچۈن پەۋقۇلاددە موھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

ئۇندىن باشقا يەنە ئەركىن ئەكرەمنىڭ مەزكۇر ژورنالدا ئېلان قىلىنغان ماقالىسى ، « خىتاينىڭ مىللەتچىلىك نەزىرىيىسى » دېگەن تېمىدا بولۇپ، ئاپتورنىڭ بۇ ئىلمى مۇلاھىزىسى ، « يەنجاچىنىڭ دېموكراتىك قارشى چوڭ خىتايچىلىق قارشىدىن ئىبارەت »، « يەنجاچىنىڭ مىللەتچىلىك ئىدىيىسى ئۇزۇن تارىخى مەنبەگە ئىگە »، « يەنجاچىنىڭ مىللەتچىلىك ئىدىيىسىنىڭ ئاساسى ھېسسىياتچانلىقتىن ئىبارەت »، « مىللەتچىلىك ئىدىيىسىنىڭ خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىدىكى ئوخشىمىغان قاراشلىرى »، « خىتاي مىللەتچىلىكى مىللى مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ ياخشى چارىسى ئەمەس » دېگەن ماۋزۇلاردىكى پىراگراپلارغا ئايرىلغان بولۇپ، ئاپتورنىڭ مەزكۇر ماقالىسىدا خىتاي چوڭ مىللەتچىلىكىگە تارىخى نۇقتىدىن ئومومى يۈزلۈك باھا بېرىلگەن ۋە نۆۋەتتە تاشقى دۇنيادا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان يەنجاچى قاتارلىق خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ بىرقىسىم رەھبەرلىرىنىڭ چوڭ خىتايچىلىق خاھىشى جانلىق پاكىتلار ئارقىلىق كەسكىن ھالدا پاش قىلىنغان. ئاپتورنىڭ بۇ ماقالىسى مەزكۇر ژورنالنىڭ « نەزىرىيىۋى ئىزدىنىش » دېگەن سەھىپىسىدە ئېلان قىلىنغان بولۇپ، بۇ ماقالە ناھايىتى يۇقۇرى تەتقىقات قىممىتىگە ئىگە.

كانادا ھۆكۈمىتى 122 نەپەر خىتاي ئاقىۋىنى قولغا چۈشۈردى

« ياۋروپا گېزىتى » نىڭ بۇيىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈندىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، كانادا ھۆكۈمىتى 7 - ئاينىڭ 20 - كۈنى كانادا تەۋەلىكىدىكى دېڭىز قىرغىقىدا دۆلەت تەۋەلىكى نامەلۇم بولغان بىر پاراخوتنى قامال قىلغان، كانادا ساقچى دائىرلىرىنىڭ بۇ پاراخوتنى ئاختۇرۇشى نەتىجىسىدە پاراخوتتىن 122 نەپەر قانۇنسىز خىتاي كۆچمىنى چىققان. كانادا ساقچىلىرى بۇ خىتاي كۆچمەنلىرىنىڭ قولىغا كويزا سېلىپ، ھەممىسىنى بىر ئەسكىرى بازىغا ئاپىرىپ سولاپ قويغان.

كانادا ساقچى دائىرلىرىنىڭ بىلدۈرىشىچە، گەرچە خىتاي كۆچمەنلىرىنى توشۇپ كەلگەن پاراخوتنىڭ ئىچى ئىنتايىن مەينەت ۋە نەپەس ئالالمىغۇدەك دەرىجىدە بۇت - بۇرۇقتۇم بولسىمۇ، ئەمما پاراخوتتىكى خىتاي ئاقىۋنلىرىنىڭ ھەممىسلا ئېسىل كاستىيۇم - بۇرۇلكىلارنى كىيىۋالغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ كەيپىياتى ناھايىتى ياخشى ئىكەن، ھەتتا پاراخوتتىكى بەزى خىتايلار ھېچ بىر ئىش بولمىغاندەك ھىجىرىشىپ كانادا ساقچىللىرىغا سالام بەرگەن.

خىتاينىڭ « ئازاتلىق ئارمىيە گېزىتى » لى دېڭخۇينى « چەتنىڭ قورالغا تايىنىپ تەيۋەننى مۇستەقىل قىلماقچى » دەپ ئەيىپلىدى

خىتايدا چىقىۋاتقان « ئازاتلىق ئارمىيە گېزىتى » نىڭ بۇيىل 7 - ئاينىڭ 21 - كۈندىكى خەۋىرىدە، تەيۋەننىڭ پىرېزىدېنتى لى دېڭخۇينىڭ 10 يىلدىن بۇيان چەتئەلنىڭ قورال - ياراقلىرىغا تايىنىپ تەيۋەننىڭ ھەربى قىسىملىرىنى كۈچەيتىش ئارقىلىق، ئاستىرتتىن تەيۋەننى مۇستەقىل قىلىشقا تىرىشىۋاتقانلىقى بايان قىلىندى. بۇگېزىتتىكى ماقالىدا تەيۋەنگە قارىتا تەھدىت سېلىنىپ مۇنداق دېيىلدى: « جۇڭگو خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسى ۋەتىنىمىزنىڭ بىرىسۇڭ يېرىنىڭمۇ دۆلىتىمىزنىڭ خەرىتىسىدىن بۆلۈنۈپ چىقىپ كېتىشىگە ھەرگىز قاراپ تۇرمايدۇ ».

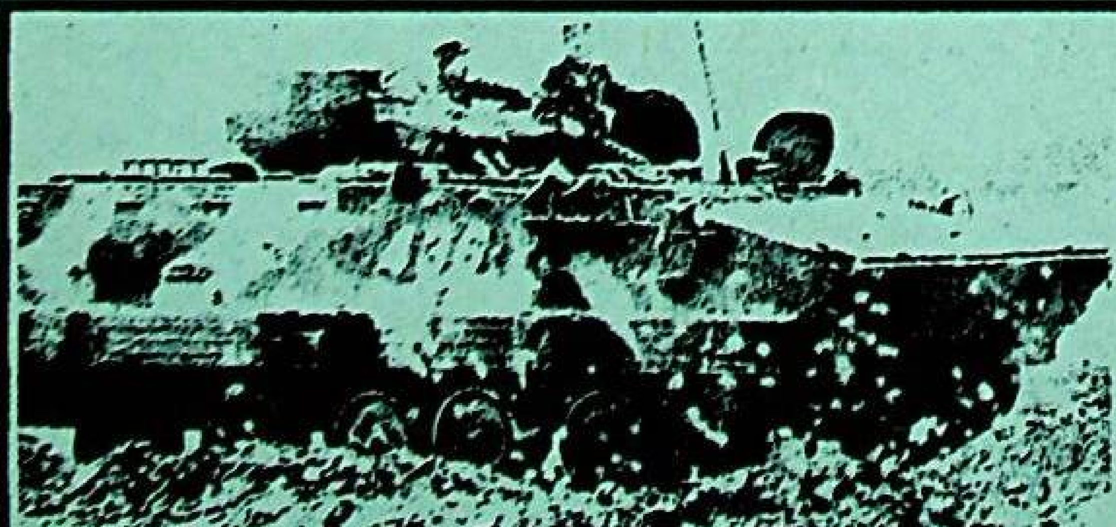

خەۋەرلەرگە قارىغاندا فۇجيەننىڭ دېڭىز قىرغىقىغا توپلانغان كوممۇنىست خىتاي ئارمىيىسىنىڭ زامانىۋى قىسىملىرى ئەڭ يۇقىرى ھەربى ھالەتكە ئۆتكەن ۋە تۈرلۈك مانىۋېرلارنى جىددىيلەشتۈرگەن.

شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى ھەققىدە ھېس قىلغانلىرىم

ئەنۋەرجان

(« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ باياناتچىسى ۋە « بىرلىك » ژۇرنىلىنىڭ مەسئۇلى)

1998 - يىلى دېكابىردا تۈركىيەنىڭ ئىستانبۇل شەھىرىدە ، خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى ، نى تەسىس قىلىش يىغىنى چاقىرىلدى. بۇقېتىمقى يىغىننىڭ يىگانە ۋە تۈپ مەقسىدى. تاشقى دۇنيادا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللى داۋايىمىزنى يەنىمۇ كۈچلەندۈرۈش. تارقاق كۈچلىرىمىزنى بىرلەشتۈرۈش ئارقىلىق ھەممە بىرىيەگىدىن قول چىقىرىدىغان ھالەتنى شەكىللەندۈرۈش. بۇئارقىلىق ھەم يۇرتىمىزدا مىللى ئازاتلىق ئۈچۈن قىممەتلىك ھاياتىنى پىدا قىلىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ ئارزۇ - ئىستەكلىرىگە بارىشا ئەمەلى ئىش قىلىش. ھەم دۇنيا جامائەتچىلىكى ئالدىدا ئۆزىمىزنىڭ تەك ۋۇجۇت. ئۇيۇشقاق ئىكەنلىكىمىزنى ۋە ئۆزىمىزنى ئۆزىمىز ئىدارە قىلالايدىغان مول مەدىنىيەتكە ۋە شانلىق تارىخقا ئىگە بىرمىللەت ئىكەنلىكىمىزنى نامايەن قىلالايدىغان بىر خەلقئارالىق تەشكىلاتنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشتىن ئىبارەتتۇر.

بەلكىم بىز قۇرماقچى بولغان خەلقئارالىق تەشكىلاتىمىزنىڭ نامى ، شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى ،. ، شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى ، ۋە ياكى ، شەرقىي تۈركىستان سەرگەردان پارلامېنتى ، بولۇشى مۇمكىن. مەيلى ئۇنىڭ نامىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر. ئومومەن خەلقىمىزگە ھەققى يوسۇندا تولۇق ۋەكىللىك قىلالايدىغان. كەڭ دائىرىدە ئىجتىمائى ۋە سىياسى بازىغا ئىگە. خەلقئارا سىياسى سەھنىلەردە ئېتىراپ قىلىنغان ۋە نۆۋەتتىكى مۇرەككەپ خەلقئارا دېپلوماتىيە ساھەسىگە ماسلىشالايدىغان ھەرىكەتچان ۋە ئاكتىپ پائالىيەتكە ئىگە بىر ئورگاننى تىكلەپ چىقىش - بىز بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ بويىنىمىزدىكى قەرزىمىز ۋە پەرزىمىز. بەزى قىينچىلىقلارنى ۋە توسقۇنلۇقلارنى باھانە قىلىپ بۇنداق بىر ئورگاننى قۇرۇپ چىقىشقا سەل قارىساق، ئۇچاغدا بىز غەپلەتكە چۈشكەن بولىمىز.

بىز دۇنياغا كۆز تاشلايدىغان بولساق. مىللى ئازاتلىقى ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتقان مۇستەملىكە ئاستىدىكى ھەرقانداق بىرمىللەتنىڭ ۋەتەن ئىچىدە ياكى چەتئەللەردە. ئۆز مىللەتنىڭ نىمە ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتقانلىقىنى ۋە نىمە تەلەپ قىلىدىغانلىقىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە. ھۆر - ئازات ياشاۋاتقان بارچە خەلقلەرگە، ئۇلارنىڭ خەلقئارادىكى مۇنبىرى بولغان بىرلەشكەن دۆۋلەتلەر تەشكىلاتىغا، ئېزىلىۋاتقان خەلقلەرنى قوغدىغۇچى تەشكىلاتلارغا ۋە ئاممىۋى ئاخبارات ۋاستىلىرىغا چۈشەندۈرىدىغان. يەتكۈزىدىغان ھەمدە ۋاقتى - سائىتى يېتىپ كەلگەندە ئۆز مىللىتىگە ۋاكالىتەن مۇزاكىرە ئۈستىدە ئولتۇرۇپ. ئىككى تەرەپلىمە ۋە كۆپ تەرەپلىمە بىتىم - شەرتنامىلارغا قول قويىدىغان مەركىزى بىر تەشكىلاتى بار. بۇنىڭغا ، پەلەستىن ئازاتلىق تەشكىلاتى ، نى ۋە ، شىمالى ئېرلاندىيە ئازاتلىق ئارمىيىسى ، نىڭ سىياسى قولىنى مىسال قىلىپ كۆرسىتىش مۇمكىن.

نۆۋەتتىكى ناھايىتى قىيىن شارائىت ئاستىدىمۇ يەنە تۈركىيەدىكى ، شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى ، ۋە ، شەرقىي تۈركىستان ھەمكارلىق جەمىيىتى ، نىڭ ھارماي - تالماي تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى ۋە پىداكارلىقى بىلەن بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ خەلقئارا تەشكىلاتنىڭ ئاساسى يارىتىلغان بولدى. ئىستانبۇلدا قۇرۇلغان بۇ مىللى مەركەزنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۈچ چىقارغان بارلىق ئەرباپلىرىمىزغا رەخمەت ۋە تەشەككۈر ئېيتىش بويىنىمىزنىڭ بۇرچى.

بىزنىڭ. يەنى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەزىپىسى - قۇرۇلغان بۇ تەشكىلاتنى ئۇيۇشتۇرۇش. يەنە باشقا بىرتەشكىلاتنى قۇرۇشقا ئىنتىلىش ئەمەس. ئەكسىچە شۇنچىۋالا پىداكارلىقلار ۋە تىرىشچانلىقلار نەتىجىسىدە ۋۇجۇتقا چىققان ، شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى ، نى يەنىمۇ كۈچلەندۈرۈش. ئۇنى ئاكتىپ ئىشقا سېلىش. تەرەققى قىلدۇرۇش ۋە خەلقئاراغا يۈزلەندۈرۈش، شۇنداقلا ئۇنىڭدىكى يېتىشسىزلىكلەرنى تولۇقلاپ. ئۇنى خەلقئارادا مۇقەددەس داۋايىمىزغا ھەققى ھالدا ۋەكىللىك قىلالايدىغان ھالغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۈچ چىقىرىشتىن ئىبارەت. ، شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى ، نىڭ قۇرۇلغانلىقى - بۇنىڭ ئۈچۈن تاشلانغان تۇنجى قەدەمدىن ئىبارەتتۇر. ئەمدىكى مەسىلە. بۇ تەشكىلاتىمىزنىڭ كۈچلۈك بىر دۆلەتتە رەسمى ھالدا ئېتىراپ قىلىنىشى. تونۇلۇشى. يەنى قانۇنى رويىخەتكە ئېلىنىشىدىن ئىبارەتتۇر. دېموكراتىك بىر ھوقوق دۆلىتىدە قانۇنى تىزىمغا ئېلىنمىغان بىر مىللى مەركەزنىڭ داۋايىمىزغا ئەنچە پايدىلىق بولالمىغىنىدەك. دۇنيا جامائەتچىلىكىمۇ بۇنداق بىر تەشكىلاتقا ئەھمىيەت بەرمەيدۇ. مېنىڭچە تاشقى دۇنيادىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى مەسئۇللىرىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى موھىم ۋەزىپىلىرىنىڭ بىرى. ئۆزئارا باش قوشۇپ، ، بۇ مىللى مەركەزنىڭ پائالىيەتلىرىنى قەيەردە ئېلىپ بارساق خەلقىمىزگە كۆپرەك پايدىلىق بولالايمىز؟ ، دىگەن سوئالغا جاۋاپ تېپىش بولسا كېرەك. بۇ مەسىلىدە ھېسسىياتقا بېرىلمەستىن. سەخسىيەتچىلىك ۋە ئابرويپەرەسلىكتىن خالى بولۇپ. ئالدى بىلەن ، ۋەتىنىم ، دەپ جېنىنى بېرىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ مەنپەئەتىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇشىمىز. نۆۋەتتىكى مۇرەككەپ خەلقئارا سىياسى ۋەزىيەتنى ۋە خىتاينىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى بىخەتەرلىك كېڭىشىنىڭ ئەزاسى ئىكەنلىكىنى كۆزئالدىمىزدا تۇتۇپ. رىياللىقنى كۆزدە تۇتقان ھالدا ھەرىكەت قىلىشىمىز لازىم. ئەنە شۇندىلا بىز مىڭبىر قىينچىلىقلار بىلەن قۇرۇلغان مىللى مەركىزىمىزنىڭ كۈچىيىشىگە ھەسسە قوشالايمىز.

مىللى مەركىزىمىزنى كۈچلەندۈرىدىغان موھىم ئامىللارنىڭ يەنە بىرى - نۆۋەتتىكى مەۋجۇت خەلقئارا قانۇنلاردىن تېخىمۇ ئۈنۈملۈك پايدىلىنىپ. مىللى داۋايىمىزنى بىرلەشكەن دۆلەتلەرتەشكىلاتى قارمىقىدىكى ئىنسان ھەقلىرى، نوپۇس. باللارنى ئاسراش، موھىتنى قوغداش ... قاتارلىق كومىتېتلىرىنى ئاساس قىلغان ھالدا بارلىق خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنىڭ كۈنتەرتىۋىگە كىرگۈزۈش يوللىرى ھەققىدە جىددى ئىزدىنىشتىن ئىبارەت. بۇنىڭ ئۈچۈن ئەلۋەتتە بىزنىڭ خەلقئارا قانۇنلارنى ياخشى بىلگەن قانۇنشۇناسلارغا. دېپلوماتىيەنى ياخشى بىلگەن ئەرباپلارغا، ئەنگلىزچە. خىتايچە. رۇسچە. گېرمانچە. فىرانسۇزچە... تىللارنى خېلى ئەتراپلىق بىلگەن خادىملارغا ئېھتىياجىمىز بار.

خۇددى يۇقۇرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمدەك. بىزنى مۇستەملىكە قىلىۋالغان ۋە ئېزىۋاتقان دۆلەت، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى بىخەتەرلىك كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولغان ۋە ئىقتىسادى ئەڭ ياخشى تەرەققى قىلىۋاتقان چوڭ خىتاي دۆلىتىدىن ئىبارەت. بىزنى، يەنى مىللى داۋايىمىزنى بۇنداق بىر كۈچلۈك دۆلەتكە قارشى ھىمايە قىلالايدىغان ۋە خەلقئارا دېپلوماتىيە سەھنىسىدە بىزگە يان باسالايدىغان بىرەر دۆلەتنى تېپىش ھازىرچە قىيىن بولسا كېرەك. بۇنداق ۋەزىيەتتە بىزنىڭ قىلىدىغان ئىشىمىز ، دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ. مەتبۇئات ئورگانلىرىنىڭ ۋە خەلقئارا تەشكىلاتلارنىڭ بىزگە بولغان ھېسداشلىقىنى قوزغاپ. ئۇلارنىڭ خىتايغا مەلۇم دەرىجىدە بېسىم ئىشلىتىشىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت. بۇنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئەلۋەتتە مۇناسىپ ئۇسۇل. ئۇيغۇن تىل ۋە ئىقتىسات بولۇشى كېرەك.

ھازىرغا قەدەر چەتئەللەردىكى تەشكىلاتلىرىمىز ۋە شەخسلىرىمىز ئاساسەن ئۆزلىرىنىڭ ئىنتايىن چەكلىك بولغان ماددى ۋە مەنىۋى ئىمكانىيەتلىرىگە تايىنىپ پائالىيەت قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئەلۋەتتىكى بۇ ئىشلارنى قىلغۇچىلار ھەممىمىزگە ئوخشاش ئىنسان، ئۇلارنىڭمۇ خۇددى بىزدەك ماددى ئېھتىياجلىرى تەمىنلىنىشى ۋە

شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتايى ھەققىدە ھېس قىلغانلىرىم

(بېشى ۱ - بەتتە)

بالا - چاقىلىرى خاتىرجەم ياشىشى كېرەك ئىدى. ئەپسۇسكى ھازىرغىچە بىز بۇ ئامىللارنى بىرچەتكە قايرىپ قويۇپ، ھەر كىمدىن ، ياخشى ئىشلىمىدىڭ ، دەپ ھېساپ سوراشقا ئىنتىلىپ كەلدۇق. ئەگەر بىزنىڭ يېڭى قۇرۇلغان مىللىي مەركىزىمىزنى ھەققەتەن ئاكتىپ ئىشلەپ، ۋەتەن - مىللەتكە پايدىلىق چوڭ خادىملارنىڭ تۇرمۇشىنى قامدىشىمىز ۋە بۇ تەشكىلاتنىڭ يىللىق قىلىدىغان ئىشلىرىغا كېتىدىغان پۇلنى تولۇق يەتكۈزۈپ بېرىشىمىز شەرت. ئۇنداق بولمىغاندا قولىدىن ئىش كېلىدىغان ئىنسانلار بۇ ئىشقا دەسسىمەيدۇ ۋە دەسسىسىمۇ تازا ئۈنۈملۈك ئىشلىيەلمەيدۇ.

ئۇندىن باشقا بىزيەنە. خەلقئارالىق دىپلوماتىيەنى ۋە ئەركىن دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ پسخولوگىيىسىنى بىلىدىغان داۋايىمىزغا پايدىلىق ئەرباپلىرىمىزنى ئىزدەپ تېپىشىمىز ۋە ئۇلاردىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشىمىز كېرەك.

مىللىي مەركەز رەھبەرلىكى ئۈنجى نۆۋەتلىك رەسمىي قۇرۇلتايىنى، ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكىنىڭ تەشكىللىنىشى بىلەن ۱۹۹۹ - يىلى ئۆكتەبىردە گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھىرىدە ئۆتكۈزىمىز. دەپ قارار چىقاردى. بۇقارارنى تەبرىكلەيمىز ۋە توغرا يولدا تاشلانغان يەنەبىرقەدەم دەپ بىلىمىز. ئەنەشۇ يۇقارقىدەك موھىم مەسىلىلەرنى بۇقېتىمقى قۇرۇلتاي جەريانىدا ئەتراپلىق مۇزاكىرە قىلىپ، داۋايىمىزغا ئەڭ پايدىلىق بولغان يولنى تېپىپ چىقىشقا تەييارمىز. ئەنەشۇ مەسىلىلەرنى ئىجابىي ھالدا بىرتەرەپ قىلىپ، مىللىي مەركىزىمىزنى زامانىۋى، دېموكراتىك. پائالىيەتچان. مەڭگۈلۈك ۋە خەلقئارادا ۋاكالەتچىلىك سالاھىيىتىگە ئىگە بىر ئورگانغا ئايلاندۇرساق. ئەنەشۇچاغدا ھەممىمىز بىر كىشىلىك ۋىجدانى بۇرچىمىزنى ئادا قىلغان بولىمىز.

كېلىڭلار. بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن قولنى - قولغا بېرەيلى ! ئۆزنەپسىمىزنى ۋە ئىچىمىزدىكى شەيتىنىمىزنى ئۆلتۈرەيلى ۋە خەلقىمىزگە خىزمەت قىلايلى!

1999 - يىل . ماي (گېرمانىيە - مىيونخېن

« ئۇچقۇن » گېزىتىنىڭ ئېلانى

ۋەتەنداشلىرىمىزغا يېتىپ مەلۇم بولغايكى، گېزىتىمىزنى تېخىمۇ كەڭ ئاممىۋىچانلىققا ئىگە قىلىش مەقسىتىدە، گېزىتىمىزگە سىياسىي خەۋەرلەردىن باشقا يەنە، تاشقىي دۇنيادا ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ تۇرمۇش، ئائىلە، توي - تۆكۈن، ئوقۇش، خىزمەت، ئىزلىنىش - يېتىم، ئىشلىرىغا مۇناسىۋەتلىك تۈرلۈك ئىجتىمائىي خەۋەرلەرنى، ئۇيغۇر يازغۇچى - شائىرلىرىمىزنىڭ شېئىرى، ھېكايە، ئەدەبىي ئوبزور، نەسىر قاتارلىق نادىر ئەسەرلىرىنى، ھەرقايسى كەسپلەردىكى ئالىم مۇتەخەسسىسلىرىمىزنىڭ ۋە دىنىي ئەرباپلىرىمىزنىڭ تارىخ، جۇغراپىيە، ئېكولوگىيە، ئارخېئولوگىيە، دىن قاتارلىق تۈرلۈك كەسپلەر مەزمۇن قىلىنغان ئىنچام ئىلمىي تەتقىقات ئەسەرلىرىنى مۇۋاپىق شەكىلدە بېرىشنى قارار قىلدۇق. ئەگەر پوۋېست، رومان ۋە شېئىرلار توپلىمىغا ئوخشىغان چوڭ تىپتىكى نادىر ئەسەرلەر بولسا، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ئۇنىڭ نەشر قىلىنىشىغا مۇۋاپىق تۈردە ياردەم قىلىدۇ. بۇنىڭدىكى مەقسىتىمىز، چەتئەلدە ياشاۋاتقان يازغۇچى - شائىرلىرىمىزغا تېخىمۇ ئازادە مۇھىت يارىتىپ بېرىش ۋە ئۇيغۇر ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتىغا تېگىشلىك تۆھپە قوشۇشتىن ئىبارەت.

ئۇنىڭدىن باشقا يەنە گېزىتىمىز تىجارەت ۋە ئىجتىمائىي ئىشلارغا مۇناسىۋەتلىك تۈرلۈك ئېلانلارنى قوبۇل قىلىدۇ. ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ گېزىتىمىزنى يۇقارقى مەزمۇنلاردىكى تۈرلۈك ئەسەرلەر بىلەن تەمىنلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

ھۆرمەت بىلەن:

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ باشلىقى ۋە

« ئۇچقۇن » گېزىتىنىڭ ساھىبى ئابدۇجېلىل قاراقاش

« خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ پۈتۈن ۋەتەنداشلىرىمىزغا مۇراجاتى

سىزلەرگە مەلۇمكى، شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى، « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نى بۇيىل ئۆكتەبىردە گېرمانىيەدە ئېچىشنى قارار قىلدى، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ دۇنيانىڭ ئىقتىسادى ۋە سىياسىتىگە بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىۋاتقان گېرمانىيىدەك كۈچلۈك بىر غەربىي دۆلەتتە چاقىرىلىشى، مۇقەددەس مىللىي داۋايىمىزنى خەلقئارالاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن تاشلانغان موھىم قەدەمدىن ئىبارەت. بۇقېتىمقى مىللىي قۇرۇلتاينى چاقىرىشتىكى ئاساسىي مەقسەت، دۇنياغا يۇرلەنگەن كۈچلۈك كادرولاردىن تەركىپ تاپقان، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنى ۋە مىللىي داۋايىمىز بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان شەخسلىرىمىزنى تولۇق ئۆزئىچىگە ئالغان، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق خەلقىمىزگە تولۇق ۋەكىللىك قىلالايدىغان نوپوزلۇق، قۇدرەتلىك بىرخەلقئارالىق ئورگىنىمىزنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشتىن ئىبارەت. بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن تەييارلىق كومىتېتىمىز ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ ۋەكىللىرىنىڭ قۇرۇلتايغا تولۇق قاتنىشىشىغا، مىللىي داۋايىمىزغا جىددىي كېرەكلىك بولغان يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىپ چىقىپ ئۇلاردىن ئۈنۈملۈك ھالدا پايدىلىنىشقا ۋە قۇرۇلتاينىڭ بىرلىك، باراۋەرلىك ۋە قېرىنداشلىق كەيپىياتى ئىچىدە مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشقا تىرىشىدۇ. بىز شۇنىڭغا تولۇق ئىشىنىمىزكى، بۇقېتىمقى قۇرۇلتاي 50 يىلدىن بۇيان ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللىي مۇجادىلىمىز ئۈچۈن زور بىر بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولىدۇ . شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇقېتىمقى مىللىي قۇرۇلتاينى مۇۋاپىقىيەتلىك ئۆتكۈزۈش، ۋەتەن سىرتىدا ياشاۋاتقان بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مۇقەددەس بۇرچى ۋە باش تارتىپ بولمايدىغان تارىخىي ۋەزىپىسى. بىز شۇنداق دەپ ھېساپلايمىزكى، بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك ھالدا ئۆتكۈزۈلىشىگە ۋە بۇ ئارقىلىق نوپۇزلۇق بىر خەلقئارالىق ئورگىنىمىزنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشقا ھەسسە قوشۇش، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزغا نىسبەتەن ئېلىپ ئېيتقاندا ۋەتەن - مىللەت ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنىڭ ھەمدە ۋەتەن ئىچىدە مىللەتنى ئۈچۈن قان كېچىپ كۈرەش قىلىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ بىزدىن كۈتكەن ئۈمىدىگە جاۋاپ قايتۇرۇشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى. سىزنىڭ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشى ئۈچۈن ئىئانە قىلغان ھەربىر سىنتىڭىز ۋە ھەربىر تىيىنىڭىز، ۋەتەن ئىچىدە جان تالىشىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ تومۇرىغا ئاققان بىرتامچە قان ۋە دۈشمىنىمىزنىڭ يۈرىكىگە ئېتىلغان بىرپاي ئوقتىن ئىبارەتتۇر. شۇڭا بىز دۇنيانىڭ ھەرقايسى ئەللىرىدە ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزدىن ئۆزلىرىنىڭ بۇ تارىخىي مەسئۇلىيىتىنى چوڭقۇر تونۇپ يېتىپ، قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ ئىئانە توپلاش كامپانىيەسىگە ئاكتىپلىق بىلەن قاتنىشىشىنى ۋە ئاز - كۆپ دېمەي شەرت - شارائىتى يارىغان ئاساستا تەييارلىق كومىتېتىمىزغا ئىقتىسادى جەھەتتىن ياردەم بېرىشنى ئارزۇ ۋە ئۈمىت قىلىمىز. شۇنىڭ بىلەن بىرگە بىز ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلاتلىرىمىزدىن ۋە مىللىي داۋايىمىزغا يېقىندىن كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان شەخسلىرىمىزدىن تەييارلىق كومىتېتىمىزنى مىللىي قۇرۇلتايغا ۋە مىللىي داۋايىمىزنىڭ كەلەچىكىگە مۇناسىۋەتلىك قىممەتلىك تەكلىپ - پىكىرلەر بىلەن تەمىنلىشىنى ۋە بۇ ئارقىلىق ئوخشاشلاردىن خالى بىر مىللىي ئورگاننىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپە قوشۇشلىرىنى ئۈمىت قىلىمىز.

ھۆرمەت بىلەن:

« خەلقئارا مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى »

رەئىس : ئەسقەرجان

مۇئاۋىن رەئىسلەر: ئابدۇجېلىل قاراقاش

دولقۇن ئەيسا

مىللىي قۇرۇلتايغا ياردەم بەرگۈچىلەر ئۈچۈن بانكا ھېساپ نومۇرىمىز:

Ostturkistanische Union e.v (Germany)
Hypo _ Vereinsbank
Konto_Nr. 43728466
BLZ.700 20270

ئالاقىلىشىش ئادرېسىمىز:

Lindwurm str.99
80337 munchen Germany
Tel/ 0049/5438899
Fax/ 0049/89/ 54456330

(بۇ مۇراجەتنامە مىللىي قۇرۇلتاي ئېچىلغانغا قەدەر گېزىتىمىزنىڭ سەھىپىسىدە ئىزچىل بېرىلىدۇ. تەھرىردىن)

خىتايدا يۈز بەرگەن پارتلىتىش ۋەقەسىدە 15 كىشى ئۆلدى

چەتئەل ئاخبارات ئاگېنتلىقلىرىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇيىل 7 - ئاينىڭ 27 - كۈنى خىتاينىڭ چوڭ چىڭ شەھرىدە جەمئىي 285 مىڭ قاپ پارتلىتىش دورىسى قاچىلانغان چوڭ يۈك ماشىنىسى دەھشەتلىك پارتلاپ، نەق مەيداندىلا 15 كىشى ئۆلگەن ۋە 48 كىشى يارىلانغان. پارتلاش زەربىسىدىن ماشىنىغا 50 مېتىر يىراقلىقتىكى بىر بىنا پۈتۈنلەي گۈمۈرۈلۈپ چۈشكەن. بۇ قېتىمقى پارتلاشنىڭ سەۋەبى ھەققىدە ھازىرغا قەدەر تېخى ئېنىق بىر خەۋەر بېرىلمىدى.

قۇددۇس شەھرىدە مۇسۇلمانلارنىڭ نوپۇسى كۆپىيىشكە باشلىدى

تۈركىيەدىكى « ئاقىت » گېزىتىنىڭ 7 - ئاينىڭ 29 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، مۇسۇلمانلارنىڭ مۇقەددەس شەھرى قۇددۇس شەھرىدە ئەرەپلەرنىڭ نوپۇسىنىڭ كۆپىيىش نىسبىتى يەھۇدىلارنىڭكىگە قارىغاندا 3 ھەسسە يۇقۇرى بولغان. قۇددۇس ئىنستىتوتى تەتقىقاتچىلىرىنىڭ سانلىق مەلۇماتلىرىغا قارىغاندا، 1998 - يىلى قۇددۇس شەھرىدە يەھۇدىلارنىڭ نوپۇسى بىر پىرسەنت، ئەرەپلەرنىڭ نوپۇسى بولسا 3.5 پىرسەنت ئاشقان. قۇددۇستا ئەرەپلەرنىڭ نوپۇسىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، بۇ شەھەردە ياشاۋاتقان يەھۇدىلار ئاستا - ئاستا باشقا شەھەرلەرگە كۆچۈشكە باشلىغان. ھازىرمۇ قۇددۇستا ياشاۋاتقان 633 مىڭ نوپۇسنىڭ 3 تىن 2 قىسمىنى يەھۇدىلار تەشكىل قىلىدۇ.

كوسوۋادا [illegible] قاتناشقان [illegible] كىرالىق ئەسكەر [illegible]

چەتئەل ئاخبارات ئاگېنتلىقلىرىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىندا دانىيە ساقچى دائىرلىرى، سېربىيلارغا ياللىنىپ كوسوۋادىكى مۇسۇلمانلارنى قىرغىن قىلىشقا قاتناشقان 26 ياشلىق بىر دانىيەلىكنى قولغا ئالغان. خەۋەرلەرگە قارىغاندا، بۇ دانىيەلىك ياش كوسوۋاغا بېرىپ سېرىپ قوشۇنلىرىغا كىرالىق ئەسكەر بولۇپ ئىشلەپ، كۆپلىگەن قىرغىنچىلىق ھەرىكەتلىرىگە بىۋاستە قاتناشقان ۋە كوسوۋالىق مۇسۇلمان پۇقرا ۋە پارتىزانلاردىن بولۇپ 20 دىن ئارتۇق كىشىنى ئۆلتۈرگەن. چەتئەل گېزىتلىرىدە بۇ ياشنىڭ لاھىيدىكى ئۇرۇش جىنايەتچىلىرى مەھكىمىسىگە تاپشۇرۇپ بېرىلىدىغانلىقى بايان قىلىندى.

كەشمىردىكى پارتلاشتا 7 كىشى ئۆلدى

تۈركىيەدىكى « ئاقىت » گېزىتىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىندا كەشمىرنىڭ پاكىستان كونتروللىقىدىكى رايونىدا بىر ئاپتوبۇسقا ئورۇنلاشتۇرۇلغان بومبا پارتلاپ، نەق مەيداندا 7 كىشى ئۆلگەن، 40 كىشى يارىلانغان. پاكىستان ساقچى دائىرلىرى بۇقېتىمقى پارتلاش ۋەقەسىنىڭ ئارقىدا ھىندىستاننىڭ بارلىقىنى ۋە ھىندىستاننىڭ بۇ ئارقىلىق پاكىستان كونتروللىقىدىكى رايونلاردا پاراكەندىچىلىق تۇغدۇرۇشقا ئۇرۇنىۋاتقانلىقىنى بايان قىلغان.

ياۋروپا ئىنسان ھەقلىرى مەھكىمىسى فرانسىيەنى جازاغا مەھكۇم قىلدى

« زامان » گېزىتىنىڭ 7 - ئاينىڭ 29 - كۈنىدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىندا ياۋروپا ئىنسان ھەقلىرى مەھكىمىسى، زەھەرلىك چېكىملىك ئەتكەسچىلىكى تۈپەيلىدىن 1991 - يىلى قولغا ئېلىنغان ئەخمەت سەلمۇنى ئىسىملىك ياشنى تۈرمىدە قىيىنغان ۋە ئۇنىڭغا قوپال مۇئامىلە قىلغان، دېگەن سەۋەپ بىلەن فرانسىيە ھۆكۈمىتىنى ئەخمەت سەلمۇنىغا 500 مىڭ فرىنك تۆلەم تۆلەشكە مەھكۇم قىلدى.

فرانسىيە سوتلىرى تەرىپىدىن زەھەرلىك چېكىملىك ئەتكەسچىلىكى جىنايىتى بىلەن 13 يىللىق قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنغان ئەخمەت سەلمۇنى، 1992 - يىلى ياۋروپا ئىنسان ھەقلىرى مەھكىمىسىگە فرانسىيە ئۈستىدىن ئەرز سۇنۇپ، فرانسىيە ساقچى دائىرلىرىنىڭ ئۆزىنى تۈرمىدە قىيىنغانلىقىنى ۋە قوپال مۇئامىلىگە ئۇچرىغانلىقىنى بايان قىلغان ئىدى. ياۋروپا ئىنسان ھەقلىرى مەھكىمىسى بۇ دېلونى تەكشۈرۈپ - تەتقىق قىلىش ئارقىلىق، ئاخىرى فرانسىيەنى جازاغا ھۆكۈم قىلدى.

خىتاي ھۆكۈمىتى « فالۇنگوڭ » تەرىقىتىنىڭ قۇرغۇچىسى لى خوڭجىنى تۇتۇش ھەققىدە بۇيرۇق چۈشۈردى

شىنخۇا ئاخبارات ئاگېنتلىقىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، يېقىندا خىتاي جامائەت خەۋپسىزلىك مىنىستىرلىكى خىتايدا 100 مىليوندىن ئارتۇق مۇرىتى بولغان « فالۇنگوڭ » تەرىقىتىنىڭ قۇرغۇچىسى لى خوڭجىنى كۆرۈنگەن يەردە دەرھال قولغا ئېلىش ھەققىدە ئومۇمى بۇيرۇق چۈشۈرگەن ۋە « دۇنيا ساقچى تەشكىلاتى » غا ئەزا دۆلەتلەردىن بۇھەقتە ياردەم تەلەپ قىلغان. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە خىتاي ساقچى دائىرلىرى بارلىق ئاموژنىلارغا، چېگرا ئېغىزلىرىغا ۋە ئايرۇدۇروم - پورتلارغا لى خوڭجىنى بايقىغان ھامان دەرھال قولغا ئېلىش ھەققىدە يازما ئۇقتۇرۇش تارقاتقان. چەتئەل خەۋەر ئاگېنتلىقلىرى تەرىقەت رەھبىرى لى خوڭجىنىڭ ھازىر ئامېرىكىدا ئىستىقامەت قىلىۋاتقانلىقىنى بايان قىلىشتى. ئۇنىڭدىن بىرقانچە كۈن بۇرۇن لى خوڭجى ئەنگىلىيەدىكى بىر خىتايچە رادىيو ئىستانسىسىدا بايانات ئېلان قىلىپ، « فالۇنگوڭ » تەرىقىتىنىڭ ھېچبىرزامان ھۆكۈمەتكە قارشى ئەمەسلىكىنى، ئۆزلىرىنىڭ پەقەتلا ئىنسانلارنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن خىزمەت قىلىۋاتقانلىقىنى، سىياسەت بىلەن ھېچبىر ئالاقىسى يوقلۇقىنى بىلدۈردى.

ئافغانىستاندىكى تالىبانلار قارشىلىق كۆرسۈتۈش كۈچلىرىگە ھۇجۇم

چەتئەل ئاخبارات ئاگېنتلىقلىرىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، ئافغانىستاندا ھاكىمىيەت ئۈستىدە تۇرۇۋاتقان تالىبان قىسىملىرى، 7 - ئاينىڭ 29 - كۈنى سەھەردە پايتەخت كابۇلنىڭ شەرقى شىمالىدىكى تۇگاپ ۋە كوخاپى جەبھىسىدە تۇرۇۋاتقان ئەخمەت شاھ مەسئۇت رەھبەرلىگىدىكى قارشىلىق كۆرسۈتۈش كۈچلىرىگە ئومۇمى يۈزلۈك ھۇجۇم قوزغىغان ۋە تالىبان كۈچلىرى ئەخمەت شاھ مەسئۇتنىڭ كونتروللىقىدىكى ماكتىپ، ۋارساق رايونلىرىنى ئىشغال قىلغان.

ئۇنىڭدىن باشقا، ئەخمەت شاھ مەسئۇت رەھبەرلىگىدىكى قارشىلىق كۆرسۈتۈش كۈچلىرىمۇ پايتەخت كابۇلدىكى ئايرۇدۇروملارغا راكىتا بىلەن ھۇجۇم قىلغان.

جانابى ئاللاھ مەدەتكارىمىز بولغاي!

گېزىتنىڭ قۇرغۇچىسى ۋە ساھىبى:
ئابدۇلجېلىل قارقاش
گېزىت مەسئۇلى ۋە باش تەھرىر:
پەرھات مۇھەممەدى
كورېكتور: خەلچەم خەلىل

بانكا ھېساپ نومۇرىمىز:
Uygurischer Verein e. V
Konto: 907227110
BLZ: 70150000
Bank: Stadsparkasse Muenchen

ماقالىلارنىڭ مەزمۇنىسى ئاپتورلىرىمىزغا ئائىتتۇر. گېزىتىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ. ۋەتەن ھەققىدىكى مۇھىم ئاخباراتلارغا مۇۋاپىق ھەق بېرىلىدۇ.

E TİC
Lindwurmstr. 99
80337 Munchen Germany
E Mail:etic@ uygur.com
Internet:www.uygur.com
Tel:0049/89/543 88 99
Fax:0049/89/54 45 63 30

گېزىتنى بېسىپ تارقاتقۇچى:
« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى »
نەشرىيات مۇدىرى
ئابدۇلجېلىل تۇران
Tel&Fax: 0090 212 6790370

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نەشر قىلدى